

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Kasteeldomein Baudries in Gavere (Dikkelvenne)

Cultuurhistorisch landschap met monumenten

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Kasteeldomein Baudries, kasteel met zijvleugels, aanhorigheden en conciërgewoning, Gavere (Dikkelvenne), Kerkstraat 5, Kasteelstraat 6 en Gemeentehuisstraat, Bossemstraat, Graaf L. de Lichterveldestraat – cultuurhistorisch landschap met monumenten

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/44020/103.1

Helena Duchêne en Koen Himpe, met medewerking van Thomas Van Driessche

9/11/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	Periode tot derde kwart 18de eeuw: het Goed te Baudries.....	4
1.2.2.	Periode derde kwart 18de tot vierde kwart 19de eeuw	7
1.2.3.	Periode vanaf vierde kwart 19de tot eerste kwart 20ste eeuw.....	12
1.2.4.	Periode vanaf eerste kwart 20ste eeuw tot laatste kwart 20ste eeuw	20
1.2.5.	Recente ontwikkelingen	23
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	24
1.3.1.	Bouwkundig erfgoed	24
1.3.2.	Landschappelijk erfgoed.....	46
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	50
2.	Evaluerend gedeelte	51
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	51
2.1.1.	Erfgoedwaarden voor het kasteeldomein Baudries als cultuurhistorisch landschap	51
2.1.2.	Erfgoedwaarden voor het kasteel Baudries met zijvleugels en aanhorigheden	55
2.1.3.	Erfgoedwaarden voor de conciërgewoning kasteel Baudries	57
2.2.	Motivering van het type bescherming	58
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	59
2.3.1.	Afbakening beschermd "cultuurhistorisch landschap"	59
2.3.2.	Afbakening beschermd "monument"	59
2.4.	Juridische toestand	59
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	59
2.4.2.	Omgeving:	60
2.4.3.	Natuur en Bos:	60
2.4.4.	Landbouw en Visserij:	61
2.4.5.	Water:	61
3.	Beheersvisie	62
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	62
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	62
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	63
4.	Bronnen	63
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	67
5.1.	Omgevingsplan	67
5.2.	Fotobijlage	67
5.3.	Cultuurgoederen	67
5.4.	Documentatie	67
5.5.	Situeringplan bouwkundige en tuinarchitecturale erfgoedelementen	67
5.6.	Situeringplan opmerkelijke houtige erfgoedelementen met grootste stamomtrekken	67
5.7.	Criterionota	67

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

Het kasteeldomein Baudries is gelegen in de dorpskern van Dikkelvenne, deelgemeente van de Oost-Vlaamse fusiegemeente Gavere. Het landgoed is gesitueerd in de vallei van de Boeversbeek op de noordwestelijke flank, nabij de samenvloeiing van de Dikvijversbeek. De centrale toegangsdreef vertrekt aan de Kerkstraat, nabij de dorpskerk van Dikkelvenne en leidt naar het gedeeltelijk omwalde kasteel met zijvleugels en aanhorigheden. De conciërgewoning, opgetrokken nabij een verbouwde hoeve, bevindt zich ten noorden van het kasteel, aan de Kasteelstraat. Het kasteeldomein met zijn oppervlakte van circa 28 hectare is grosso modo begrensd door de Kerkstraat, de Gemeentehuisstraat, de Bossemstraat, de Kasteelstraat en de Graaf Louis de Lichterveldestraat (zie bijlage 5.4 Documentatie, Fig. 1).

Het huidige kasteeldomein en bijhorend gebouwenbestand zijn hoofdzakelijk het resultaat van de laat-19de-eeuwse verbouwings- en uitbreidingswerken aan het kasteel en van het park naar ontwerpen toegeschreven aan architect Octave Flanneau (1860-1937) en ingenieur-landschapsarchitect Henri Duchêne (1841-1902), uitgevoerd tussen 1893 en 1897.

Het kasteeldomein Baudries wordt voorgedragen voor bescherming als cultuurhistorisch landschap, het kasteel met zijvleugels, aanhorigheden en conciërgewoning als monument. Het beschermingsinitiatief komt voort uit het thematisch onderzoek naar het oeuvre van de landschapsarchitecten Henri (vader) en Achille (zoon) Duchêne in Vlaanderen, waarbij, naast de reeds beschermde kasteeldomeinen de Grunne in Oppem (Wezenbeek-Oppem), du Parc Locmaria in Herzele en Gruuthuyse in Oostkamp, het kasteeldomein Baudries in Dikkelvenne (Gavere) en het kasteeldomein de Liedekerke in Leefdaal (Bertem) aanvullend voor bescherming worden voorgesteld (zie bijlage 5.7. Criterionota p. 41). De Franse equipe Duchêne heeft in de periode tussen 1875 en 1935 internationaal een omvangrijk oeuvre van tuinen en parken gerealiseerd.¹

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Periode tot derde kwart 18de eeuw: het Goed te Baudries

De plaats '*Ticlivinni*' wordt reeds in 870 vermeld.² Deze nederzetting wordt hypothetisch gelinkt aan de verdwenen Sint-Pietersabdij uit de 8ste eeuw, voorlopig gesitueerd nabij de vroegere dorpskern ter hoogte van de wijk '*Rotse*', gelegen aan een oude Scheldemeander (ID: [503106](#)).³ Volgens voornamelijk post-middeleeuwse bronnen is de Sint-Pietersabdij van Dikkelvenne gesticht in of omstreeks 734 en tegen het eind van de 11de eeuw overgebracht naar Geraardsbergen en daar hersticht.⁴ Na het verval zou de abdijsite vervangen zijn door een (eveneens verdwenen) abdijsite verbonden aan de Sint-Salvatorabdij van Anchin in Pecquencourt nabij Douai, aan de Scarpe. Andere benamingen, zoals '*Diclivinio*' (1031), '*Dicclevenna*' (1072), '*Dicleuene*' (1123) en '*Dikelvenne*' (1163) bevestigen de vroege oorsprong van het dorp. Reeds uit deze hoog-middeleeuwse periode is de woonplaats nabij de oostelijke steilrand van de Schelde bekend om zijn talrijke bronnen. Een zekere bronverering zou reeds teruggaan tot de 8ste eeuw, en gekoppeld zijn aan de heiligen Hilduardus en Christiana.⁵ Heemkundige Antoine De Smet vermeldt 72

¹ Himpe K. (2023), p. 3-4.

² De Potter F. & Broeckaert J. (1864-1870), p. 1 vermelden dit als een dorpsnederzetting maar het is niet zeker of dit daadwerkelijk al een dorpsnederzetting was.

³ Callebaut D. e.a. (1986), p. 139 en Callebaut D. e.a. (1987), p. 40-41.

⁴ Van Durme L. (1988), p. 66.

⁵ Simons G. (1975) p. 642-643 en 651, met verdere details over het patronaatschap van de Heilige Christiana, waaraan verschillende eigenaars van het kasteel Baudries nadien

bronnen op het gemeentelijk grondgebied.⁶ Het toponiem 'Steenborn', nabij de verdwenen Sint-Pietersabdij van Dikkelvenne, verwijst daar onder meer naar.⁷ Ook in het kasteeldomein Baudries komen vandaag nog bronnen voor. Volgens de volksoverlevering die De Potter en Broeckaert optekenden zou het bronwater van Dikkelvenne naar aanleiding van een pestepidemie in de 14de eeuw een geneeskrachtige werking toegedicht zijn.⁸

De betekenis van het toponiem Baudries, bekend sinds de 13de eeuw en gesitueerd op minder dan een kilometer ten noordoosten van de wijk 'Rotse', is nog niet duidelijk maar verwijst meer dan waarschijnlijk naar een thans vervaagde nederzettingvorm die niet tot dorpskern is uitgegroeid.⁹ De heerlijkheid Baudries, rechtstreeks gehouden van het leenhof van het Land van Gavere, een roede uit de Kasselrij van Aalst, wordt reeds in het midden van de 14de eeuw vermeld. Vroegere sporen zijn niet teruggevonden.¹⁰

De oudst bekende vertegenwoordiger van de heerlijkheid Baudries of 'Bau(l)dry' is vermoedelijk Jan-Zeger-Jan Sloeve of Sloefs De Loof (ca. 1270-1320), schepen van Gent. Het eigendom gaat hoogstwaarschijnlijk in rechte lijn voort op de verwanten Zeger-Jan-Zeger Sloeve (ca. 1300-1368), Jan-Zeger-Jan Sloeve (ca. 1350-1409) en Zeger-Jan-Zeger Sloeve (ca. 1380-1441). Deze laatste is gehuwd met Elisabeth-Steven Raas van Liedekerke (ca. 1390-1422).¹¹ Hun dochter, Elisabeth Sloeve (ca. 1416-1503), gehuwd met ridder Jan-Josse Tollincks of Tollins (1408-1488), tevens burggraaf van Aalst, verwierf het goed naar verluidt in 1433.¹²

hun steun verleenden. Gepts G. (1964), aangevuld door Van Elslande R. (1996) en Deprez P. (2022), vermeldt ook dat het bekende miniatuurschilderij 'Madonna bij de fontein' van Jan van Eyck uit 1439, kort voor 1835 in het bezit was van een pastoor uit Dikkelvenne, mogelijk nadat het had toebehoord aan adellijke of andere hooggeplaatste dorpsbewoners. Voor bijkomende informatie zie: KMSKA 2021: *Madonna bij de fontein* [online], <https://kmska.be/nl/meesterwerk/madonna-bij-de-fontein> (geraadpleegd op 22 december 2022). Het betreft vermoedelijk dezelfde pastoor welke vermeld wordt in de teksten van Jeanette Arys.

⁶ De Smet A. (1997), p. 157, overgenomen uit Beyts P., Botte P., Couret de Villeneuve L.P. & Witmann F. (1803), p. 5.

⁷ Callebaut D., Langohr R., Pieters M. & Van Durme L. (1987), p. 266 en Van Durme L. (1988), p. 89.

⁸ De Potter F. & Broeckaert J. (1864-1870), p. 51.

⁹ Het toponiem dries of 'driesch' duidt op een specifieke nederzettingvorm in Vlaanderen en Zuid-Nederland. In de thesaurus onroerend erfgoed <https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/129> wordt volgende scopenote gegeven: 'Een dries is een gemene grond in gebruik als een gemeenschappelijke verzamel- en overnachtingsplaats voor het vee in een dorpskern en wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een poel. Ook bomen en hagen voor algemeen gebruik werden hier aangeplant. Later evolueerden driesen vaak tot dorpspleinen. De term is ontstaan uit de weidefunctie van het drieslagstelsel en leeft soms nog in die hoedanigheid als weide verder'. Overige dries-toponiemen in de nabije omgeving zijn de Eededries bij Baaigem, de Makegemdries en de Zinkdries bij Munte en de dries bij Bottelare.

¹⁰ Anoniem, (s.d.), p. 7 en Verfaillie J. (2013), p. 17.

¹¹ De Smet A. (1995), p. 15, aangevuld met recentere genealogische gegevens, samengesteld door Teulings W. M. (s.d.), Familie Tollinck, [online], <https://gw.geneanet.org/abcdef1> (geraadpleegd op 13 augustus 2021) en Anoniem (s.d.), Familie Van Immerseel, [online], <http://home.kpn.nl/vanimmerseel.001/genealogie/pgAdel/pgimmerseeladel.htm> (geraadpleegd op 13 augustus 2021) via parenteel van Aernoud Grave van Aerschot, deels gebaseerd op Stockmans J. B. (1910).

¹² De Potter F. & Broeckaert J. (1864-1870), p. 16-19, verbeterd door De Smet A. (1995), p. 15.

Uit 1440 is bekend dat het '*Goed te Baudriesch*', met een graanwatermolen op de Boeversbeek, werd verhuurd.¹³ Een precieze situering van deze molen ontbreekt, maar aangenomen wordt dat hij zich bevond in het huidige kasteeldomein, op de plaats waar in de 19de eeuw een zwingelwatermolen heeft gedraaid.¹⁴ De militaire kaart van Villaret uit 1745-1748 toont als vroegste gedetailleerde iconografische bron de site Baudries met een gesloten gebouw en erf omgeven door een ontdubbelde rechthoekige omwalling (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 3). Deze grachtenstructuur kan nog verwijzen naar de laat-middeleeuwse oorsprong. Er zijn geen nadere archeologische gegevens bekend, behalve een vage verwijzing naar het aantreffen van 3 meter dikke funderingen op het domein Baudries, die zouden kunnen verwijzen naar een vroegere nederzetting.¹⁵

Na het overlijden van Elisabeth Sloeve komt het Goed te Baudries in handen van Josine Tollincks (1458-1503). Zij is gehuwd met Jan-Hendrik van Immerseel of van Liere (1440-1504), markgraaf van Antwerpen en raadsman van Filips de Schone. Hun zoon, Willem van Immerseel (?-ca. 1536), gehuwd met Maria Draeck (?-1536), is de volgende erfopvolger. Hij is een tijdlang burgemeester van Antwerpen. Hun dochter, Maria-Jan-Hendrik Van Immerseel (ca. 1504-1546) trouwt in 1529 met de Noord-Brabantse edelman Cornelis-Philip-Engelbert van Spangen (1487-1559) die raadgever van keizer Karel V is en eveneens tijdelijk het ambt van burgemeester van Antwerpen uitoefent. De Nederlandse familie van Spangen/de Spangen houdt Baudries meer dan tien generaties – tot 1938 - in bezit. Hun naam verwijst naar de heerlijkheid Spangen in Noord-Brabant.

De heerlijkheid Baudries was aanvankelijk 15 bunder groot (ca. 18,5 ha), maar telde in het begin van de 17de eeuw slechts 13 bunder en 36 roeden (ca. 16 ha). De heerlijkheid bezat een vierschaar met een baljuw en zeven schepenen, een meier en dertien andere ingezetenen. Baudries telde 9 volle achterlenen en enkele laten, op het grondgebied van Dikkelvenne, Gavere en Dikkele.¹⁶

De site Baudries is niet bekend uit gravures van de 16de en 17de eeuw, waardoor er voorlopig geen duidelijke referenties zijn over het uitzicht of de omvang van het gebouwenbestand in deze periode. De gedetailleerde figuratieve kaart van landmeter Philips De Dijn, opgenomen in het kaartboek van de Abdij van Anchin uit 1623, beeldt geen gebouwen af ter hoogte van de site Baudries (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 1). Ook een minder gedetailleerde figuratieve kasselrijskaart uit 1626, van dezelfde auteur, met daarop slechts enkele grotere bewoningssites, kerken en molens, beeldt - behalve de oude dorpskerk van Dikkelvenne nabij de wijk '*Rotse*' - geen bebouwing af ter hoogte van de site Baudries. Op deze kaart wordt wel een grote gekromde vijver getekend (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 2). De thans verlaten (kasteel)site van het Goed te Lampenhove, aan de noordzijde van de huidige Kasteelstraat (voorheen Hoogstraat) en langsheen de Dikvijversbeek, wordt evenmin afgebeeld op deze kasselrijskaart. Deze omwalde site lag zeer dicht bij de site Baudries, maar blijkt nooit deel te hebben uitgemaakt van de heerlijkheid Baudries.¹⁷

De eerste erfgenamen van ridder Cornelis-Philip-Engelbert van Spangen zijn achtereenvolgens Philips van Spangen (1538-1579), gehuwd met Josine van den Bongaert (1545-1597) en hun zoon Jan of Johan van Spangen (1562-1618), gehuwd met Anna van Dilbeek (ca. 1566-?). Baudries wordt geërfd door Jans broer, Cornelis van Spangen (1571-

¹³ Rijksarchief Gent, Fonds Land van Gavere, 280, 14, ook aangehaald in De Potter F. & Broeckaert J. (1864-1870), p. 16-19.

¹⁴ Denewet L. (2008), p. 137, met dank aan Frank Becuwe.

¹⁵ De Smet A. (1983), p. 29 en De Smet A. (1995), p. 17, waarbij jonkheer Philippe Piers de Raveschoot mondeling heeft meegedeeld dat er zich restanten van funderingsmuren bevinden ten zuiden van de huidige kasteelomwalling.

¹⁶ De Potter F. & Broeckaert J. (1864-1870), p. 16-19.

¹⁷ De bebouwing op de (kasteel)site Goed te Lampenhove verdween in het vierde kwart van de 19de eeuw.

1638), gehuwd met Anna van Halmale (1564-1628), nadien door hun zoon Cornelis van Spangen (1596-1663), benoemd tot baron en gehuwd met Henriette van Braeckel (1610-1662). Uit het kroostrijke gezin van baron Cornelis van Spangen volgde eerst zijn zoon Philip-Jacob van Spangen (1636-1685) hem op, en nadien diens broer Cornelis-Juste van Spangen (1638-1694). Uit het huwelijk van Cornelis-Juste van Spangen met zijn nicht Maria-Margaretha van Spangen (1639-1687) wordt de oudste zoon, Jacques-François van Spangen (1680-1735) de volgende erfgenaam van Baudries. Inmiddels wordt de familienaam van deze tak uitgebreid en verfranst tot de Spangen d'Uyternesse.¹⁸

Jacques-François de Spangen d'Uyternesse huwt in 1704 met Marie-Thérèse Le Boeuf (1672-1719). In rechte lijn volgt hun zoon Charles-François de Spangen d'Uyternesse (1715-1792) op, in 1758 gehuwd met Marie-Anne-Françoise de Croix (1731-1778). De erfenis van het domein Baudries komt aanvankelijk toe aan hun oudste zoon, François-Amour de Spangen d'Uyternesse (1760-1826) waarvan een portret in privébezit zich bevindt in het 'fumoir', die onder het ancien régime de laatste heer van de heerlijkheid Baudries wordt en nadien, als kamerheer van Koning Willem I, ook de grafelijke titel verwerft.

In een quoteboek van het Land van Gavere uit 1734 wordt verduidelijkt dat een zekere Jacobus Fruyt pachter is van "de hofstede van het steenen huijs te Baudries".¹⁹ Mogelijk wordt hier verwezen naar de vrij imposante gesloten hoeve aan de Gemeentehuisstraat, gedateerd 1684 (ID: [36115](#)) die mogelijk als neerhof van de heerlijkheid heeft gefungeerd. In dezelfde legger van onroerende goederen is ook sprake van een "planterije op de mote te Baudries". Deze summere beschrijvingen suggereren het bestaan een bijzonder bouwvolume, omwald en opgetrokken in steen. In hetzelfde quoteboek wordt ook melding gemaakt van "den langhen crommen geirden vijvere" en "de bovensten geirde vijver", wat kan geïnterpreteerd worden als beschoeide en dus kunstmatige vijvers die wellicht door bronwater werden gevoed. Mogelijk correspondeert de grootste vijver met deze afgebeeld op de figuratieve kasselrijkaart uit 1626 (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 2).

1.2.2. Periode derde kwart 18de tot vierde kwart 19de eeuw

1.2.2.1. Ontwikkeling van Goed te Baudries tot 'maison de campagne'

In het derde of vierde kwart van de 18de eeuw moeten belangrijke bouwwerken uitgevoerd zijn op het domein Baudries, waarbij het omwalde en wellicht nog versterkte gebouwenbestand wordt vervangen door een 'maison de campagne' of landhuis.²⁰ Over deze bouwwerken zijn voorlopig geen nadere archiefdocumenten bekend. Mogelijk zijn deze bouwwerken geïnspireerd op het aloude model van de Romeinse 'villa suburbana' waar het gezonde buitenleven beleefd en verheerlijkt werd en waar agrarische activiteiten als een type van 'ferme ornée' in de dienstgebouwen zijn ondergebracht.²¹ Ze sluiten in elk geval naadloos aan bij de klassieke 17de- en 18de-eeuwse Franse principes van 'vivre entre cour et jardin'. Er wordt van uitgegaan dat het initiatief voor de bouw van dit landhuis genomen is door het grafelijke echtpaar Charles-François de Spangen d'Uyternesse en Marie-Anne-Françoise de Croix, kort na of enige tijd na hun huwelijk in 1758. Enkele niet gedateerde historische foto's van het 18de-eeuwse kasteel, genomen kort voor de verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 (volgens het kadaster voltooid in 1899), tonen een kasteel van negen traveeën en twee bouwlagen

¹⁸ aangehaald in De Smet A. (1995), p. 16, op basis van een mondelinge mededeling van genealoog ridder Xavier de Ghellinck Vaernewyck.

¹⁹ Rijksarchief Gent, Fonds Land van Gavere, 304, f° 551 r°, met dank aan Thomas Van Driessche

²⁰ De Smet A. (1995) situeert de bouw van dit 'maison de campagne' omstreeks 1780, zonder verdere bronvermelding.

²¹ Mondelinge mededeling Herman van den Bossche, die verwijst naar een ander landhuis uit dezelfde periode, namelijk het kasteel van Duras nabij Sint-Truiden.

onder schilddak (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 23, 24, 25 en 26). De architectuur, op een U-vormige plattegrond met aansluitende zijvleugels en aanhorigheden, beantwoordt aan de stijl die tussen 1740 en 1770 vaak werd toegepast, zowel in de landelijke als stedelijke context.²² De kabinetskaart van de Ferraris uit 1770-1778 (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 4 en 5) toont deze bouwfase, die enigszins afwijkt van de toestand op de kaart van Villaret uit 1745-1748. Opvallend daarbij is dat de grachtenstructuur aangepast is, en het *'maison de campagne'* dan nog slechts gedeeltelijk omweld is. Op de kabinetskaart is ook voor het eerst de rechte toegangsdreef te zien, die uitkomt op een voorplein of *'cour d'honneur'*. Vermoedelijk is deze toegangsdreef aan de straatzijde afgezet met een natuurstenen inrijpoort met rondboog.²³

1.2.2.2. Aanwezigheid van bronnen op het domein Baudries

Reeds uit de periode van de late 18de eeuw blijkt dat de talrijke bronnen in Dikkelvenne nog steeds bekendheid genoten. Zo verschijnt op 22 maart 1773 een advertentie in de *'Gazette van Gend'* waarin wordt bekendgemaakt *"dat er van stonden aen uyt er hand te koopen gepresenteerd word een schoon en commodieus huys (...) zeer bequaem voor een speelgoed, gelegen binnen de prochie van Gavre, eene kleine distance van de minerale fonteyne van Dikkelvenne"*.²⁴ De bekendste bron is de Christianabron aan de oostelijke steilrand van de Schelde. Bij deze bron, die ontspringt ter hoogte van de wijk *'Rotse'*, stond tot 1824 de dorpskerk van Dikkelvenne, waarvan de Abdij van Anchin het patronaatrecht had verworven.²⁵ In de schouwingen van de straten en waterlopen van de heerlijkheid Baudries uit het laatste kwart van de 18de eeuw worden twee bronnen bij naam vermeld, de *'Keyserinne fonteyne'* en de *'Ruygote fonteyne'*. De *'Keyserinne Fonteyne'* paalde aan een perceel dat eigendom was van de heer van Baudries. Vlak bij de bron liep het *'Keyserinne straetjen'*. Er lag ook een bosperceel. De *'Ruygote fonteyne'* wordt slechts eenmaal in de straatschouwingen vermeld.²⁶ Procureur Charlé de Tyberchamps bevestigt in 1821 dat er ijzerhoudende bronnen voorkomen op het kasteeldomein van de familie de Spangen d'Uyternesse in Dikkelvenne: *"Les autres châteaux qu'on peut observer, sont ceux de M. le marquis de Rhodes, à Berleghem, près de Gavre, charmant petit bourg avec titre de principauté, appartenant à la maison d'Egmont, et de M. le comte de Spangen, à Dikkelvenne, où il se trouve des eaux ferrugineuses, d'une vertu approchante de celle des eaux de Spa (...)"*.²⁷ Op het primitief kadaster (1830-1833) is een bron te zien ten noorden van het kasteel Baudries (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 7). Het perceel was destijds bekend als sectie B, perceel nummer 1428. In de kadastrale legger wordt het grondgebruik omschreven als *'bois'*. Het perceel behoorde toe aan de barones de Spangen d'Uyternesse. De percelen met nummers 1427 en 1429, die het bosperceel omgaven, waren *'terre'* (bouwland) en behoorden toe aan Marie Josine Beyens.²⁸

Het bronwater in Dikkelvenne is in de loop van de 19de en 20ste eeuw meermaals geanalyseerd door wetenschappers. De eerst bekende analyse is uitgevoerd op het water

²² Cfr. kastelen in Leeuwergem, Nazareth, Destelbergen, Poeke en Zulte en herenhuizen of zogenaamde *'hôtels'* in Gent.

²³ Restanten van een natuurstenen inrijpoort werden omstreeks 2015 aangetroffen nabij een dijklichaam ten noordoosten van het kasteel.

²⁴ Gazette van Gent (1773), editie 22 maart, met dank aan Thomas Van Driessche.

²⁵ De Potter F. & Broeckaert J. (1861-1870), p. 33. De kerk was al meerdere jaren bouwvallig en stortte in 1824 uiteindelijk in.

²⁶ Rijksarchief Gent, Fonds Heerlijkheid Baudries, 35 en 36. De exacte ligging van de *'Ruygote fonteyne'* kon voorlopig niet achterhaald worden, maar is mogelijk wel centraal in het huidige kasteeldomein te situeren.

²⁷ de Tyberchamps C. (1821), p. 66.

²⁸ Kadaster art. 401 (Dikkelvenne) legger, 1830-1833, met dank aan Thomas Van Driessche.

van de Christianabron en enkele andere nabijgelegen bronnen in het jaar XI (1803) door de professoren Pierre Beyts, Pierre Botte en Louis-Pierre Couret de Villeneuve en door conservator François (?) Witmann van de 'Ecole Centrale' van het Scheldepartement.²⁹ Omstreeks 1866 is een tweede grondige analyse uitgevoerd door de Gentse geneesheren Karel Ledeganck en Jules Morel, die hierover een verslag publiceerden in het '*Bulletin de la Société de Médecine de Gand*'. Ledeganck en Morel vermelden dat de temperatuur van het bronwater 10 tot 15 graden bedroeg, zowel in de zomer als in de winter. Het water van de bron bevroor nooit, zelfs niet in de strengste winters. Het debiet van de bronnen in Dikkelvenne was al vele jaren constant. De meest overvloedige bron leverde gemiddeld 25 liter per minuut. Op basis van hun chemische analyse kwamen Ledeganck en Morel tot de conclusie dat het water van Dikkelvenne dezelfde samenstelling en dezelfde kwaliteiten had als het water van het bekende kuuroord Spa.³⁰ Vooral aan de bijzondere fysico-chemische samenstelling, met ijzerhoudende ionensamenstelling, werd vele kwaliteiten toegedicht.

Nog in 1866 publiceerde dokter Adolphe Burggraeve, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Gent, een brochure over het bronwater van Dikkelvenne onder de titel '*Notice sur les sources ferrugineuses acidules de Dickelvenne, ou le Spa flamand*'. Volgens dokter Burggraeve had Dikkelvenne alle kwaliteiten om zich tot een kuuroord te ontwikkelen, naar het bekende Waalse voorbeeld in Spa. Hij vatte zelfs het plan op om een hersteloord in het kasteeldomein Baudries te laten inrichten: "*Les circonstances ont voulu qu'à proximité de la source principale de Dickelvenne il y eut un château inoccupé, magnifique résidence d'été, entourée de bois de haute futaie, de prés, de vallons, ou les sources qui descendent des collines environnantes répandent le calme et la fraîcheur. On ne saurait rêver un séjour plus agréable, l'été; est-ce une bonne fortune pour le public que ce château ait pu être loué par une Société constituée en vue de populariser les eaux ferrugineuses du Haut-Escout, notamment celles de Dickelvenne*".³¹

Er werd zelfs aan gedacht om naast baden en andere faciliteiten voor hydrotherapie, ook allerlei villa's en hotels aan het domein toe te voegen: "*Les personnes qui ont besoin de calme et de repos et auxquelles les eaux ferrugineuses conviennent, pourront venir s'y installer pendant l'été et même durant toute l'année, à des conditions raisonnables, le but de la Société n'étant pas d'en faire une spéculation. La Société se propose, en outre, de faire construire à Dickelvenne, pour peu que le besoin s'en fasse sentir, des villas, des hôtelleries, des établissements de bains et d'hydrothérapie, enfin, d'y amener tout le confort qu'exigent les lieux d'eaux. Les distractions n'y feront pas défaut, puisque le voisinage des villes du Brabant, du Hainaut et des Flandres, ainsi que les grandes communes environnantes ne manqueront pas d'y amener une foule de promeneurs, pour y passer une journée agréable. Dickelvenne pourra ainsi devenir un second Spa, mais un Spa paisible, ou l'aimable déesse Hygie trouvera plus d'adorateurs que le sombre Dieu Plutus. On y viendra pour rafraîchir son sang et non pour le mettre en ébullition par les chances aléatoires du jeu. On verra, par cette notice, que les eaux de Dickelvenne ont les mêmes propriétés que les sources ferrugineuses les plus réputées ; on peut donc admettre que leurs effets seront les mêmes. Nous sommes persuadé que nos confrères nous sauront gré de leur avoir indiqué cette nouvelle ressource thérapeutique. La position centrale de Dickelvenne leur permettra d'y envoyer les convalescents que l'éloignement de Spa et la cherté du séjour forçaient de rester chez eux au grand détriment de leur santé*".³² Dit hooggegrepen plan ging echter niet door omdat de familie de Spangen d'Uyternesse niet bereid zou zijn geweest om het kasteel te verkopen of beschikbaar te stellen, ook al woonde de familie er op dat moment niet zelf. De aanwezige bronactiviteit in het gebied zou wel een belangrijke rol blijven spelen in het bodemgebruik en de landschappelijke

²⁹ Beyts P., Botte P., Couret de Villeneuve L.P. & Witmann F. (1803), p. 4.

³⁰ Ledeganck K. & Morel J. (1866), p. 10-11.

³¹ Burggraeve A. (1866), p. 6-7.

³² Burggraeve A. (1866), p. 7-8.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

inrichting van het kasteeldomein, onder meer voor de bevoorrading en peilregeling van waterpartijen.

1.2.2.3. Erfopvolging, bewoning en werken aan het domein Baudries

Graaf François-Amour de Spangen d'Uyternesse, gehuwd met Barones Louise de Flaveau de la Raudière (1773-1833), heeft geen mannelijke opvolgers nagelaten. Zij verblijven vooral op het kasteel van Salmonsart bij 's Gravenbrakel.³³ Het kasteel Baudries is in de Franse periode een tijdlang bewoond door Petrus-Josephus (?) Van Cauter, toenmalig dorpspastoor van Dikkelvenne.

Door een verrassende eigendomsruil in 1819 komt het domein Baudries in handen van Marie-Justine de Spangen d'Uyternesse (1759-1828), de oudere zus van François-Amour de Spangen d'Uyternesse. Zij is in 1780 aanvankelijk als kanunnikes ingetreden in het stift of adellijk kapittel van Sint-Bega in Andenne, maar huwt in 1787 alsnog met haar verre neef, baron Jean-Joseph-Norbert de Spangen (1748-1818), die later kamerheer wordt van koning Willem I. Deze bijzondere band met het Nederlandse koningshuis heeft mogelijk een rol gespeeld bij de inrichting van het interieur.

Dit laatste huwelijk blijft kinderloos, maar het echtpaar heeft zich vanaf 1817 wel ontfermd over Charles-Victor de Spangen d'Uyternesse (1813-1873), enige zoon van Charles-Joseph de Spangen d'Uyternesse (1763-1824), de jongste broer van Marie-Justine de Spangen d'Uyternesse. Deze neef verblijft wel enige jaren op het kasteel in Dikkelvenne en wordt daar opgevoed door een zekere Jeanette Arys, die als gouvernante optreedt.³⁴

Tussen 1820 en 1824 laat Marie-Justine de Spangen d'Uyternesse onder leiding van een zekere François Arys nog heel wat werkzaamheden uitvoeren op het domein, onder meer de renovatie van het kasteel en de herwaardering van de bossen en dreven op het domein. Er worden ook waterbouwkundige werken uitgevoerd, waarbij de kasteelomwalling wordt hersteld en uitgebreid, een dijklichaam wordt opgeworpen en een tweetal regelbare stuwen worden gebouwd, waarvan één opgetrokken met materialen van een afgebroken inrijpoort. Er wordt ook een vermoedelijk eenvoudig wateropvangbekken of '*décharge*' aangelegd. Deze werkzaamheden zijn opgetekend in een schrijven van gouvernante Jeanette Arys: "*Madame [gravin de Spangen] passa cette année [1820] à meubler convenable son château tel que fitteries et le chassis furent posés, ainsi que pour toutes les fenêtres, grands carreaux, on ôta les arbres de la cour pour les transplanter ailleurs, on approfondit l'étang d'alentours en 1821, en forme de canal, chose qui donna un grand embellissement au château (...).*

L'écluse dans la prairie, ainsi que la digue fut construite en 1823, on abattit aussi la porte en avant de la cour, offusquant la vue du château, les debris servirent à la construction de l'écluse dans le bois qui fut construite au mois d'aout, même année. Au printemps de cette année là, l'allee de Volseghem à droite du château fut plantée (...) les bois à Eleve [gehucht Elleve] ainsi que les autres, furent renouvelés, netoyés, les hêtres furent remplacés pars des chênes, la raspe en devint meilleure. On établit une décharge dans les bois, servant de promenade; le long du ruisseau [1824]³⁵ In elk geval laten alle historisch-cartografische bronnen van kort voor en kort na het midden van de 19de eeuw een ruime rechthoekige en gesloten omwalling zien, waarbinnen aan de oostzijde een grote moestuin en aan de westzijde een boomgaard zijn gesitueerd (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 7 tot 11). Het centrale deel van de achtertuin, in het verlengde van de hoofddreef of '*drève d'agrément*', wordt in het primitief kadaster (1830-1833) omschreven als lusttuin of '*jardin - terrain van vermaak*'.³⁶

³³ de Pessemier 's Gravendries P. (2021), p. 71-77.

³⁴ Arys J. (s.d.), p. 3, aangehaald in de Pessemier 's Gravendries P. (2021), p. 76.

³⁵ Arys J. (s.d.), p. 6-7.

³⁶ Kadaster art. 401 (Dikkelvenne) legger, 1830-1833, met dank aan Thomas Van Driessche.

Marie-Justine de Spangen d'Uyternesse laat niet enkel werken uitvoeren aan haar kasteel en domein in de jaren 1820, maar is ook begaan met het kerkelijk patrimonium in de gemeente Dikkelvenne. Door gebrek aan intenties voor herstel van de oude bouwvallige kerk op de wijk 'Rotse', ruilt de vroegere kanunnikes omstreeks 1821 ook een perceel grond dicht bij het kasteel Baudries met de gemeente met het oog op het oprichten van een nieuwe dorpskerk met aansluitend kerkhof. Ze stelt daarvoor ook zelf een lening ter beschikking en bemiddelt met succes voor nog andere financiële tussenkomsten. Deze Sint-Petruskerk, gelegen aan de hoofdverbindingsweg en dicht bij de toegangsdreef van het kasteel, raakt in 1826 voltooid en ingezegend, maar wordt pas in 1844 officieel ingewijd.³⁷ Vanuit de toegangsdreef wordt in het domein ook een klein verbindingspad naar de koorzijde van de Sint-Petruskerk aangelegd.

Uiteindelijk laat Marie-Justine de Spangen d'Uyternesse het domein Baudries kort voor haar dood, in 1828, na aan haar jonge neef Charles-Victor de Spangen d'Uyternesse (1813-1873). Hij maakt carrière in het Oostenrijkse leger en promoveert tot generaal. Een akte van 1829 omschrijft het kasteel als volgt: "*Een spacieuus kasteel met boerenhuis, hoveniershuis, stalling, schueren en remisen rondomme in zijne wallen, genaamd het kasteel van Beaudries, gelegen te Dikkelvenne, (...) te samen groot twee bunder negentig roeden, vijftig ellen*".³⁸ Vermoedelijk wordt het kasteel in die periode met tussenpozen verhuurd.

Omstreeks 1844 keert Charles-Victor de Spangen d'Uyternesse terug naar België en huwt in dat jaar met Marie-Madeleine Rodriguez d'Evora y Vega de Rodes (1822-1920), later ook markiezin en barones van Beerlegem, waar zij de enige erfgename is van de kasteelgoederen aldaar. Het koppel betreft aanvankelijk het kasteel La Follie in Ecaussinnes-Lalaing. In 1871 zal hij ook de grafelijke titel verwerven. Het is onduidelijk of Charles-Victor en zijn echtgenote het kasteel Baudries bewonen of eventueel betrekken als zomerverblijf of het eigendom verhuren. In elk geval gaan er tussen 1859 en 1862 op het domein Baudries openbare boomverkopingen door waaruit blijkt dat het bosbeheer wordt opgevolgd.³⁹

Voor 1869 komt ook een zwingelwatermolen tot stand, vermoedelijk op dezelfde locatie als de middeleeuwse graanwatermolen, waarvan Charles-Victor de Spangen d'Uyternesse de eigenaar was.⁴⁰ De molen bestaat uit een gecombineerd lemen of bakstenen en houten gebouw met strodak en een houten watergoot en houten middenslagrad, zoals afgebeeld op een tweetal schilderijen van Albijn Van den Abeele uit circa 1886, getiteld '*Watermolentje te Dikkelvenne*' en '*Zwingelwatermolen te Dikkevenne*' (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 15).⁴¹ Deze onvergunde watermolen, die blijkbaar nooit kadastraal is geregistreerd, zou kort na 1886 zijn opgeheven en afgebroken. Op basis van het schilderij '*Watermolentje te Dikkelvenne*' en de daarop voorgestelde afstroming van de waterloop, wordt de watermolen op de linkeroever van de Boeversbeek gesitueerd. De molen zou bereikbaar zijn geweest vanaf het zogenaamde Stierstraatje (voetweg nr. 51) en de

³⁷ Algemeen Rijksarchief Brussel, inventaris Archief kerkfabriek en parochie Sint-Petrus Dikkelvenne, aangehaald in de Pessemier 's Gravendries P. (2021), p. 79.

Zie ook: Bogaert C. & Verbeeck M. 1989: *Parochiekerk Sint-Petrus* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/36121> (geraadpleegd op 22 december 2022).

³⁸ aangehaald in De Smet A. (1995), p. 16 zonder bronvermelding.

³⁹ Ondermeer Le Bien Public, 1859, editie 25 december: aankondiging door notaris Verstraeten van "*75 koopen zware en gavige Eiken- en Olmen-Boomen, van 2 à 2 ½ meters omtrek, zeer geschikt voor molen-, brug-, schip- en andere zware werken; onder de Eiken is eene schoone molenas en twee pestels; alle staende op de goederen van Mynheer den graef De Spangen, in den enclos van zyn kasteel, te Dikkelvenne, langs den steenweg van Gavre op Berleghem. De nabyheid der Schelde en van steenwegen in verscheide rigtingen, bevoordeelingen het vervoer der boomen.*", met dank aan Thomas Van Driessche.

⁴⁰ Denewet L. (2008), p. 137 en 145 met verwijzing naar mededeling John Monsecour.

⁴¹ Van den Abeele R. (1993), catalogusnummer 31 en 46, met dank aan Leen Meganck.

Schoenmakersweg (voetweg nr. 87). Uit het schilderij kan ook worden opgemaakt dat het water via een kunstmatige molenloop werd aangevoerd. Voorbij de constructie bevond zich een samenvloeiingspunt met de natuurlijke waterloop. Over de molenloop lag een houten plank waaronder een schuif van 1,12m breed was opgesteld. In de tabel bij de Atlas van de onbevaarbare waterlopen, opgemaakt in 1884, wordt vermeld dat "*het schof dient tot 't bekomen van een waterval om een zwingelmolen in beweging te stellen*" en plaatst deze constructie in de kolom '*bestaande zonder recht*'.⁴² Stroomopwaarts lag nog een '*Plank*' op de Dikvijversbeek en stroomafwaarts een '*Houten overgang*' over de Boeversbeek (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 14).

1.2.3. Periode vanaf vierde kwart 19de tot eerste kwart 20ste eeuw.

1.2.3.1. *Verbouwingen aan zijvleugel en aanhorigheid in 1882*

Na de aanpassingen in de jaren 1820 wordt pas in 1882 een eerste verbouwing aan de westelijke zijvleugel en aanhorigheden van het 18de-eeuwse kasteel kadastraal geregistreerd (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 18).⁴³ Hierbij worden enerzijds op het dienstterf met boomgaard of '*verger*' een L-vormig volume gesloopt en anderzijds enkele '*bâtiments rureaux*' heropgericht. Het gaat hierbij om een nieuw of mogelijk gerecupereerd volume met duiventoren of '*colombier*' en om een nieuwe bakhuis of '*fournil*', met elkaar verbonden door een afsluitmuur. Ook aan de oostelijke aanhorigheden of '*dépendances de droite*' wordt een '*nouvelle construction*' toegevoegd, blijkbaar een vrijstaande serre of '*broeikas*'.⁴⁴

Gravin Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse (1863-1940), jongste dochter van het echtpaar Charles-Victor de Spangen d'Uyternesse en Marie-Madeleine Rodriguez d'Evora y Vega de Rodes, huwt in 1884 graaf Louis-Rodolphe de Marchant et d'Ansembourg (1858-1926), en wordt omstreeks 1888 de nieuwe eigenaar van het domein Baudries. De bruid is de tweede dochter uit het gezin van graaf Charles-Victor en markiezin Marie-Madeleine, die verbleven in het nabijgelegen kasteel Ten Bieze in Beerlegem (ID: [45149](#)).⁴⁵ De bruidegom is de tweede zoon uit het gezin van graaf Alfred-Frédéric de Marchant et d'Ansembourg (1813-1876) en Henriëtte van Outheusden de Sevenhuysen (1823-1888), toenmalige bewoners van het kasteel van Heks (ID: [32081](#)). De erfenisregeling van de goederen in Dikkelvenne komt er vermoedelijk pas in 1888.

Na hun huwelijk wordt het kasteel Baudries voorbestemd als de nieuwe woonst van Marie-Thérèse en Louis-Rodolphe. Een niet onbelangrijk gegeven omdat zij in deze periode het kasteel ingrijpend verbouwen en het domein verfraaien met een bijzondere parkaanleg. Enkele niet gedateerde historische foto's voorafgaand aan de verbouwings- en uitbreidingswerken tonen de toegangsdreef van het kasteel met enkele bomenrijen, naar verluidt beplant met olmen (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 19 en 20).

Een gedetailleerd, maar niet gedateerd en anoniem grondplan, toegevoegd aan een plaatsbeschrijving met schattingsrapport van 1893 van architect Steyaert en ingenieur Matton, toont de indeling van het toenmalige kasteel Baudries voorafgaand de grote verbouwingswerken. Het kasteel met zijvleugels en aanhorigheden is geschikt rondom het voorplein of '*cour d'honneur*', waarvan de toegangsbrug is afgezet met een '*grille*' of smeedijzeren poorthek (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 22). Het voorplein bestaat verder uit een centrale rechthoekige grasparterre met op de korte zijden identieke schouderstukken. Links en rechts van de bordestrap of '*perron*' zijn symmetrische

⁴² Provinciale Technische Dienst Oost-Vlaanderen, Archief Onbevaarbare waterlopen, 1884.

⁴³ Kadaster art. 502 (Dikkelvenne) legger, 1882: mutatieschets nummer 58, percelen 1137a en 1138b. Deze verbouwingen kunnen evenwel van vroegere datum zijn, maar pas in 1882, naar aanleiding van een erfregeling, voor het eerst geregistreerd.

⁴⁴ Op latere mutatieschetsen ontbreekt deze toevoeging.

⁴⁵ Op latere leeftijd erft graaf Charles-Victor de Spangen d'Uyternesse ook het kasteel La Follie in Ecaussines-Lalaing.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

plantvakken voorgesteld.⁴⁶ De uitgebreide beschrijving somt talrijke bouwfysische gebreken op, zowel aan het kasteel, de zijvleugels en aanhorigheden, de bakstenen toegangsbrug met smeedijzeren poorthek en de afsluitmuren van de zuidoostelijke moestuin en de zuidwestelijke boomgaard met duiventoren en bakhuis. De venale waarde van het geheel wordt geschat op 29.776 frank.

1.2.3.2. *Intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken aan kasteel vanaf 1893 toegeschreven aan Octave Flanneau met inbreng van Henri Duchêne*

Omstreeks 1893 starten intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken aan het kasteel Baudries die eindigen rond 1897 (volgens het kadaster voltooid in 1899).⁴⁷

Een aantal zeldzame niet gedateerde historische foto's van voor 1893 tonen het voorplein bij het toenmalige gebouwenbestand kort voor deze verbouwingen, met het kasteel van negen traveeën en twee bouwlagen onder schilddak en twee asymmetrische zijvleugels (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 23, 24, 25 en 26) in classicistische stijl, waarvan de oostelijke zijvleugel of '*pavillon de droite*' reeds is uitgebouwd met een attiek. Op het voorplein ligt een centrale grasparterre die aan de toegangsbrug is afgezoomd met zuilvormige Italiaanse populieren. Aan de tuinzijde heeft het kasteel van twee bouwlagen vooruitspringende hoekrisalieten onder een samengesteld schilddak met centraal driehoekig fronton.

De verbouwingsplannen worden toegeschreven aan architect Octave Flanneau (1860-1937), zoon van de Brusselse architect Eugène Flanneau (1821-1891).⁴⁸ Er zijn momenteel geen ondertekende bouwplannen teruggevonden die de toewijzing van deze verbouwing aan Octave Flanneau 'zwart op wit' bewijzen. Publicaties tot stand gekomen met informatie uit eerste hand, verkregen van de toenmalige bewoners en als zeer betrouwbaar te beschouwen, doen dit echter wel. Ook de bouwstijl en binneninrichting sluit aan bij het oeuvre van Octave Flanneau waardoor aangenomen wordt dat de toewijzing aan hem terecht is.

Octave Flanneau, langdurig lid van de Koninklijke Commissie voor Kunst en Oudheidkunde, is vooral bekend voor de verbouwingswerken aan het Koninklijk Paleis op de Meir in Antwerpen (1905) en het Koninklijk Paleis van Brussel (1911) in opdracht van koning Leopold II en Albert I en zijn realisaties voor een Belgisch adellijk cliënteel. In navolging van zijn vader Eugène Flanneau en leermeesters Henri Maquet (1839-1909) en de Franse

⁴⁶ Rijksarchief Gent, Algemeen familiefonds, 7653, '*Etat descriptif du château de Dickelvenne*' door architect Frantz Steyaert en ingenieur Henri Matton, 23 juni 1893 met schattingsrapport van 14 juli 1893, 8 p. en bijgevoegd plan. Voor meer gegevens over Frantz Steyaert (?-?), zie: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/personen/4604>. Henri Matton (1855-1920) was leidend ambtenaar bij de Provinciale Technische Dienst.

⁴⁷ Er zijn voorlopig geen originele bouwplannen van deze verbouwingsfase teruggevonden.

⁴⁸ Bogaert C. & Verbeeck M. (1989) schrijven het ontwerp na plaatsbezoek en onderzoek in het kader van de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed expliciet toe aan Octave Flanneau. De Smet A. (1995) noemt, zonder verdere bronvermelding, Eugène Flanneau als architect en situeert deze verbouwingen rond 1899 waardoor deze onmogelijk door deze laatste kunnen uitgewerkt zijn, tenzij de plannen reeds een eind voor zijn overlijden zouden zijn opgemaakt (wat eerder onwaarschijnlijk is) of zijn interventie betrekking heeft op de eerdere verbouwing van de oostelijke zijvleugel met opgetrokken attiek. Eugène Flanneau wordt aanzien als een belangrijk vertegenwoordiger van de Empirestijl in België. Van Octave Flanneau is bekend dat hij een aantal projecten van zijn vader, waaronder het kasteel van Zwijnaarde (ID: [26994](#)), heeft voltooid, wat dus ook het geval zou kunnen zijn voor het kasteel Baudries.

Farcy P. (2012) haalt, zonder verdere bronvermelding maar wel op basis van informatie uit eerste hand, architect Octave Flanneau aan voor de laat 19de-eeuwse verbouwingen aan het kasteel Baudries.

architect Charles Girault (1851-1932) ontwierp hij meestal in een beaux-arts- en neo-classicistische bouwstijl.⁴⁹ Het verbouwproject in Dikkelvenne behoort dus tot de vroegste gekende realisaties die aan Octave Flanneau kunnen worden toegeschreven. De evenwichtige, verzorgde en hoogwaardige uitvoering en afwerking kunnen mogelijk gezien worden als een voorproefje voor latere (ver)bouwprojecten van kastelen, grote herenhuizen en hotels door Octave Flanneau in Vlaanderen en in het Brussels voor zijn cliënteel in de hogere kringen.

Uiteindelijk zal het kasteel Baudries tussen 1893 en 1897 aanzienlijk worden vergroot met toevoeging van een volwaardige mansardeverdieping, twee zijdelingse uitbreidingen van het hoofdvolume, een tweede hoger opgetrokken westelijke zijvleugel of '*pavillon de gauche*' en een extra paardenstal bij de oostelijke aanhorigheden of '*dépendances de droite*', die samen een nagenoeg symmetrisch geheel vormen. Het resultaat is een opmerkelijk riant bouwvolume in een typische laat 19de-eeuwse beaux-artsstijl met aandacht voor de axialiteit en symmetrie. Gekenmerkt door een '*corps de logis*' met inzwenkende of concave korte zijden, bekronende frontons, balustrades en balkons met smeedwerk en gestucte gevelafwerkingen geaccentueerd door bossages, lisenen, spaarvelden en geprononceerde vensteromlijstingen.

Blijkens een eveneens niet gedateerd verbouwingsplan, bewaard in het huisarchief, stelde ook de Franse ingenieur-landschapsarchitect Henri Duchêne (1841-1902), die aangezocht was voor de heraanleg van het park, enkele belangrijke aanpassingen aan het kasteel voor (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 28).⁵⁰ Al blijft het moeilijk om te bepalen wie welke

⁴⁹ Carton de Wiart E. (1937), p. 370-371, Jansen J.E. (1941), p. 183 en Mihail B. (2003), p. 308-309. Octave Flanneau is opgeleid door de Belgische architect Henri Maquet en de Franse architect Charles Girault. Deze laatste is gevormd aan de prestigieuze *École des Beaux-Arts* in Parijs en werd een boegbeeld van de beaux-artsstijl in Frankrijk. Vanaf 1900 is hij door koning Leopold II aangetrokken voor tal van projecten.

Het verbouwproject in Dikkelvenne van 1893-1897 behoort tot de vroegste gekende realisaties die aan Octave Flanneau kunnen worden toegeschreven. Octave Flanneau is bekend voor latere projecten als ontwerper van onder meer uitbreidingen aan het Koninklijk Paleis (1909-1930) en de aansluitende koninklijke residentie '*Bellevue*' in Brussel, en van verbouwingen aan het Arenbergpaleis (1906-1910) in Brussel. Voor het Koninklijk Paleis op de Meir in Antwerpen (ID: [5539](#)) ontwierp hij omstreeks 1905 in opdracht van koning Leopold II ter ere van 75 jaar Belgische onafhankelijkheid zowel de Spiegelzaal als de verbindingsgalerij die sterke gelijkenissen vertonen met het interieurenssemble in het kasteel Baudries. Daarnaast werkt hij bouwplannen uit voor onder meer het kasteel 'Loveld' (1912) in Aalter (ID: [34639](#)), het kasteel '*Les Bouleaux*' in Kraainem (gesloopt), het kasteel 'Hof ter Bruelen' (1915) in Tongerlo (ID: [43639](#)) en het kasteel 'De Breidels' (1924) in Oostkamp (ID: [87845](#)). Hij staat ook in voor restauraties aan het kasteel d'Overschie (1904) in Grimbergen (ID: [75179](#)), het Kasteel van Wilder (1911) in Kampenhout (ID: [134116](#)) en vermoedelijk ook het kasteel de Renesse in Oostmalle (ID: [13562](#)).

Het lopende oeuvre-onderzoek naar de landschapsarchitecten Henri en Achille Duchêne door wees reeds uit dat in het oeuvre van Octave Flanneau minstens tien projecten met Belgische locaties en/of opdrachtgevers bekend zijn waarvoor ook de equipe Duchêne opdrachten heeft uitgewerkt. Het kasteel Baudries behoort tot hun vroegst gekende samenwerkingen, het kasteel '*Les Bouleaux*' tot hun latere samenwerkingen.

⁵⁰ Henri Duchêne start zijn carrière als ingenieur-architect in 1862, bij de Parijse *Service de Promenades et Plantations*. Daar staat hij als '*employé des Ponts et Chaussées*' in voor het ontwerp van de publieke ruimte, waaronder promenades, squares en boulevards. In zijn administratieve loopbaan brengt hij het uiteindelijk tot '*Chef des Etudes*'. Omstreeks 1882 start Henri Duchêne zijn private loopbaan, waarbij hij vaak samenwerkt met de Franse architect Paul-Ernest Sanson (1836-1918), bekend van meerdere ontwerpen en functionele aanpassingen aan kastelen. Ook bij zijn andere opdrachten in Vlaanderen, met name in het kasteeldomein 'Gruuthuyse' in Oostkamp (ID: [88057](#)) en het kasteeldomein

aanvullingen exclusief op zijn naam heeft staan, is het niet ondenkbaar dat de verbouwing van het kasteel tijdens de werken en in relatie tot de ontwikkeling van het park door beide heren (Octave Flanneau en Henri Duchêne) gezamenlijk werd bijgestuurd. Hierdoor kan de relatie tussen het kasteel en park nog meer op elkaar zijn afgestemd en als totaalontwerp nog meer tot zijn recht gekomen zijn.

De aanpassingen op het plan voorzien in een verbreding en accentuering van het hoofdvolume door een fysieke koppeling van het kasteel met de hoger opgetrokken zijvleugels. Voorts wordt op zijn voorstel een aanpassing doorgevoerd aan de vestibule en enkele schouwen in de salons en de eetzaal. Een voorgestelde wijziging van de centrale bordestrap of '*perron*' aan de koerzijde wordt niet uitgevoerd.

Bij de aanhorigheden op het dienstterf, ten westen van het kasteel, worden in deze periode nog enkele gebouwen toegevoegd, waaronder een muurserre met groentekelder ter vervanging van het bakhuis, een halfopen bergplaats, een garage, een ommuurde kippenren, enkele hondenhokken en een gemakhuisje. Mogelijk hoort daar, net ten noorden van de muurserre en aansluitend bij de omwalling, ook een rechthoekig type ijskelder bij. Deze bouwwerken worden evenwel niet in het kadaster geregistreerd, net zo min als de interne verbouwingen van de aanhorigheden met onder meer de paardenstallen met boxen, de zadelkamer of '*sellerie*' en de ziekenboeg voor de paarden of '*infirmerie p.[our] chev.[aux]*' en een toegevoegd afdak. Langs het voorplein worden de gevels van deze gebouwen, uitgevend op een stoep geplaveid met platines, geritmeerd door een reeks van rondboogpoorten en blinde nissen uitgewerkt met oculi.

De intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken aan zowel kasteel als park in Dikkelvenne moeten vermoedelijk omstreeks 1897 afgerond zijn, want in dat jaar lijst Henri Duchêne het project '*Baudries, compris château*' op in een kandidatuurstelling voor zijn benoeming als '*Chevallier*' in het Franse '*Légion d'honneur*'.⁵¹ In het kadaster worden de werken, afgebakend binnen een ruim perceel geregistreerd als '*terrain d'agrément*', als voltooid beschouwd in 1899 (Afb. 29).⁵²

1.2.3.3. Tuin- en parkaanleg door landschapsarchitecten Henri en Achille Duchêne

Samen met of mogelijk kort voorafgaand aan de werken aan het kasteel wordt ook sterk ingezet op een verruimde tuin- en parkaanleg in gemengde stijl of zogenaamde '*style composite*'. Hiervoor wordt beroep gedaan op ingenieur-landschapsarchitect Henri Duchêne (1841-1902). Ook Achille Duchêne (1866-1947), die zeker reeds vanaf 1885 actief meewerkte op het bureau van zijn vader, zal hier een inbreng bij hebben. Hun typische gemengde stijl raakt in deze periode ook Europees bekend als de '*style Duchêne*'.⁵³ De realisatie in Dikkelvenne kan geplaatst worden bij het vroege oeuvre van de equipe Duchêne, kort voor het voortijdig overlijden van vader Henri Duchêne in 1902.

Voor de interventie van de Franse equipe Duchêne kende het oude domein een eenvoudige tuinaanleg van circa 6 hectare binnen een strakke rechthoekige omwalling en, geënt op de toegangsdreef, een aswerking in noordoostelijke richting (zie bijlage 5.4 Documentatie, Fig. 2a). Tussen de westelijke zijvleugel en de omwalling lag een deels ommuurde moestuin of '*jardin potager*' en aan de tegenoverliggende zijde een boomgaard of '*verger*'. Dit agrarisch-landelijk ensemble met nog sterke 18de-eeuwse kenmerken was omgeven door

de Liedekerke in Leefdaal (ID: [41513](#)) stelt Henri Duchêne wijzigingen voor aan het kasteelontwerp.

⁵¹ Duchêne H. (1897), met dank aan Patrice de Biliotti.

⁵² Kadaster art. 502 (Dikkelvenne) legger, 1899: mutatieschets nummer 4, perceel 1139b. Voor de eenvormigheid wordt in het beschermingsdossier het jaartal 1897 als datum van de voltooiing van de verbouwing gehanteerd.

⁵³ d'Antan J. (Fleury G.), (1909), p. 60-61, Tolstoï T. (1995), p. 44, Deneef R. (2011), p. 107.

open akkerlanden ten noorden en ten westen en een beboste vallei ten oosten en ten zuiden. Noordwaarts van het kasteel, langsheen de Hoogstraat (huidige Kasteelstraat), bevond zich nog een kleine hoeve met boerenhuis, stal, schuur en bakhuis, omgeven door een hoogstammige boomgaard. Langsheen de toenmalige Bisschopstraat (huidige Gemeentehuisstraat) lag nog een grotere gesloten hoeve met boomgaard, en ten zuidoosten van de toegangsdreef ook nog twee kleine landarbeiderswoningen. Langs het toenmalig Vossenholstraatje of '*chemin nr. 42*' (huidige Graaf Louis de Lichterveldestraat) lag nog een kleine hoeve. Doorheen het kasteel eigendom liepen een buurtweg en meerdere voetwegen, waaronder de toenmalige Kasteelstraat/Bossemstraat of '*chemin nr. 12*' en het Stierstraatje of '*sentier nr. 51*', de Boektweg of '*sentier nr. 78bis*', de Lampenhoveweg of '*sentier nr. 82*', de Schoenmakersweg of '*sentier nr. 87*' en de Bosweg of '*sentier nr. 96*', zoals afgebeeld op de Atlas van de buurt- en voetwegen van de gemeente Dikkelvenne, van ca. 1846 (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 8). Het Stierstraatje en de Schoenmakersweg ontsloten onder meer een zwingelwatermolen op de linkeroever van de Boeversbeek.

- Grasparterres en '*tapis-vert*'

De interventie van de Franse equipe Duchêne zorgt voor een flinke metamorfose (zie bijlage 5.4 Documentatie, Fig. 2b). Met behoud van twee toegangsdreven tot het kasteel en toevoeging van een derde dreef wordt bij het voorplein een ganzenvoet geïnitieerd. De centrale toegangsdreef wordt lichtjes vergraven waarbij de bermen naar een lager niveau worden afgeschuind. De bestaande bomen, vermoedelijk olmen, blijven behouden en worden zijdelings aangevuld met telkens nog een bomenrij in geschrinkt plantverband, wat de uitstraling van deze ornamentale dreef verhoogt (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 31). Het voorplein krijgt een nieuwe vormgeving met een centrale toegangsweg en twee symmetrische grasparterres, op vier plaatsen gemarkeerd door schampijzers. Voor het kasteel en voor de zijvleugels staan snoeivormen van laurier in verplaatsbare geschilderde houten oranjeriebakken (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 32 en 33). De rondboognissen in de kopgevels en de gevels aan het voorplein van de bijgebouwen zijn begroeid met gewone klimop, met uitsparing van de oculi in de nissen aan het voorplein. In de rondboognissen aan de moestuinzijde stond leifruit. De rechthoekige omwalling rond het kasteel en de achterliggende tuin wordt ingeperkt tot een nagenoeg gesloten omwalling met plaatselijk ook een watertrap en keermuren afgezet met balustrades. De zuilvormige Italiaanse populieren aan beide zijden van de toegangsbrug blijven behouden. In de voormalige moestuinruimte aansluitend bij de oostelijke zijvleugel met aanhorigheden wordt een siertuin aangelegd, langsheen de omwalling afgezet met een opengewerkte loofwand of '*pallisade*'. Als pendant daarvan wordt aan de buitenzijde van de omwalling een dubbele rij gekandelaarde linden geplaat (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 34).

Aan de tuinzijde wordt plaats gemaakt voor een dwarsgelegen grasparterre, versneden door tuinpaden, afgezet met taxuskegels en gedecoreerd met tuinvazen (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 35). Via minstens één tuintrap zijn er aansluitingen met halverharde zijpaden. In de langsricting wordt een 200 meter lange en 35 meter brede '*tapis-vert*' aangelegd, eindigend in een halfcirkelboog. Vermoedelijk wordt reeds bij deze aanleg, halverwege en haaks op de '*tapis-vert*', een tennisveld ingepast.

Het is bekend dat de equipe Duchêne gebruik maakte van de fotografie om de perspectiefwerking te bestuderen en zichtkwaliteiten te optimaliseren, en hiervoor over een groot aantal camera's en statieven beschikte.⁵⁴ In het foto-archief van de equipe Duchêne is minstens één glasplaatnegatief bewaard met een perspectief over deze hoofdas met voorliggende grasparterre (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 36). De parterre is daarop verlevendigd met een symmetrisch patroon van buxusbollen en een

⁵⁴ Frange C. (1998), p. 9, Notteghem P., Clément B., Duchêne M. & Frange C. (2000), p. 111 en Baert S., Demulder J., Dendooven K., Himpe K. & Vande Ginste S. (2019), p. 210.

bloemenbroderie in lelievorm of zogenaamd '*fleur de lys*'-motief.⁵⁵ De grasparterre, met de taxuskegels die deze architecturaal en ornamenteel begrenzen, en de '*tapis-vert*' zijn in perfect evenwicht met de tuingevel van het verbouwde kasteel.

Een ruimtelijk interessant ontwerpdetail is dat de zijpaden langs de hoofdas naadloos aansluiten op de grasparterre en zo zijn gedimensioneerd dat het perspectief optisch wordt verlengd en een dynamiek geeft ten opzichte van een statische aanleg. Omwille van de dynamiek en om de landschappelijke stijl te vermengen met de geometrische, zijn langs de hoofdas individuele bomen, bomengroepen en struikenmassieven in verschillende soorten aangeplant. De meeste solitaire bomen en bomengroepen zijn op een verhef aangeplant om de evidentie van de standplaats te benadrukken. Om het perspectief van de hoofdas optisch te verbinden met de grasparterre is de standplaats van deze bomen op en langs de '*tapis-vert*' zo bepaald dat de contour van hun volwassen kruinen hier en daar ten hoogste samenvallen met de vluchtlijnen van het centrale pad in de grasparterre.⁵⁶

- '*Vista's*'

Vanaf het tuinterras van het kasteel, deels afgezet met balustrades, worden vervolgens twee nauwe diagonale zichtlijnen of '*vista's*' uitgebouwd; een eerste tot buiten het domein waarbij het perspectief in oostelijke richting wordt geopend op een glooiend akkerland, en een tweede in noordelijke richting op de toegang van een nieuwe ommuurde moestuin. Uit het digitaal hoogtemodel is afgeleid dat minstens voor het uitbouwen van de diagonale zichtlijn in oostelijke richting een subtiel grondverzet is uitgevoerd om het perspectief beter te geleiden (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 67).⁵⁷

- Hoeve, moestuin en serre aan Kasteelstraat

De ommuurde moestuin met een centrale waterput, circa 0,6 hectare groot, vindt aansluiting bij de kleine hoevesite aan de huidige Kasteelstraat, waarvoor het kadaster in 1896 de sloop van de stal- en schuurvolumes en het bakhuis registreert (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 37).⁵⁸ Enkel het boerenhuis (Kasteelstraat 8) blijft behouden en wordt in beperkte mate verbouwd en uitgebreid met een berging. Gelijktijdig wordt tegen de nieuwe noordelijke tuinmuur een zuidwest-georiënteerde serre of '*broeikas*' en achter de westelijke tuinmuur een afdak gebouwd, deze laatste wellicht bedoeld als pottenschuur. Eveneens westwaarts, voorbij het boerenhuis en aansluitend bij de moestuin wordt een nieuwe hoogstammige boomgaard geplant. De grotere gesloten hoevesite met boomgaard aan de huidige Gemeentehuisstraat blijft behouden en wordt ingebed in het domein, terwijl de kleine hoeve aan het voormalige Vossenholstraatje (huidige Louis de Lichterveldestraat), omgebouwd wordt tot dienstwoning, vermoedelijk voor een aangestelde jachtopzichter. Het tot een oppervlakte van circa 35 hectare verruimde parkdomein wordt verder aan alle zijden ingekapseld door smalle bosgordels.

- Wandelpaden en serpentinevijver

Om dit project te kunnen realiseren en de privacy ervan te waarborgen worden op basis van een notarieel plan een buurtweg en verschillende voetwegen geheel of, bij verplaatsing, gedeeltelijk afgeschaft (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 30). De

⁵⁵ Frange C. (1998), p. 55. In dit overzichtswerk met grote foutenlast wordt nog een tweede, niet nader geïdentificeerde foto afgedrukt en bestempeld als '*Bauderies*', beiden wellicht foutief gedateerd in 1887.

⁵⁶ Mondelinge mededeling Herman van den Bossche.

⁵⁷ Dergelijke subtiele maar evengoed grootschalige terreinmodelleringen zijn meermaals vastgesteld bij andere realisaties van de equipe Duchêne, verspreid in Vlaanderen en daarbuiten.

⁵⁸ Kadaster art. 502 (Dikkelvenne) legger, 1896: mutatieschets nummer 1, percelen 1149a, 1149b en 1151a.

gemeenteraad van Dikkelvenne keurde dit plan goed op 19 juli 1893, maar de officiële bekrachtiging door de Bestendige Deputatie Oost-Vlaanderen volgde pas op 5 augustus 1894.⁵⁹ De twee landarbeiderswoningen ten zuidoosten van de toegangsdreef en de zwingelwatermolen op de Boeversbeek worden gesloopt. Tussen de toenmalige Beekstraat (huidige Kerkstraat) en het kruispunt met de toenmalige Hoogstraat (huidige Kasteelstraat en Lindestraat) en de toenmalige Hoogbossemstraat en via een deel van het toenmalige Vossenholstraatje wordt als omleiding van de voetweg genaamd Bosweg (sentier nr. 96) ook een nieuwe weg aangelegd (huidige Graaf Louis de Lichterveldestraat), die meteen de oostelijke grens van het verruimde park vormt. De westelijke grens van het park wordt afgezoomd langs de toenmalige Pontweg (huidige Bossemstraat). Binnen het park wordt de dicht beboste beekvallei plaatselijk opengewerkt en het water van de Dikvijversbeek opgestuwd in een serpentinevijver, waarop men met een roeibootje kan varen (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 40). Over deze waterpartij heen worden nog eens een drietal zichtlijnen of 'vista's' uitgewerkt, waaronder één vertrekkend vanuit de ganzenvoet voor het voorplein, met perspectief in oostelijke richting tot buiten het domein, en één diagonaal vanaf de centrale toegangsdreef.

Diverse rondgaande wandelpaden en zorgvuldig gepositioneerde solitaire bomen en bomengroepen verlevendigen het ontwerp. Op het noordelijke eindpunt van een dreef, aansluitend bij de Kasteelstraat, wordt een prieel met geschoren haagbeuken geïntegreerd. Waar de paden waterlopen kruisen, worden in totaal een drietal parkbruggen gebouwd, waarvan één over de Dikvijversbeek en twee over de Boeversbeek. Eén van deze laatste bruggen wordt in 1895 als vlakke brug of 'ponceau' vergund (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 39).⁶⁰ Vanuit de toegangsdreef, met vier opgaande bomenrijen, wordt ook een klein verbindingspad naar de koorzijde van de Sint-Petruskerk geleid waar, vermoedelijk kort na 1828, een familiaal gedenkteken met ingewerkte grafplaten wordt geplaatst.⁶¹ Een zijpoortje zet dit pad af ter hoogte van de parkgrens.

Samen met het dempen van een aanzienlijk deel van de vroegere rechthoekige omwalling en de inpassing van de serpentinevijver worden ook enkele noodzakelijke ingrepen doorgevoerd in de waterhuishouding (zie bijlage 5.4 Documentatie, Fig. 3). De toegangsbrug in baksteenmetselwerk voor het voorplein wordt aangepast of vervangen door een vernieuwde of nieuwe, met natuursteen beklede brug met onderliggende vaste stuw, om een voldoende hoog waterpeil in de omwalling te kunnen verzekeren. De resterende omwalling wordt met stenen oevers verdedigd. Een aanwezige bron aan de noordoostelijke zijde van de hoofdas en nabij de diagonale zichtlijn in noordelijke richting, opgemetseld in een bronhuisje, wordt via een grondduiker afgeleid naar het bovenste pand van de omwalling. Ook een tweede bron bij het eindpunt van de hoofdas, net buiten het domein en langsheen de toenmalige Hoogstraat (huidige Kasteelstraat), wordt geconserveerd en aangesloten op het hydrografisch netwerk. In de meest zuidelijke hoek en laagste pand van de omwalling wordt een overloop met een tweede grondduiker

⁵⁹ Uit een gerelateerde akte, gedateerd 22 september 1897, wordt opgemaakt dat de afstand van de openbare eigendomsrechten gepaard ging met een aanzienlijke koopsom van 13.000 frank. Op het aanvraagplan is ook een voorlopig ontwerp van buurtweg te zien, waarvoor de adellijke eigenaar afstand van eigendom doet en er zich toe verbindt om deze weg, inclusief de baangrachten en een nieuwe gemetste 'buis' in de Boeversbeek, aan te leggen en gedurende vijf jaar te onderhouden. Provinciale Technische Dienst Oost-Vlaanderen, Archief Buurtwegen en Gemeentelijk Archief Gavere, 1894 en 1897.

⁶⁰ Provinciale Technische Dienst Oost-Vlaanderen, Archief Onbevaarbare waterlopen, 1895: Notaris Albert Raepsaet, handelend in naam van graaf d'Ansembourg, wordt een machtiging verleend om een 'brugskén' te bouwen over de Boeversbeek.

⁶¹ De oudste ingewerkte grafplaten, onder meer deze voor Jacques-François van Spangen (1680-1735) en zijn dochter Anna-Guillemina van Spangen (1713-1727) zijn wellicht overgebracht van de oude kerk met begraafplaats nabij de wijk 'Rotse'. Aan de koorzijde van de nieuwe Sint-Petruskerk hebben de kasteel-eigenaars ook een afzonderlijke toegang tot een eigen bidbank, ingericht als grafelijke zuilengalerij of 'loggia'.

ingepast die het water afvoert naar de serpentinevijver. Vermoedelijk wordt dit ondergrondse netwerk uitgebreid met ingegraven buisleidingen die ook bronwater afvoeren naar de Dikvijversbeek.

De Dikvijversbeek wordt vermoedelijk iets stroomopwaarts van de oorspronkelijke samenvloeiing van beide waterlopen, via een nieuw stukje waterloop van circa 30 meter lang, kunstmatig in verbinding gebracht met de Boeversbeek. Om de serpentinevijver, deels gegraven in de bedding van de Boeversbeek, gravitair van water te voorzien, wordt op dit traject eerst een kleine stuw met schotbalken gebouwd. Via een nabijgelegen inlaat, eveneens uitgerust met schotbalken, kan de serpentinevijver vervolgens vanuit de Dikvijversbeek gevoed worden. Ten oosten van de serpentinevijver wordt de kunstmatige molenloop van de gesloopte zwingelwatermolen benut als hoofdafvoer van het oppervlaktewater. Enkele beperkte delen van de oorspronkelijke beddingen van de Dikvijversbeek en de Boeversbeek en van de kunstmatige molenloop worden gedempt. Een grotere stuw met regelbare schuif en een verval van circa 1,30 meter bij het zuidelijke eindpunt van de vijver laat toe om het waterpeil in te stellen. Via een nieuw stuk waterloop, over een afstand van ongeveer 30 meter, wordt een noodzakelijk afwateringspunt gerealiseerd in het meer stroomafwaartse deel van de Boeversbeek. Deze waterbouwkundige werken, deels gesitueerd op openbare waterlopen, worden door de bevoegde overheden vergund in 1897 en vermoedelijk in hetzelfde jaar of kort daarna uitgevoerd (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 41 en 42).⁶²

- Conciërgewoning en serre

Het lijkt erop dat de inrichtingswerken van het parkdomein omstreeks 1897 zijn afgewerkt. In 1900 meet het kadaster wel nog een nieuwe vrijstaande serre of 'broeikas' in, oostwaarts van de serre die eerder tegen de moestuinmuur werd gebouwd (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 38).⁶³ Tenslotte wordt in 1909, aan de straatzijde, de bouw geregistreerd van een geheel nieuwe conciërgewoning. Deze wordt samen met een nieuw, vrijstaand bakhuis opgetrokken tussen het verbouwde boerenhuis en de oudste serre (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 43).⁶⁴

De aanpassings- en uitbreidingswerken omstreeks 1893-1897 en toegeschreven aan architect Octave Flanneau en de Franse landschapsarchitecten Henri en Achille Duchêne gelden als belangrijkste bouwfase in de ontwikkeling van het domein Baudries en vormen een architecturaal hoogtepunt waarbij een merkwaardig, op elkaar afgestemd bouwkundig en landschappelijk ensemble in beaux-artsstijl gerealiseerd werd. Naast de gehanteerde bouwstijl voor de verbouwing aan het kasteel beantwoordt ook de fraaie parkaanleg aan de definitie van deze stijlopvatting in de tuinkunst: "*Le style Beaux-Arts de l'art des jardins se définit par trois caractéristiques: une homogénéité des critères de conception et de composition des espaces urbains, bâtiments et espaces ouverts ou naturels; un éclectisme du langage formel fondé sur une connaissance de l'histoire des jardins depuis l'Antiquité; une recherche d'équilibre, une attitude synchrétique face à l'antagonisme traditionnel entre le jardin géométrique et le jardin paysager.*"⁶⁵

⁶² Provinciale Technische Dienst Oost-Vlaanderen, Archief Onbevaarbare waterlopen, 1897: aanvraag van 11 mei 1897 door landmeter Achilles De Marre voor het maken van een dam op de Dikvijversbeek, goedkeuring gemeenteraad Dikkelvenne 19 mei 1897 en Bestendige Deputatie Oost-Vlaanderen 20 augustus 1897. In een aanwijzende tabel werd graaf d'Ansembourg geregistreerd als 'damwerper'. Er wordt niet uitgesloten dat de locatie van de serpentinevijver samenvalt met het in 1824 aangelegd eenvoudig wateropvangbekken of 'décharge' (cf. voetnoot 35) en dus een meer structurele herwerking daarvan is.

⁶³ Kadaster art. 502 (Dikkelvenne) legger, 1900: mutatieschets nummer 5, percelen 1149d en 1151c.

⁶⁴ Kadaster art. 502 (Dikkelvenne) legger, 1909: mutatieschets nummer 8, perceel 1150c.

⁶⁵ de Solà-Morales I. (1991), p. 395-404.

1.2.4. Periode vanaf eerste kwart 20ste eeuw tot laatste kwart 20ste eeuw

1.2.4.1. *Eerste kwart van 20ste eeuw*

In 1906 breekt, om onbekende reden, brand uit in de rechtervleugel van het kasteel Baudries.⁶⁶ Ondanks tussenkomst van de brandweerkorpsen van Gavere en Beerlegem loopt het gebouw ernstige schade op, die weliswaar nadien identiek hersteld wordt.

In 1910 vallen tijdens een storm ook heel wat opgaande bomen uit de toegangsdreef – naar verluidt iepen – om, waarna deze vervangen worden door beuken.⁶⁷ Vermoedelijk waren de olmen de eerste generatie dreefbomen van de toegangsdreef, aangelegd in de tweede helft van de 18de eeuw.

Uit de periode van de Eerste Wereldoorlog zijn geen meldingen van ernstige beschadigingen aan het kasteel, hoewel in 1918 wel de dorpskerk werd beschoten. In het Gastenboek Baudries periode 1893-1940 wordt wel vermeld: "*après la chute d'Anvers, 13 octobre au 18 octobre occupation de Baudries par les allemands*" (1914) en "*séjour à la cave du 25 octobre au 11 novembre*" (1918). Zowel in de bomen als in de traphal werden later veel schrapnel-beschadigingen aangetroffen.⁶⁸

1.2.4.2. *Interbellum*

Het gezin van graaf Louis-Rodolphe de Marchant et d'Ansembourg en gravin Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse telt twee zonen; graaf Alfred-Joseph (1886-1944) en graaf Charles-Henri de Marchant et d'Ansembourg (1896-1915). De oudste zoon treedt in 1911 in het huwelijk met gravin Ghislaine-Marie de Bousies (1890-1976), kasteel dochter uit Hansbeke, en zal in 1914 het kasteeldomein van Heks, in het dorp waar hij later ook burgemeester wordt, betrekken.⁶⁹ De jongste zoon sneuvelt in Diksmuide, op 11 oktober 1915, op 19-jarige leeftijd.⁷⁰ Omdat beide broers geen nakomelingen hebben, worden de kasteelgoederen in Dikkelvenne omstreeks 1926, na het overlijden van graaf Louis-Rodolphe de Marchant et d'Ansembourg, verdeeld. De gravin-weduwe die in 1920, na het overlijden van haar moeder, het kasteel Ten Bieze in Beerlegem had geërfd, neemt haar intrek in deze zomerresidentie en brengt daar vermoedelijk ook heel wat originele interieurstukken uit het kasteel Baudries onder.⁷¹ Het kasteeldomein in Dikkelvenne wordt

⁶⁶ Journal de Bruxelles, (1906), editie 14 oktober: "*A Dickelvenne, à 4 heures du matin, un incendie éclata dans l'aile droite du château de Baudries, habité par le comte de Marchant d'Ansembourg. Les pompiers de Gavre et de Beirlegem sont parvenus à arrêter les progrès des flammes. Les dégâts, très importants, sont couverts par l'assurance. La cause du sinistre est inconnue.*"

⁶⁷ De Smet A. (1995), p.17 zonder bronvermelding.

⁶⁸ Privéarchief Kasteel Baudries, Gastenboek Baudries 1893-1940.

⁶⁹ De erfenis van het kasteeldomein van Heks was reeds in 1904 besloten, zoals aangehaald in De Maegd C. (2007), p. 29 zonder bronvermelding.

⁷⁰ Van den Abeele M. (2013), zonder bronvermelding. Graaf Charles-Henri de Marchant et d'Ansembourg wordt herdacht op het oorlogsgedenkteken aan de voorgevel van de Sint-Petruskerk. Zijn familie bekostigt dit gedenkteken, opgericht voor alle omgekomen dorpelingen van de Eerste Wereldoorlog. Het is vervaardigd door de Leuvense beeldhouwer Frantz Vermeylen (1857-1922) en wordt ingehuldigd tijdens de plaatselijke vredesfeesten op 25 en 26 april 1921. Het bevat een tafereel in laagrelief onder rondbogige nis waarop de jonge graaf wordt voorgesteld als stervende soldaat, met geweer en vaandel, in een frontloopgraaf.

⁷¹ Bijleveld W.J.J.C. (1938), p. 126: "*Dan is er nog in België eene zeer groote verzameling voor Nederland en ook voor onze stad [Leiden] en omgeving van belang en wel in het kasteel Beirleghem, gem. Munckzwalm. Vroeger tot in de 19e eeuw berustte dit alles in het kasteel Baudries (...) Gravin Marie Thérèse van Spangen-Uyternesse (...) zij schreef mij, dat haar huis vol was met Oud-Nederlandsche gedenkstukken, als meubels, portretten enz.*"

uiteindelijk nagelaten aan graaf Louis-Herman de Lichtervelde (1889-1959), neef van Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse, in 1916 gehuwd met de Franse gravin Emilie-Marie de Briey (1893-1982).⁷² Na de Eerste Wereldoorlog resideren zij aanvankelijk op het kasteel van Jennevaux in Saint-Germain – Meux, nabij Gembloux.

Een niet gedateerde historische foto van het kasteel Baudries, vermoedelijk van omstreeks 1935, toont een beperkte herwerking van het voorplein, waarbij de centrale toegangsweg opnieuw is verwijderd en terug omgezet tot één graspartierre afgezoomd met bloemenperken of '*plates-bandes*' (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 46). Langsheen de omwalling, aan beide zijden van de toegangsbrug, worden de zuilvormige Italiaanse populieren door identieke exemplaren vervangen. Prentbriefkaarten uit het einde van het interbellum tonen vervolgens een minder onderhouden park dan voor de Eerste Wereldoorlog, waarbij ook niet langer snoeivormen in oranjeriebakken zijn te zien (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 49 en 50). Vermoedelijk verdwijnt omstreeks die tijd ook de loofwand of '*pallisade*' langsheen de walgacht.

Uit dagbladaankondigingen blijkt dat het bemeubelde kasteel in 1933 minstens tijdelijk te huur is gesteld.⁷³ Toch worden ook tijdens het interbellum geregeld openbare houtverkopingen georganiseerd op het domein Baudries wat bewijst dat het traditioneel bosbeheer nog steeds nauw wordt opgevolgd.⁷⁴ Een schets van het kasteeldomein door ingenieur Edmond De Wilde, rentmeester op het familiale kasteel Ten Bieze in Beerlegem, geeft een gedetailleerd beeld van het toenmalige gebouwenbestand en de waterpartijen, dreven, paden, graslanden, bosbestanden, aanplanten, hoogstamboomgaarden en moestuinen (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 51). Pas in 1938, na de feitelijke erfenis en kort voor het overlijden van gravin Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse, betreft het gezin de Lichtervelde-de Briey het kasteel Baudries.

1.2.4.3. Jaren 1940-1950

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt het kasteel tijdelijk bezet door Duitse troepen. Uit een vaststelling van oorlogsschade, opgemaakt in de zomer van 1940, blijkt dat er door de bezetter enige beschadigingen zijn aangebracht, onder meer aan een bakstenen hekpijler bij de toegangsdreef en aan sanitair, sloten en parketvloeren in het kasteel zelf, samen geraamd op 9.173 frank.⁷⁵

Aan het kasteel Baudries worden in deze periode verder geen grondige verbouwingen geregistreerd. Ook het park ondergaat geen noemenswaardige veranderingen. Graaf Louis-Herman de Lichtervelde bekleedt een tijdlang de functie van kabinetschef van de eerste minister Charles de Broqueville, later ook hooggeplaatst raadgever van minister

⁷² de Ghellinck Vaernewyck X. (1983), p. 250: "*Elle [gravin Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse] troqua ce dernier château [Baudries] contre des terres avec son neveu le comte Louis de Lichtervelde, fils puîné de sa soeur Marguerite*", p. 250. De overige eigendommen van landerijen, bossen en woningen in Dikkelvenne, alsook het nabijgelegen kasteel Ten Bieze in Beerlegem, blijven aanvankelijk in handen van de familie de Marchant et d'Ansembourg en worden uiteindelijk, via erfenis, verworven door de familie d'Ursel de Bousies.

⁷³ La Libre Belgique (1933), editie 14 mei. Kandidaten kunnen zich richten tot rentmeester Edmond De Wilde.

⁷⁴ De Gentenaar (1923, 1924, 1928, 1929, 1930, 1937, 1938 en 1939), diverse edities: aankondigingen door notaris Verstraeten van de verkoop van onder meer "*slaghout*", "*gavige boschkanadas tot 3m35*", "*Olmén, Wilgen, Abeelen, Esschen tot 3m20*", "*gavige Eiken*", "*Esschen-, Ertelaren- en Kastanjeslaghout*", "*zwaar Elzen- en Esschen slaghout*", met dank aan Thomas Van Driessche.

⁷⁵ Rijksarchief Gent, Algemeen familiefonds, 7654: Schatting van onroerende goederen, vaststelling van oorlogsschade, vastgesteld door architect Maurice Vossaert op 3 juli 1940 op verzoek van beheerder Edmond De Wilde.

Georges Theunis en van premier Paul Van Zeeland.⁷⁶ Het gezin de Lichtervelde-de Briey gebruikt het eigendom echter vooral als zomerresidentie.

In de tabel bij de Atlas van de onbevaarbare waterlopen, opgemaakt in 1950, worden, naast de drie reeds bestaande en vergunde of 'gemachtigde' brugjes in het park en de eveneens vergunde regelbare stuw of 'schof en verval' op de Dikvijversbeek, nog een vergunde 'duiker (buis)' op de Boeversbeek vermeld (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 52).⁷⁷ De functie van deze bakstenen overwelling kon voorlopig niet achterhaald worden.

1.2.4.4. Evolutie vanaf jaren 1960

Na het overlijden in 1959 van graaf Louis-Herman de Lichtervelde, erft gravin Geneviève de Lichtervelde (1921-2011), derde dochter uit het gezin de Lichtervelde-de Briey, het domein Baudries. Zij is in 1943 gehuwd met jonkheer Philippe Piers de Raveschoot (1913-1999), verdienstelijk schilder en later voorzitter van de Koninklijke Vereniging van Beroepskunstenaars van België en bestuurslid van de Europese Raad voor Kunst en Esthetica.⁷⁸ Zij bewonen en behouden het kasteel, maar verkopen in 1960 een aanzienlijk oostelijk deel van het park aan de familie De Rouck-Lapouge, inclusief een dienstwoning langs de Graaf Louis de Lichterveldestraat (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 55).⁷⁹ Na de sloop van deze woning ontstaat daar vanaf de jaren 1960 een woonlint met in totaal vijftien woningen, in 1977 weerhouden als woongebied op het gewestplan Oudenaarde. Het niet-verkavelde noordoostelijke deel, bestemd als parkgebied op het gewestplan Oudenaarde, wordt nadien teruggekocht door de familie de Lichtervelde. Omstreeks 1960 laat de adellijke familie ook de dakbedekking van het kasteel en de zijvleugels vernieuwen.⁸⁰

Het is bekend dat er jaarlijks een processie doorgaat, vermoedelijk op 29 juni, naar aanleiding van de verering van Simon Petrus, patroonheilige van de dorpskerk, waarbij de familie van de kasteelbewoners wordt bedankt voor de vroegere steun voor het optrekken van de Sint-Petruskerk (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 56). Deze traditie blijft zeker tot circa 1970 bestaan.⁸¹ Uit deze periode dateert vermoedelijk ook een boomkapel, opgehangen aan een dreefboom nabij de serpentinevijver.

Uit een historische luchtfoto van omstreeks 1965 wordt opgemaakt dat de kasteelomgeving nog zeer goed onderhouden wordt (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 57). De tuinzone ten oosten van de oostelijke zijvleugel en aanhorigheden, voorheen nog een ommuurde moestuin, is dan nog deels in gebruik als nutstuin. Ook een dia-reeks van het park uit 1995, laat nog steeds een zeer verzorgde aanleg zien (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 62a-b-c-d-e-f).

In de noordelijke hoek van het park en nabij de conciërgewoning aan de huidige Kasteelstraat, laat het gezin Piers de Raveschoot-de Lichtervelde een hoogstamboomgaard en voormalig tuinperceel omvormen tot populierenaanplant (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 59). Samen met de nagenoeg volledige sloop van de muurserre in de ommuurde moestuin en een afdak achter de westelijke tuinmuur, wordt deze ingreep door het

⁷⁶ D'Hoore M. (1998), met verwijzing naar Aubert R. & Haag H. (1975).

⁷⁷ Provinciale Technische Dienst Oost-Vlaanderen, Archief Onbevaarbare waterlopen, 1950.

⁷⁸ De Sint-Petruskerk van Dikkelvenne bewaart een drieluik van deze kasteelheer uit 1948 met voorstelling van de Heilige Hilduardus en Sint-Christiana uit de legende van de oudste dorpsnederzetting in Dikkevenne. Het schilderij werd in 1949 geschonken door graaf Louis-Herman de Lichtervelde, zie ook Simons G. (1975), p. 650-651. Jonkheer Philippe Piers de Raveschoot, opgeleid aan de Gentse Academie, is vooral bekend als tekenaar en schilder, in het bijzonder portretten van adellijke en gekroonde hoofden, zie ook Piron P. (2003), p. 290.

⁷⁹ Ondernemer André De Rouck (1926-1987) werd nadien, van 1965 tot 1976, burgemeester van Dikkelvenne.

⁸⁰ Mondelinge mededeling Mevr. Christiana Bousard, 24 juni 2022.

⁸¹ Anoniem, (s.d.): *Geschiedenis Parochie Dikkelvenne*, [online], www.parochie-in-gavere-nazareth.be (geraadpleegd 22 april 2023).

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

kadaster geregistreerd in 1976.⁸² De vrijstaande serre in de ommuurde moestuin moet eerder reeds, zonder registratie, gesloopt zijn.

Omstreeks 1973 verkoopt de adellijke familie de grotere gesloten hoeve aan de Gemeentehuisstraat aan de familie De Rouck-Lapouge, die deze site nadien residentieel laat verbouwen. Vanaf de jaren 1980, na een volgende gedeeltelijke verkoop, wordt in een westelijke hoek van het park, gelegen langs de Bossemstraat en in 1977 bestemd als woongebied op het gewestplan Oudenaarde, een kleine verkaveling met aanvankelijk drie woningen gerealiseerd, kort daarna aangevuld met een vierde woning langs de Gemeentehuisstraat. Nadien wordt deze zone, als een driehoek begrensd door de westelijk georiënteerde zijdreef, verder volgebouwd met in totaal elf woningen.

Vanaf 1983 wordt in Dikkelvenne een klassieke ruilverkaveling bestudeerd en uitgevoerd waarbij evenwel geen kavelwerken plaatsvinden binnen het kasteeldomein. De afgesplitste eigendommen van de familie De Rouck-Lapouge worden omstreeks 1988 verkocht en verder opgedeeld. Enkele nieuwe eigenaars in het woonlint langs de Graaf Louis de Lichterveldestraat kunnen hun eigendom uitbreiden tot aan de Boeversbeek (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 63).⁸³ De resterende graslanden in deze zone worden nadien, met behoud van enkele bomengroepen, hoofdzakelijk ingericht in functie van paardenhouderij en ruitersport, specifiek voor de disciplines van jumping, dressuur en samengestelde wedstrijd of 'eventing'. Daarbij worden na verloop van tijd enkele natuurlijke hindernissen en schuilhokken gebouwd en een zandpiste aangelegd.

Dicht bij het kasteel, in de zone ten oosten van de oostelijke zijvleugel met aanhorigheden laten de adellijke eigenaars omstreeks 1990 een openluchtwembad aanleggen. In het park worden voorts ook enkele naaldhoutaanplanten en hagen van laurierkers ingebracht, wellicht om voldoende privacy te garanderen. Het sinds de late 19de eeuw gewijzigde tracé van de Boeversbeek wordt pas in 1997, na het verlijden van de ruilverkavelingsakte, correct ingemeten (zie bijlage 5.4 Documentatie, Afb. 64).⁸⁴ Conform een goedgekeurd bosbeheerplan wordt in 2010 een deel van de opgaande beuken in de centrale toegangsdreef geroid.⁸⁵ In 2011, na het overlijden van Geneviève de Lichtervelde, verkopen de adellijke erfgenamen het kasteel eigendom. Na een laatste eigendomswissel in 2014, komt het domein Baudries in handen van de huidige eigenaars.

1.2.5. Recente ontwikkelingen

Na de recentste verkoop zijn het kasteel, de zijvleugels en alle bijgebouwen tussen 2014 en 2019, nauwgezet gerestaureerd en zijn herwaarderingsinitiatieven genomen voor het park. Het boerenhuis en de conciërgewoning langs de Kasteelstraat zijn gerenoveerd. In dezelfde periode is de hoofdtoegang aan de Kerkstraat aangepast met nieuwe hekpijlers en lage afsluilmuren in baksteenmetselwerk en een nieuwe smeedijzeren afsluitpoort. Op de hekpijlers zijn ter plaatse gerecupereerde met bol bekroonde sierstukken geplaatst. Het tweede deel met de resterende opgaande beuken van de dubbele toegangsdreef wordt geroid waarna de integrale heraanplant wordt met vier rijen van opgaande linden. Aan de toegangsbrug is op de oorspronkelijke positie een gerecupereerd, niet-origineel smeedijzeren poorthek geplaatst. De parterre zelf en de aansluitende paden zijn voorzien van een plaatstalen afboording. Zijdelings van de toegangsbrug zijn in de meest westelijke en meest zuidelijke hoek van de omwalling twee tuinbeelden geplaatst, waarvan de zuidelijke gerecupereerd en niet origineel is. Natuurstenen restanten van een voormalige

⁸² Kadaster art. 502 (Dikkelvenne) legger, 1976: mutatieschets nummer 16, percelen 1134m en 1151d.

⁸³ Kadaster art. 502 (Dikkelvenne) legger, 1988: mutatieschets nummer 10, percelen 306a en 307e.

⁸⁴ Kadaster art. 502 (Dikkelvenne) legger, 1997: mutatieschets nummer 19, percelen 306b.

⁸⁵ De Standaard (2010), editie 16 maart.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

inrijpoort, aangetroffen bij een dijklichaam ten noordoosten van het kasteel, zijn overgebracht naar de zijpoort aan de Gemeentehuisstraat.

Nabij de parterre aan de tuinzijde en langs de 'tapis-vert' zijn enkele kwijnende parkbomen vervangen door nieuwe exemplaren. De nauwe en gedeeltelijk dichtgegroeide diagonale zichtlijn of 'vista' vanaf het tuinterras van het kasteel in oostelijke richting is gedeeltelijk terug open gekapt. Enkele naaldhoutaanplanten en een kaprijpe populierenaanplant zijn recent verwijderd of omgevormd. Het slib in de serpentinevijver is, op een beperkte verlandingszone na, ondiep geruimd. Gelijktijdig werd de grote stuw hersteld waarna het oorspronkelijke waterpeil opnieuw is ingesteld. Aan de westelijke vijverrand is nadien een houten steiger geplaatst. In de ommuurde moestuin tenslotte is de resterende muurserre verbouwd tot oranjerie. De centrale waterput is geherwaardeerd en er zijn nieuwe groentekweekbakken en twee nieuwe vrijstaande serres gebouwd. De fruitmuren zijn hersteld en waar nodig hervoegd en voorzien van een afdekking. In de moestuin zijn nieuwe paden aangelegd en is een stalen berceau en prieel geplaatst, begroeid met klimplanten. De moestuin is aangevuld halfstamfruitbomen, leifruitbomen, snoeivormen en sierheesters.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

1.3.1. Bouwkundig erfgoed

1.3.1.1. *Kasteel Baudries*

- Algemeen

Nieuwe opvattingen inzake kasteelbouw met Franse inspiratiebron en typerend voor de 18de eeuw vonden duidelijk hun neerslag bij de opbouw van het kasteel Baudries in Dikkelvenne.⁸⁶ De hang naar openheid, planmatigheid en grootsheid uit zich architectonisch in een ruimere en axiale opstelling in U-vorm van het kasteel en de bijgebouwen en in hun symmetrische gevelopstand. Deze geconstrueerde regelmaat wordt ondersteund door de parkaanleg met axiale toegangsreef en door de grachtenstructuur. Het kasteel was aanvankelijk een breed classiciserend rechthoekig gebouw dat werd aangepast in beaux-artsstijl met een geaccentueerde centrale hoofdingang, met apart uitgewerkte koepelvormige dakbekroning. Het koetshuis, de paardenstallen en de personeelswoningen zijn ondergebracht in twee gelijkaardige parallelle vleugels haaks vóór het kasteel. In navolging van de adellijke levensstijl en het leven op de buitenplaats is de parkaanleg voorzien van bijgebouwen zoals een muurserre en groentekelder.

- Exterieur

Zoals hoger reeds beschreven had het kasteel Baudries in het laatste kwart van de 19de eeuw het strakke voorkomen van een classicistisch landhuis van slechts negen traveeën dat tussen 1893 en 1897 werd getransformeerd tot het huidige grotere kasteel in beaux-artsstijl. De ingrijpende verbouwing wordt toegeschreven aan architect Octave Flanneau en met inbreng van de Franse ingenieur-landschapsarchitect Henri Duchêne. De medewerking van zoon Achille Duchêne had wellicht alleen betrekking op het parkontwerp. Men vertrok voor het verbouwproject van de aanwezige classicistische opbouw van het kasteel, respecteerde de bestaande ritmering, gevelindeling, plaatsing en grootte van de raam- en deuropeningen en koos met de witgepleisterde gevelafwerking met speelse neo-

⁸⁶ Dit is ook zo voor enkele kastelen in de nabije omgeving zoals in Oosterzele, zie ook: Bogaert C. & Verbeeck M. 1989: *Kasteeldomein Smissenbroek* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/36646> (geraadpleegd op 22 december 2022).

Lodewijk XV-elementen resoluut voor een stilistische continuïteit aansluitend bij het oudere gebouw. Met doordachte ingrepen werd het actuele resultaat bereikt dat bij een eerste aanblik niet laat vermoeden dat het een verbouwing en vergroting betreft. Het huidige kasteel in beaux-artsstijl telt twee bouwlagen met een volwaardige mansardeverdieping onder een leien mansardedak met elegante hoekbekroningen en dertien traveeën waarvan er aan de koerzijde slechts elf zichtbaar zijn.

Voor- of koergevel

De aanvankelijke gewitte vlakke bepleistering evolueerde bij de eind 19de-eeuwse verbouwing naar het actuele gestucte parament met geblokte lisenen, verdiepte spaarvelden en geprononceerde vensteromlijstingen met siersluitstenen. De horizontaliteit wordt daarbij geaccentueerd door het gebruik van bossage op de begane grond en een aflijnende attiek opengewerkt met balusters ter hoogte van de mansardeverdieping boven de overstekende kroonlijst. Dit effect wordt bijkomend versterkt door de ritmerende plaatsing van de rechthoekige en licht getoogde beluikte vensters maar bovenal door de vergroting van het kasteel in de breedte. De uiterst linkse en rechtse poorttraveeën werden namelijk verhoogd, verdiept en geïncorporeerd in het kasteel. Tot en met 1893 waren het lagere en ondiepe aanbouwen die visueel meer aansloten bij de haakse dienstgebouwen dan bij het hoofdvolume. De kwartbolle vergroting aan de tuinzijde bood de mogelijkheid om de zijtraveeën op te trekken en tot volwaardige vertrekken te transformeren en het hele hoofdgebouw van een uniforme gevelafwerking onder een doorlopend mansardedak te voorzien. Waar het vroegere schilddak enkel geopend werd door een paar kleine dakkapellen, opteerde men in het nieuwe mansardedak voor afwisselend grotere en kleinere dakvensters onder meer en minder benadrukte booglijstjes met uitstekende oren die zowel de lijnvoering versterken als voor een speels element zorgen.

Conform de (neo)classicistische en (neo)rococo kastelenbouw wordt de naar het voorplein of '*cour d'honneur*' gerichte voorgevel gedomineerd door de centrale inkomtravee. Reeds in het begin van de 19de eeuw (cf. primitief plan van 1830-1833), en mogelijk zelfs eerder, was er een driezijdige inkom. Dit concept met hoger opgaand middenrisaliet bleef bij de verbouwing behouden en werd aangepast tot de actuele driezijdige, licht concave uitbouw onder een afzonderlijk koepelend mansardedakje met nokbekroning en windvaan. Daarbij ook met een rondbogig dakvenster met vaasbekroning ter vervanging van het vroegere driehoekige fronton met oculus.

De inkom wordt benadrukt door de plaatsing van geblokte hoekpilasters en de vier treden tellende uitwaaiierende hardstenen bordestrap of '*perron*' eindigend in een gestileerde rocaille. Eenzelfde motief is verwerkt in het siersmeedwerk van het toegevoegde buikige ijzeren balkon boven de rechthoekige inkomdeur en voor het bovendeurvenster op met palmetten versierde elegante rolwerkconsole. Centraal op het smeedwerk zijn de initialen van de eigenaars en opdrachtgevers van de verbouwing verwerkt: een in elkaar verstrengelde 'S A' onder een kroontje verwijzend naar graaf Louis-Rodolphe de Marchant et d'Ansembourg en gravin Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse, waarmee teruggerepen werd naar een oude traditie om de naam van de bouwheren architecturaal te verankeren.

Het symmetrisch ontwerp werd aan de koerzijde versterkt door de geïncorporeerde zijtraveeën te voorzien van korfboogdeuren in kwarthol beloop telkens voorafgegaan door een verjongend hardstenen bordes van vier treden. Het strak siersmeedwerk van de deurlichten in deze deuren werd daarbij hernomen in de getraliede keldervensters in de lage plint.

De stoepen voor het kasteel aan de koerzijde zijn, net als de goten, geplaveid met originele gres-platines en afgezet met originele kalkzandstenen boordstenen.

Op de centrale bordestrap of '*perron*' staan thans twee gerecupereerde, niet-originele kunststenen tuinvazen (guirlandes met deksel).

Achter- of tuingevel

Zeldzame foto's van voor de eind 19de-eeuwse verbouwing tonen de achterzijde van het eind 18de- of begin 19de-eeuwse kasteel met een traditionele classicistische U-vormige opbouw, symmetrische gevel en centraal driehoekig fronton. De gevelwanden waren sober gepleisterd en werden enkel doorbroken door de rechthoekige beluikte vensters en deuren. Traditioneel was het geveleinde horizontaal gemarkeerd door een geprofileerde daklijst en een overstekende kroonlijst op blokken. Een eenvoudig rechthoekig terras met een laag bordes van drie treden en een afzomend strak ruitvormig sierhek, ging tot slot de middelste vijf traveeën vooraf.

Het verbouwproject van 1893-1897 zorgde voor een ware transformatie en bepaalde het actuele uitzicht dat zeker aan de tuinzijde stilistisch aansluit bij de Franse kastelenbouw. Door de aanzienlijke verhoging met een echte mansardeverdieping en de vergroting met de twee kwartbolle uitbouwen werd afgestapt van de strakke architectuur en werd beweging en dynamiek in het gebouw gebracht. Door de toepassing van licht uitkomende geblokte lisenen afgewisseld met verdiepte spaarvelden werd de vlakke gevelafwerking verlevendigd. Buitenluiken werden aan de tuinzijde vervangen door binnenluiken. Vensters werden gevat in geprononceerde gepleisterde omlijstingen met siersluitsteen of in een bossage wat voor meer diepgang zorgde in het gevelontwerp. Ook de vervanging van het driehoekig fronton boven de drie middelste traveeën door een hoger opengewerkt gebogen fronton met centraal dakvenster met voluten en bekronende siervaas als topornament zorgde voor extra cachet. De benedenvensters in de toegevoegde kwartbolle uitbouwen kregen bijkomend uitbuikende zwart gekleurde venstertraliës analoog aan deze van de zijvleugels. Tot slot werd een gesmeed ijzeren sierhek voor het centrale bovendeurvenster geplaatst dat sterk lijkt op dit van de koergevel.

Aan de tuinzijde van het kasteel is het terras nu geplaveid met gerecupereerde, niet-originele gres-platines en afgezet met twee halfronde natuur- en kunststenen balustrades met gebolde balusters en twee ter plaatse gerecupereerde kunststenen tuinvazen (druiventrossen met deksel). Het terras is verder uitgerust met een centrale natuurstenen tuintrap van drie treden die mogelijk nog oorspronkelijk is en teruggaat op het eind 18de- of begin 19de-eeuwse ontwerp.

– Interieur

De plattegrond, de binnenindeling en het principe van geschakelde tuinkamers met voorliggende traphal gaan terug op de eind 18de- of midden 19de-eeuwse bouwfase. De interieuraankleding en -afwerking werd gewijzigd op het einde van de 19de eeuw te samen met de uitbreiding met kwartbolle uitbouwen en met de toevoeging van een volwaardige mansardeverdieping. Vanwege de hoge ensemblewaarde en de zeer kwaliteitsvolle afwerking die bij het laatste verbouwproject werd gerealiseerd, is het moeilijk de afzonderlijke decoratieve elementen specifiek te dateren en te bepalen welke elementen oorspronkelijk, of eerder invullingen in bijpassende neostijl zijn met al dan niet van elders afkomstige historische stukken. Dit neemt niet weg dat de interieurafwerking getuigt van een zeer groot vakmanschap van zowel de bouwmeesters als van de uitvoerders én dat het interieurensemble artistiek zeer waardevol is. Het interieurensemble lijkt een voorproefje van een hoogwaardige totaalrichting in neostijl uit begin van de 20ste eeuw in het Koninklijk Paleis in Antwerpen (verbindingsgalerij) ontworpen door Octave Flanneau.

Kelder

Het hoofdvolume is volledig onderkelderd met manshoge ruimtes, die aan de koerzijde verlicht worden via de getoogde keldergaten. Een aantal ruimtes behielden hun vroegere en mogelijk zelfs 18de-eeuwse tongewelven. Overige werden zowel op het einde van de

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

19de eeuw als in functie van nog latere nutswerken in de loop van de 20ste eeuw aangepast en van nieuwe vloeren en zoldering voorzien.

Begane grond

De circulatie wordt georganiseerd via de brede traphal die parallel aan de voorgevel loopt, bereikbaar is via de centrale inkompartij en waarop de belangrijkste ruimtes uitgeven. De vestibule beneemt sinds de verbouwing in 1897 de gehele breedte van de voorgevel. Aanvankelijk was de 18de- of midden 19de-eeuwse gang op de begane grond korter; ten westen werd deze begrensd door de keuken, en ten oosten door de huiskapel en achterliggend klein salon (cf. plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893, zie bijlage 5.4 Documenta, Afb. 22).

Traphal met eretrap of 'grand escalier' (koerzijde)

Door de toevoeging van de kwartbolle uitbouwen tegen de westelijke en oostelijke zijgevel, ontstond de opportuniteit om de keuken en de huiskapel daarheen te verplaatsen. De vrijgekomen oppervlakte kon daardoor ingenomen worden door een open trappenhuis met een monumentale bordestrap ten westen en door een extra stuk gang - verstopt achter een korfboog - ten oosten. Het voorkomen van de traphal is dus grotendeels eind 19de-eeuws en het resultaat van een samenwerking tussen Octave Flanneau en Henri Duchêne. De bordestrap verbindt de begane grond met de eerste verdieping. De eind 19de-eeuwse trap van hout maar met het aanzicht van (imitatie)gepolijste zandkleurige steen met uitwaaierende afgeronde voet (cf. de bordestrap aan de inkompartij), op het niet gedateerd verbouwingsplan omschreven als de 'grand escalier', heeft een balustrade in siersmeedwerk met rocailles en krulwerk dat ook in de voorgevel verwerkt is.

De gepolijste treden corresponderen doelbewust met de betegelde vloer van geaderde witte en rode marmers gelegd in een strak geometrisch patroon. Het rode marmer is hernomen in de afgeronde venstertabletten. De kleurstelling van de trap is ook afgestemd op de wandafwerking met fraaie natuursteenimitatie die (volgens mondelinge bron herdaan werd in 1939 en die) doorloopt tot in de traphal op de bovenverdieping.

De achtdelige vensters zijn voorzien van vouwbare houten binnenluiken met afzonderlijk beweegbare boven- en onderstukken, waarvan die op de gelijkvloers van hout of ijzer en op de eerste verdieping alleen van hout zijn.

De traphal verleent op de begane grond toegang tot quasi alle omliggende vertrekken. Via een eerder onopvallende dienstdeur in de westhoek onder de trap kan men naar de verbouwde westelijke poortdoorgang. Een tweede kleine deur geeft uit op het in de 19de eeuw vergrote 'office'. De meeste aandacht gaat echter naar de beglaasde korfbogige dubbeldeur in de as van de inkompartij aan het 'grand salon' (minstens tot 1893 gekend als 'salle à manger') en 'petit salon' (het vroegere 'fumoir'). Diezelfde korfbogvorm werd toegepast onder de trap en in het oostelijke stukje gang, dat er kwam in de plaats van de huiskapel, en benadrukt de inkompartij visueel. Men hield duidelijk rekening met de dragende structuren van het 18de-eeuwse kasteel. Ook op de overloop werden de geopende dragende muren gestut door gedrukte korfbogen en verwerkt als architecturaal element. Een laatste deur in de vestibule in het oostelijk stukje gang geeft uit op het 'billard annex fumoir' dat in 1897 werd ingericht bij de samenvoeging van het vroegere 'salon a' en 'salon b'.

Salons (tuinzijde)

De vier meest prominente en representatieve ruimtes op de begane grond zijn U-vormig geschikt en kijken uit over de grasparterre met aansluitende 'tapis-vert'. Deze ruimte-indeling gaat terug op de 18de- of zeker midden 19de-eeuwse classicistische plattegrond; de aankleding en functies zijn het resultaat van het eind 19de-eeuwse bouwproject. De 'salle à manger' en het 'fumoir' situeren zich respectievelijk in de westelijke en oostelijke uitspringende U-vorm; de gekoppelde 'grand' en 'petit salons' in het verdiepte middendeel van vijf traveeën.

Eetkamer (westelijke U-vormige uitbouw)

Een van de mooiste ruimtes in het kasteel is de sinds 1897 als '*salle à manger*' of '*salon Directoire*' gedefinieerde kamer verrijkt met wandhoge chinoiserieën in de westelijke U-bouw. Op het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 werd de kleinere ruimte nog benoemd als '*office*'. Bij de verbouwing werd die voor de nieuwe '*salle à manger*' samengevoegd met een smalle dwarsende gang. Wellicht was dit laatste een verborgen dienstgang tussen de (bij)keuken en de familievertrekken, die door de verplaatsing van de keuken naar de toegevoegde kwartbolle uitbouw zijn nut had verloren.

De verbinding met het salon en de gekoppelde tuinvensters bleef bij de verbouwing behouden; een venster in de westelijke zijmuur werd ogenschijnlijk gedicht. Tegen de 'nieuwe' zuidelijke gangmuur werd een schouw geplaatst met halfronde haardmond gevat in een donkerrood geaderde marmeren rechthoekige schouwmantel versierd met centraal strikmotief (directoirestijl). De schouwboezem is daarbij volledig ingewerkt in de wandhoge lambrisering. De traditioneel bijhorende spiegel is gevat in een fraai kader met bekronende gebogen bladranken aan een hangende guirlande. Een motief dat ook toegepast werd in de beglaasde binnendeuren, de spiegel tussen beide tuinvensters met wandconsole en de smalle panelen in de lambrisering. De spiegel is voorts aan weerskanten geflankeerd door een paar 18de-eeuwse, recent aangebrachte, tweearmige wandkandelaars, eveneens met strikmotief.

Het zijn echter de omlopende, wandhoge lambriseringen muntgroen-grijs beschilderd, met chinoiserieën die het vertrek domineren en de blikvanger zijn. Volgens de overlevering zijn ze afkomstig van het kasteel van Duras (ID: [84280](#)) en zouden ze dateren van rond 1790-1800. Ze zouden bij een veiling zijn verkocht en bij de eind 19de-eeuwse verbouwing in Dikkelvenne geplaatst. Deze these is plausibel aangezien het Palladiaanse kasteel van Duras, gebouwd in 1787-1789 naar ontwerp van architect Ghislain-Joseph Henry (1754-1820), vanaf 1875 verbouwingen onderging.

De lambrisering is opgebouwd uit vier grote, en boven elke deur kleine, rechthoekige houten panelen met geschilderde landschapstaferelen. Ze bevatten geïdealiseerde scènes met slingerende, grillige planten (waaronder bamboe,...) - waarvan de snoeivorm -'*Penzai*'- gelinkt is aan de Chinese kunstvorm voor het cultiveren van bomen en landschappen op de voorgrond. Verdiept op de achtergrond zijn er rotspartijen met (thee?)paviljoentjes, al dan niet op houten palen, brugjes, hangende doeken en dergelijke.

De overige kaders zijn opgevuld met smallere panelen met eerder gestileerde voorstellingen van rankwerk, hangende kransen, siervazen, amforen, architecturale elementen uit de Griekse oudheid, medaillons, fantasievogels, Chinese of Oosters geïnspireerde figuurtjes en muziekinstrumenten.

Voortgaande op het stilistisch ensemble is er een sterk vermoeden dat de wandafwerking, haard, deuren en kleine vaste wandconsole (eveneens met guirlandes) als geheel in de nieuwe eetkamer werden geplaatst tussen 1893 en 1897. Het is evenwel onduidelijk of ze op dat moment samengesteld zijn of ze uit dezelfde periode dateren en al dan niet vanouds bij elkaar hoorden. De noordwestelijke deur aan de buitenmuur is trouwens een blinde deur, wellicht geplaatst voor de symmetrie.

Het vlak gepleisterde plafond met koeflijst vertoont geen sporen van aanpassingen, en werd dus zeer waarschijnlijk ook gerealiseerd bij de verbouwing van omstreeks 1897.

Het zeer verzorgde parket is gelegd in visgraatpatroon en afgewerkt met een geometrische boord met stermotief in de hoeken.

Groot salon (middendeel)

De vroegere '*salle à manger*' werd op het verbouwingsplan omgedoopt tot '*grand salon*'. De oppervlakte en rechthoekige vorm van deze ruimte, die teruggaat tot de late 18de of begin 19de eeuw, veranderde daarbij niet. Ook de bestaande visuele en fysieke relatie met de tuin bleef behouden, met in de as van de inkompartij een deurvenster geflankeerd door twee vensters (ten westen) met driedelige vouwbare binnenluiken.

Dit vertrek wordt gekenmerkt door een mooi interieurenssemble in neo-Lodewijk XV-stijl en een sterke samenhang met het samenvloeiende '*petit salon*'.⁸⁷ De schouw en het uitspringend rookkanaal bevinden zich - net zoals op het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 - centraal tegen de westelijke binnenmuur. Het actuele schouwensemble in (neo)-Lodewijk XV-stijl heeft een gaderde rood marmeren schouwmantel met accoladevormige haardmond versierd met een rocaille en schuingeplaatste wangen met zachte voluten, krulwerk en bladmotief.⁸⁸ Eenzelfde marmer is gebruikt voor de venstertabletten. Het krulwerk en de glooiende lijn zijn dan weer hernomen in de wandhoge lambrisering. De lambrisering is opgebouwd uit een lage plint met rechthoekig lijstwerk en uit afwisselend smalle en bredere panelen met sierlijk asymmetrisch lijstwerk met rocailles en uitwaaiierende lijststukken. Dit type van versiering is ook aangebracht rond de ingewerkte haardspiegel en rond de tussen de tuinvensters geplaatste spiegels, die de ruimte optisch vergroten.

Aan weerszijden van de schouw is er ogenschijnlijk een deur. De rechtse (tuinzijde) staat in verbinding met de eetkamer, de linkse (koerzijde) is een imitatiedeur geplaatst voor de symmetrie. Beide deuren zijn bovenaan versierd met verzorgde supraporta's met geschilderde maritieme tafereeltjes die minstens thematisch een geheel vormen met de wandschilderijen in het '*petit salon*'. De supraporta's zijn voorstellingen van een bont gezelschap van vissers, dorpelingen, handelslieden aan de kade of op de oever met op de achtergrond een (vuur)toren of driemaster met een vlag in de Nederlandse driekleur.⁸⁹ De schilderijtjes zijn mogelijk ouder maar zijn zeker gevat in sierlijk lijstwerk van asymmetrische golvende en in- en uitzwenkende lijnen in een corresponderende neo-Lodewijk XV-stijl.

De gehele ruimte heeft een vlak gepleisterd plafond met een omlopende kooflijst, waarvan de boord versierd is met krulwerk, slingers, rasterwerk en vogels. Dezelfde versiering treft men ook aan in het aanpalende '*petit salon*'.

Het parket is gelegd in geschakeld verband met in de hoeken een sierlijke rocaille die overgaat in het glooiend lijnenspel van de boord en qua vormgeving een beetje naar de art nouveau neigt.

Gelijktijdig met de plaatsing van de korfbogige beglaasde gangdeur, werd de muur tussen beide salons in 1897 geopend en bovenaan afgewerkt met een boogvorm in een aansluitende maar zwaardere neo-Lodewijk XV-stijl. Uit de vergelijking van de bewaarde grondplannen valt op te maken dat daarvoor een in de as geplaatste binnendeur tussen beide salons werd verwijderd. Mogelijk betrof het de dubbele deur met supraporta die

⁸⁷ Zoals hoger aangehaald is de interieurinrichting moeilijk te dateren. Mogelijk bleven eind 18de-eeuwse rococo-elementen behouden en werden ze bij de eind 19de-eeuwse verbouwing vervolledigd met neo-elementen. Gezien Flanneau's architecturale kennis en voorliefde voor de beaux-artsstijl is het evenwel ook mogelijk dat de bouwmeester een volledig nieuw ensemble inrichtte gebaseerd op de 18de-eeuwse Franse en Noord-Nederlandse voorbeelden. Het staat vast dat het interieur een hoogwaardige afwerking heeft met grote ensemblewaarde.

⁸⁸ De vormgeving van deze schouwmantel en de vormgeving van de omlijsting van de supraporta's vertoont gelijkenissen met ontwerpen van de Nederlandse beeldhouwer Jan Baptist Xavery (1696-1742) en zijn opvolger Johannes Franciscus Maes (1707-1759), die in het midden van de 18de eeuw als hofbeeldhouwer van stadhouder Willem IV (Den Haag) was aangesteld en interieurs voor Noord-Nederlandse prominenten ontwierp, en wiens stijl in de 19de eeuw navolging kende.

⁸⁹ Dit kan ook de Statenvlag (1579-1807), de Koninklijke Hollandsche vlag (1807-1810) of de vlag van Nederland (1813-heden) zijn.

De bovendeurpaneeltjes lijken geïnspireerd op de Italiaanse haventaferelen van Claude Joseph Vernet (1714-1789). Zie hiervoor onder meer: S.N. 2022: *Claude Joseph Vernet* [online], https://nl.wikipedia.org/wiki/Claude_Joseph_Vernet (geraadpleegd op 3 oktober 2022).

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

heden het '*petit salon*' en het '*fumoir*' van elkaar scheidt. Het sluitwerk, de sierlijsten met rocailles, de vormgeving van de supraporta en het maritieme bovenschildery stemmen namelijk overeen met deze in het '*grand salon*'.

Klein salon (middendeel)

Sinds de verbouwing op het einde van de 19de eeuw vormt het '*petit salon*' een elegant visueel geheel met het '*grand salon*'.

De oorspronkelijke oppervlakte en het uitzicht op de tuin via twee vensters bleef ongewijzigd. Voor het herinrichtingsproject was het vertrek via een deur van het aanpalende '*grand salon*' (voorheen '*salle à manger*') gescheiden en was de ruimte in gebruik als '*fumoir*'. Geheel conform aan een classicistische symmetrische plattegrond stond een schouw in de as tegen de oostelijk muur (net zoals in de bovenliggende slaapkamer) en werd deze geflankeerd door een deur naar het kleinere '*salon a*' en '*salon b*' in de oostelijke U-vormige uitbouw.

Voortgaande op de plannen werd dit schouwwolume bij de moderniseringswerken verwijderd en vervangen door een dubbele deur. Deze dubbele deur is mogelijk het afscheidende exemplaar met supraporta dat bij het openen van de tussenmuur verplaatst diende te worden (zie hierboven). Men wist de aswerking en het symmetrische principe echter te herstellen door bij de inrichting van het nieuwe '*fumoir*' (in de U-vormige uitbouw) de schouw aldaar te verplaatsen zodat deze bij het openen van de dubbele binnendeur zichtbaar was vanaf het '*grand salon*'.

Ook de twee flankerende binnendeuren werden gedicht. Ze verdwenen achter de wandhoge lambrisering samengesteld uit vier salonschilderijen en paneelwerk in neo-Lodewijk XV-stijl quasi identiek aan deze van het '*grand salon*'. De bijzonder fraaie paneelschilderijen— waarvan een vijfde schilderij in slechte staat zich in de gang op de eerste verdieping bevindt - met havenzichten tegen de oostelijke en zuidelijke binnenmuur worden in de literatuur als 18de-eeuws gedateerd. Voor zover bekend zijn ze niet gesigineerd en is hun voorstelling nog niet geïdentificeerd. Afgaande op de schepen met Nederlandse vlag wordt de link met de Verenigde Oost-Indische Compagnie - VOC (1602-1800) en de Nederlandse Gouden Eeuw gelegd.⁹⁰ Het moment van plaatsing is voorlopig ook nog niet duidelijk. Het is mogelijk dat ze al in het kasteel aanwezig waren en herschikt werden. Het is ook mogelijk dat ze op het einde van de 19de eeuw geïntegreerd werden. Plafondafwerking en parket zijn gelijkend aan deze van het '*grand salon*'.

Rook- annex biljartkamer (oostelijke U-vormige uitbouw)

Het '*fumoir annex billard*' werd bij de verbouwing voor de echtparen de Marchant et d'Ansembourg - de Spangen d'Uyternesse ondergebracht in de oostelijke U-vormige uitbouw. Daarvoor werden twee van elkaar gescheiden kleinere salons ('*salon a*' en '*salon b*') op het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893) samengevoegd en omgevormd tot één groot lichtrijk vertrek. De twee schouwen tegen de oostwand werden daarbij gereduceerd tot één schouw. Dit rookkanaal werd meer naar het midden verplaatst zodat het in een rechte lijn met de schouw van het '*grand salon*' staat in overeenstemming met de classicistische as- en symmetrische principes. Mogelijk werd bij deze operatie een schouwmantel (of misschien zelfs twee) verplaatst naar de oostelijke zijvleugel. Het actuele voorkomen is dus overwegend eind 19de-eeuws en het resultaat wordt toegeschreven aan Flanneau's en Duchêne's verbouwing.

Het schouwensemble heeft een gestucte schouwboezem met rechthoekig lijstwerk. De opstaande losse spiegel past stilistisch bij het geheel. De vrij brede geaderde grijs marmere schouwmantel met accoladevormige haardmond, versierd met een centraal

⁹⁰ In die zin zouden de schilderijen onder meer een vrije interpretatie kunnen voorstellen van Batavia (Indonesië), waar de VOC een hoofdkwartier uitbouwde, en van de Tafelberg bij Kaapstad (Zuid-Afrika), waar de VOC nabij Kaap De Goede Hoop een zogenaamd verversingsstation stichtte voor schepen op doortocht naar of uit Azië.

strikmotief en schuingeplaatste wangen, lijkt qua breedte en vorm sterk op deze van het '*grand salon*'. De vensters zijn voorzien van gelijkende marmeren venstertabletten. Tegenover en in de as van de schouw geeft de dubbele deur in neo-Lodewijk XV-stijl uit op het '*petit salon*'. Het bovendeurpaneel bevat een kopie, waarschijnlijk uit de 20ste eeuw, van een vroeger schilderij. Herkomst en moment van plaatsing zijn voorlopig onbekend. De overige wandafwerking bestaat uit een lage gepleisterde lambrisering met houten sober rechthoekig, en vrij strak, lijstwerk.

De aanwezige wandbespanning werd geplaatst bij de renovatie van 2014-2019.⁹¹ De volledige ruimte is afgedekt met een vlak gestuct plafond met verzorgde kooflijst met rocailles en rasterwerk in de hoeken. Een gelijkaardige versiering is aangebracht op de houten getoogde gordijnkasten voor zowel de koer- als tuinvensters. De vensters aan de tuinkant hebben daarbij nog extra vouwbare binnenluiken zoals in de andere salons, waarvan die aan de tuinzijde van hout en aan de koerzijde van ijzer zijn.

Het verzorgde parket vertoont geen herstelsporen ter hoogte van de verwijderde tussenmuur, wat doet vermoeden dat het parket gelijktijdig met het verbouwproject geplaatst werd.

Traphal (oostelijk)

Vanuit het '*fumoir annex billard*' betreedt men de eind 19de-eeuwse traphal. Deze werd op dat moment volledig nieuw geplaatst in de oostelijke kwartbolle uitbreiding die aansluit met de oostelijke zijvleugel en inwendig de bovenverdiepingen verbindt. De oudere (eind 18de- of midden 19de-eeuwse) ondiepe poortdoorrit in de oksel tussen het hoofdgebouw en de zijvleugel werd daarmee volledig verbouwd, aanzienlijk verdiept en verhoogd.

Onder en achter de trapkoker werd naar verluidt in het afgeronde getraliede deel op de begane grond de huiskapel ingericht die zich voorheen ter hoogte van de vestibule bevond. De actuele aankleding dateert van 2014-2019 en is geïnspireerd op de vroegere functie als huiskapel.

Een zeer verzorgde spilsteektrap klimt omhoog tegen de blinde noord- en noordoostgevel, zodat de lichtinval via de zuidelijke voorgevel maximaal benut wordt. Het gekozen trapmodel bood daarbij de mogelijkheid om op een relatief kleine oppervlakte een grote hoogte te overbruggen en toch wandelcomfort te bieden.

De bloktrede en eerste verdreven treden zijn afgerond en wentelen zacht naar boven. De decoratief uitgewerkte trappaal is onder meer gedecoreerd met een siervaas met guirlandes en strikmotieven; decoratieve directoire- en empirestijlelementen die op de verschillende hoeken van de balustrade hernomen worden en Flanneau's faam als kenner van de empire- en directoirestijl eer aandoet.

Volgens mondelinge bron waren de wanden van de traphal vroeger afgewerkt met een geschilderde natuursteenimitatie gelijkend op deze van de vestibule. Nu zijn de wanden vlak gepleisterd en voorzien van een jongere kleurafwerking.

Keuken en traphal (westelijk)

In de eind 19de-eeuwse toegevoegde kwartbolle uitbouw aan de westzijde bracht men ter hoogte van de twee getraliede venters de keuken onder. Bij de vergroting van de vestibule en de omvorming van de '*office*' tot volwaardige eetkamer was namelijk de oudere keuken gesupprimeerd.

In tegenstelling tot de oostelijke pendant die inwendig volledig gewijzigd werd, behield de bouwmeester bij de verbouwing het volume van de oudere hal en zijdeuringang aan de koerzijde. Een oudere zwart met kleine witte ruitjes-tegelvloer werd daarbij behouden of

⁹¹ Bij de renovatie in 2014-2019 werd er onder het behang gedateerd krantenpapier van 1939 gevonden. Waar het kon, heeft men dit behang en het krantenpapier onder de jongere wandafwerking bewaard.

gerecupereerd. De muurwanden werden naar analogie met de vestibule met dezelfde natuursteenimitatie verfraaid.

De kleine hal geeft ten zuiden uit op de koer, ten westen staat het in verbinding met de westelijke zijvleugel met in de oksel de houten spilsteektrap die zich deels in de kwartbolle uitbouw en deels in de westelijke zijvleugel situeert.

Eerste verdieping

De opbouw van de eerste verdieping gaat in kern terug op de eind 18de- of midden 19de-eeuwse plattegrond (cf. het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893), met een traphal en gang parallel aan de voorgevel met een driezijdige uitsprong ter hoogte van het middenrisaliet. De gang verschaft toegang tot de verschillende slaapkamers aan de tuinzijde.

Bij de plaatsing van de '*grand escalier*' in 1897 werd de gang op de bovenverdieping ook verruimd en opengewerkt. De uniformiteit tussen de twee niveaus werd en wordt versterkt door de doorlopende smeedijzeren trapleuning, de wandafwerking met natuursteenimitatie⁹² en de toepassing van een gedrukte korfboog in het oostelijke gangdeel. De twee rondbogige beeldnissen naast de centrale balkondeur in de driezijdige uitsprong geven de traphal nog extra cachet.

Volgens het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 waren er vier slaapkamers net boven de salons van de begane grond ingericht, met enkel een smalle ruimte ('*dressoir*?) extra tussen de twee slaapkamers in het verdiepte deel. Elk slaapvertrek had daarbij een schouw tegen de respectievelijke buitenmuur. Door de toevoeging van de kwartbolle uitbouwen kon de indeling gewijzigd worden en werden de kamers in de U-vormige uitbouwen vergroot met een dressoir en voorzien van sanitair comfort. De vier slaapkamers werden daarbij ook via extra binnendeuren met elkaar verbonden. Al is van een heuse '*enfilade*' niet echt sprake. Een aantal schouwen werden bij de interieurwerken verplaatst en/of nieuw - maar dan zeker stilistisch bijpassend - geplaatst, het plafondpleisterwerk werd geharmoniseerd. Lage houten lambriseringsen werden tijdens de renovatie van 2014-2019 toegevoegd.

Het eerste vertrek naast de grote trap is de grote slaapkamer in de westelijke U-vormige uitbouw die zich situeert boven de eetkamer met chinoiserieën. Net zoals op de begane grond was deze ruimte tot voor het verbouwproject opgedeeld in drie delen: een volwaardige slaapkamer (met schouw) aan de tuinzijde, met daarvoor uitgevend op de vestibule een kleiner vertrek (wellicht een meidenkamer) en een afgesloten trapkoker naar de zolderverdieping. De twee functionele ruimtes vooraan werden bij de herinrichtingswerken in 1897 gesupprimeerd en deels gevoegd bij de nieuwe vestibule en deels bij de vergrote slaapkamer waarvoor de binnenste scheidingsmuur werd weggehaald. De herinrichting ging gepaard met de verplaatsing van de schouw tegen de westelijke buitenmuur naar de zuidelijke binnenmuur, boven deze van de eetkamer. Het rookkanaal zit, evenals op de begane grond, verstopt in de gangmuur.

De eerder strakke schouwmantel werd vervaardigd in een warme bordeauxrode gaderde marmer en verfraaid met gestileerde guirlandes, kransen en cannelures. De mantel harmonieert met de vaste schouwboezemspiegel gevat in neoclassicistisch gepleisterd lijstwerk en onder een getrapte kroonlijst. De neoclassicistische stijlelementen zijn ook terug te vinden in de gordijnkasten geplaatst voor de tuinvuist met binnenluiken. De behangsels in aangepaste stijl werden bij de restauratie in 2014-2019 geplaatst.

Het gestucte plafond is zoals in de U-vormige oostelijke uitbouw door ingekapselde dwarsende moerbalken verdeeld in drie vlakken - mogelijk nog een zichtbaar element van de oudere structuur van het kasteel - en voorzien van geprofileerd lijstwerk en

⁹² Deze natuursteenimitatie werd zeer waarschijnlijk bij de verbouwingswerken op het einde van de 19de eeuw aangebracht. Het correspondeert met de (laat-)19de-eeuwse ontwerpprincipes voor poortdoorgangen en traphallen. Ze werd gerestaureerd en gereinigd tussen 2014 en 2019.

uitgespaarde hoeken met bloemmotiefje, dat hernomen is in de versiering van de binnendeuren. De toegevoegde kwartbolle uitbouw met extra bergruimte is via een binnendeur in de zuidwestelijke hoek met de slaapkamer verbonden.

Ten oosten palend aan de grote slaapkamer, in het verdiepte middendeel, is er een smalle ruimte ingericht met kasten en een wastafel, die door slechts één tuinvenster verlicht wordt. Opmerkelijk daarbij is de grote donkergrijze marmeren schouwmantel met accoladevormige mond tegen de westelijke binnenmuur die een groot deel van de beschikbare ruimte inneemt. Uit vergelijking van het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 blijkt dat deze kamer voorheen dubbel zo groot was en dat de oorspronkelijke kamerindelingen van het middendeel werden gewijzigd. Wellicht om een groter en lichtrijker vertrek te kunnen realiseren in de as van de driezijdige inkom- en tuinpartij werd de westelijke binnenmuur van de middelste smalle ruimte naar het westen verschoven en de laatste travee met schouw ervan afgescheiden. De oudere schouw bleef daarbij op zijn oorspronkelijke plaats boven deze van het '*grand salon*' behouden.

De centrale slaapkamer in de as van de inkom- en tuinpartij werd dus pas bij het verbouwproject gecreëerd. Na de vergroting werd de ruimte omgevormd tot een volwaardig vertrek en de geaderde grijs marmeren schouw met accoladevorming haardopening en voluutvormige wangen werd tegen de oostelijke binnenmuur geplaatst waar er voorheen geen stond. De bijhorende vaste schouwspiegel is bovenaan versierd met een rocaillemotief dat ook in verschillende binnendeuren en gordijnkasten terug komt.

De plattegrond van de tweede slaapkamer in het verdiepte middendeel gaat meer terug op een situatie van voor 1893 (en wellicht eind 18de of midden 19de eeuw). De schouw tegen de oostelijke binnenmuur zit op zijn oorspronkelijke plaats. In vergelijking met de overige schouwmantels is dit grijze marmeren exemplaar iets smaller. Wat decoratieve afwerking met guirlandes en schuingeplaatste wangen betreft, sluit het voorkomen aan bij begin 19de-eeuwse schouwmantels. De boezem is verfraaid met een vast schilderijtje met charmant landschappelijk tafereel met daarboven een kleine vaste spiegel onder een bovenstuk met een mand met bloemen en frivole gestrikte guirlandes. De vensters aan de tuinzijde zijn gevat in een strakke houten gordijnkast en bijkomend voorzien van binnenluiken. Het vlak gestucte plafond volgt de contouren van het rookkanaal en is sober versierd met een bloemetje in de uitgespaarde hoeken; een decoratief element dat ook in de binnendeuren werd toegepast.

De meest oostelijke grote slaapkamer tot slot is ingericht boven het '*fumoir annex billard*' in de oostelijke U-vormige uitbouw. Volgens het plan was de ruimte voor 1893 opgedeeld in twee kamers: een grote slaapkamer met schouw ten noorden en een kleinere mogelijk een meidenkamer (boven het vroegere '*salon a*') ten zuiden. Net zoals bij de westelijke grote slaapkamer werd de scheidende muur bij de eind 19de-eeuwse verbouwing weggehaald en een nieuwe verbinding gemaakt met de toegevoegde kwartbolle uitbouw waar zich een badkamer, overig sanitair en kast- en bergruimte bevinden. Het plafond is verdeeld in drie vlakken door de dwarsende ingekapselde moerbalken die enkel hier en in de westelijke slaapkamer zichtbaar zijn. Het geprofileerde lijstwerk en het vlakke stucwerk met uitgespaarde hoeken in neoclassicistische stijl harmoniseert met het dito paneelwerk van de binnendeuren en de houten gordijnkasten. De schouw tegen de oostelijke buitenmuur met bordeauxrode marmeren schouwmantel vertoont een gelijkaardige strakke vormgeving met Griekse vaas als sierelement, met daarboven een spiegel gevat in gegroefd lijstwerk en smal bebloemd bovenpaneel. Deze schouw werd niet verplaatst en dateert volgens stijlkenmerken mogelijk uit eind 18de of begin 19de eeuw en zou dus van voor de aanpassingswerken kunnen zijn.

Tweede of mansardeverdieping

Het voorkomen en de indeling van de tweede verdieping is quasi volledig het resultaat van de eind 19de-eeuwse verbouwing. De oudere indeling is niet gedocumenteerd. Het

zolderniveau is ook niet opgetekend op het plan bij het schattingsrapport van 1893. Vermoedelijk was het voorheen een gewone scheerzolder, mogelijk met mansarde- of dienstkamers, verlicht door een ronde en een kleine stervormige opening in het driehoekig fronton en door twee kleine beluikte dakvensters in de respectievelijke voor- en achtergevel.

In 1897 werd het dak aanzienlijk verhoogd en, door de keuze voor een mansardedak, ook verbreed waardoor ruimere kamers aan weerskanten van een middengang konden worden ingericht. Afwisselend krijgen de kamers onder de dakhelling daglicht binnen via één of meerdere, deels beluikte getoogde dakvensters.

Verskillende eenvoudige schouwmantels van gekoppelde hoekschouwtjes, overwegend stilistisch eind 19de- of begin 20ste-eeuws, werden bij de restauratie van 2014-2019 behouden. De kamers werden met zorg in een historiserende stijl gerenoveerd en voorzien van modern comfort. De plankenvloer en ook een aantal oudere, mogelijk 18de-eeuwse, lage brede deuren met spiegelboogvorm en oud sluitwerk zijn nog aanwezig.

In de oostelijke hoek komt men via een rondbogige deur uit op de traphal in de toegevoegde kwartbolle vergroting. Daar vlak voor is er een luik naar de nok van de snijdende zadeldaken. Het houtwerk, de breedte, vorm en constructiewijze doen sterk vermoeden dat het volledige dak op het einde van de 19de eeuw volledig werd vernieuwd. Een hergebruikte balk met inscriptie '1782' in het boerenhuis (Kasteelstraat 8) zou, volgens de overlevering van het kasteel, mogelijk van het oudere dakspant afkomstig zijn.

1.3.1.2. Zijvleugels

– Exterieur

De zijvleugels zijn twee haaks op het hoofdgebouw aansluitende neoclassicistische witgepleisterde spiegelende volumes van tweeënhalve bouwlaag onder schilddak, die samen met de ten zuiden begrenzende lagere stalvleugels het voorplein of '*cour d'honneur*' U-vormig begrenzen. De voorliggende stoepen zijn, net als de goten, geplaveid met originele gres-platines en afgezet met originele kalkzandstenen boordstenen.

Deze volumes worden al voorgesteld op het primitief plan van 1835, maar klimmen in kern zeer waarschijnlijk op tot de 18de eeuw. Hun huidig voorkomen dateert grotendeels van voor 1893, met aanpassingen in neoclassicistische stijl van omstreeks 1893-1897.

Een door De Smet gepubliceerde foto geeft de toestand van de zijvleugels aan de koerszijde van net voor de verbouwing van 1893-1897 weer. Op dat moment zijn beide zijgebouwen rechthoekige volumes van twee bouwlagen en vier traveeën onder een schilddak, witgepleisterd op een gepikte plint, met een voordeur in de tweede travee (tellend vanaf het kasteel). Bij de westelijke zijvleugel of '*pavillon de gauche*' op het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 is het schilddak met dakkapellen of laadluiken en massieve hoekschouwen duidelijk zichtbaar. Bij de oostelijke zijvleugel of '*pavillon de droite*' op hetzelfde plan is het schilddak verstopt achter een attiek versierd met bandwerk (stilistisch neoclassicistische stijl van rond 1840-1850) die qua bouwhoogte en afwerking met lijstwerk aansluit bij de linkerpoorttravee van het kasteel. De schouw van het schilddak is nog net zichtbaar.

Bij het verbouwproject worden beide volumes verhoogd en stilistisch aangepast aan het gemoderniseerde kasteel en wordt zo het huidig uitzicht gecreëerd. De oudere neoclassicistische vormgeving van de oostelijke zijvleugel met attiek wordt voor het moderniseringsproject ogenschijnlijk als inspiratie gebruikt. Beide volumes krijgen dan rondom een attiek met balustersversiering boven een omlopende overstekende kroonlijst, die doorlopen in deze van het kasteel. De leien schilddaken met hoge schouwen zijn zo aan het zicht onttrokken.

De bestaande vier traveeën aan de koerzijde met rechte muuropeningen blijven bij de verbouwing behouden. Aan de koerzijde wordt de vroegere voordeur in de tweede travee wel gewijzigd in een venster. Kenmerkend voor de neoclassicistische vormtaal zijn de rechthoekige vensters op lekdrempels, niet omlijst op de begane grond, maar op de bovenverdieping gevat in een vlakke omlijsting met oren en afgewerkt met een lekdrempelversiering. Het bewaarde schrijnwerk met T-vormig houtwerk met kleine roedenverdeling benadrukt daarbij de ritmiek en de symmetrie. Heden is enkel de bovenverdieping van luiken voorzien, maar zoals de bewaarde ogen en luikduimen bewijzen, was de begane grond vroeger ook beluikt. Deze luiken bevinden zich naar verluidt in slechte staat en worden bewaard in één van de stallen. De tussen 1893 en 1897 toegevoegde tweede halve bouwlaag is aan de koerzijde opengewerkt met vier oculi.

Naar analogie met de gevelafwerking van het kasteel is het parament van de dienstvleugels gepleisterd met schijnvoegen en imitatiebossage in de oksel met het kasteel. De doorlopende puilijst op de bovenverdieping versterkt de horizontaliteit en de strakke gevelopbouw.

De achtergevels tellen twee extra traveeën, met onder meer een buitendeur in de westelijke zijvleugel die uitgaat op het dienstterf. Voorts zijn ze vrij gelijkend aan de koergevels uitgewerkt op een paar kleine verschillen na: de vensters op de begane grond zijn voorzien van uitspringend of vlak traliewerk en de oculi van de tweede halve verdieping zijn vervangen door kleine vierkante vensters. Afgaande op de nog aanwezige ogen en luikduimen waren de grote rechthoekige vensters vroeger eveneens beluikt.

De slechts gedeeltelijk vrije zuidelijke (aan de straatzijde) en noordelijke (aan de tuinzijde) kopgevels zijn blind of nagenoeg blind en respectievelijk met vlak pleisterwerk of, visueel aansluitend met de tuingevel van het kasteel, met imitatiebossage gedecoreerd. Op de bovenste verdieping van de westelijke zijvleugel hangt een gevelklokje, opgehangen aan een decoratief smeedijzeren steun.

– Interieur

Volgens het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 waren de overwegend één-kamer-diepe zijvleugels zeer functioneel ingericht en was de plattegrond van de begane grond en de eerste verdieping van zowel de oostelijke als westelijke vleugel quasi gelijk. Mogelijk ging deze plattegrond ook terug op de 18de- of begin 19de-eeuwse toestand.

Vertrekkend vanaf het kasteel had men achtereenvolgens (van noord naar zuid) op de begane grond in de oksel de bordestrap met '*office*', een '*salle à manger*', een '*corridor*' in de westvleugel en een '*cage escalier*' in de oostvleugel ter hoogte van de tweede travee met voordeur, vervolgens de '*cuisine*' met brede haard en '*office*' of '*lavoir*'. Op de bovenverdieping was er een inwendige verbinding met de lagere venster-/poorttravee aan weerskanten van het kasteel. Daarachter, zuidwaarts, waren er een trap, twee grotere (slaap)kamers met brede haard en twee kleinere vertrekken tegen de zuidelijke kopgevel. Bij de verbouwing tussen 1893 en 1897 werd deze bestaande indeling en plattegrond grotendeels gerespecteerd, waardoor die tot op heden herkenbaar is. Deze binnenindeling, alsook nog aanwezige 18de- en 19de-eeuwse interieurelementen werden geconsolideerd bij de recente restauratie uitgevoerd tussen 2014-2019.

- Interieur: westelijke zijvleugel (links)

In de oude gang parallel aan de noordelijke kopgevel geeft de buitendeur op de begane grond verbinding met het dienstterf. Deze opgeklampte buitendeur met getralied gedeeld bovenlicht en hartvormig sluitwerk, klimt mogelijk tot de 18de eeuw op. Ook de paneeldeur met spiegelboogversiering, als toegang tot de kelder ernaast, gaat wellicht tot de 18de eeuw terug.

De fraaie houten spilsteektrap met blauwhardstenen bloktrede aan het begin van de gang in de oksel met het hoofdvolume daarentegen, werd geplaatst bij de verbouwing tussen

1893 en 1897 zoals aangeduid op het niet gedateerd verbouwingsplan. Het verzorgde houtwerk vertoont dan ook stilistische gelijkenissen met de monumentalere trap nabij de oostelijke zijvleugel. Bij deze verbouwing werd de circulatie van de begane grond ook wat gewijzigd door de toevoeging van een smalle gang langsheen en parallel aan de oostelijke koergevel. De 'nieuwe' gang met troggewelven en zwart-witte tegelvloer verschafte vanaf dan een extra toegang tot de verschillende ruimtes.

Deze op het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 als '*salle à manger*', '*corridor*' en '*cuisine*' aangeduide vertrekken werden bij de renovatie van 2014-2019 samengevoegd tot één troggewelfde ruimte die dienst doet als keuken en eetplaats. Een aantal oudere erfgoedelementen bleven behouden zoals onder meer de hardstenen lavabo (van de afwaskamer), een paneeldeur met spiegelboogversiering (wellicht 18de-eeuws), een brede haardboezem op historische plaats, een verzorgde zwart-witte tegelvloer (die volgens mondelinge bron mogelijk herlegd werd) en een 20ste-eeuwse cementtegelvloer. Deze 20ste-eeuwse cementtegelvloer met zeshoekige grijs en witte tegels loopt ook door in het laatste vertrek van de zijvleugel, het vroegere '*office*' (volgens plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893), dat vanaf de 19de-eeuwse verbouwing tot en met de 20ste eeuw bekend was als personeelseetkamer. Dit vertrek is nu ingericht als zitkamer.

Via de fraaie bordestrap in de noordoostelijke oksel zijn zowel de bovenverdieping als de tweede halve verdieping te bereiken. Op de bovenverdieping was er volgens het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 naast de trap in de noordoostelijke oksel een inwendige verbinding met de poorttravee van het hoofdvolume. Van noord naar zuid waren er vervolgens twee achter elkaar gelegen grotere (slaap)kamers met elk een haard en tot slot twee gekoppelde kleinere kamertjes. Deze indeling en structuur van de bouwphase voor 1893 bleef tot op heden bewaard. Ook tal van decoratieve elementen zijn nog aanwezig zoals sober gepleisterde plafonds met kleine koeflijsten en fijn lijstwerk, een rood marmeren schouwmantel (19de-eeuws), een grijs marmeren schouw met zuiltjes (typologisch midden 19de-eeuws), verzorgde binnendeuren met bijhorend spiegelboogvormig lijstwerk en een doorlopende verzorgde parket.

De oude zolderverdieping werd tussen 1893 en 1897 opengewerkt met respectievelijk '*oeils-de-boeuf*' en vierkante venstertjes, verhoogd met een attiek en omgevormd tot een tweede halve verdieping. Voortgaande op de beschikbare iconografische bronnen en de bouwsporen bleef de nokhoogte daarbij zeer waarschijnlijk behouden. De actuele structuur en indeling klimt zeker tot de 19de eeuw op, maar herbergt mogelijk ook nog oudere elementen zoals de fraaie ingewerkte afgeronde hoekkast (18de-eeuws?) en oudere binnendeuren waarvan sommige met spiegelboogvormige versiering.

- Interieur: oostelijke vleugel (rechts)

De muur en eenvoudige trap in de noordwestelijke oksel tussen zijvleugel en hoofdgebouw, aangegeven op het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893, werden bij de eind 19de-eeuwse verbouwing verwijderd. De circulatie werd verlegd naar een nieuwe, veel monumentalere wenteltrap geplaatst in de toegevoegde kwartbolle uitbouw. De overige indeling bleef evenwel behouden.

Zuidoostelijk van de trap is er op de begane grond een klein kamertje, op het plan nog benoemd als '*office*' en met een verbinding naar de tuin, later omgevormd tot toilet. Een muurkastje met spiegelboogvormig deurtje, lavabo, binnenluiken, lage plint met gestucte spiegels, gaan terug op deze eind 19de-eeuwse inrichtingsfase.

De eerste grote één-kamer-brede ruimte, op het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 geïdentificeerd als '*salle à manger*' en op het eind 19de-eeuwse verbouwingsplan als '*bibliothèque*' (bijgeschreven), heeft zowel vensters aan de koer- als de tuinzijde die voorzien zijn van tweedelige vouwbare binnenluiken. De kamer wordt gedomineerd door een grijsmarmeren schouwmantel met voluten en rocailles ingewerkt in een wandhoge boekenkast met drie spiegelboogvormige boekennissen. De met hout beklede schouwmantel heeft een ingewerkte spiegel met rozet, geflankeerd door

elektrische wandkandelaars en wordt bekroond door een schilderijtje met een maritiem tafereel.⁹³

De verzorgde houten radiatorkasten, het parket en het houtwerk versierd met spiegelboogvormig lijstwerk (één van twee régence-kastdeuren van circa 1720-1730, waarvan een tweede deel zich in een van de stallen bevindt) tegen de vensterdammen, alsook de zware houten binnendeuren in régencestijl - volgens de overlevering van circa 1720-1730 - lijken een begin 20ste-eeuwse aanpassing, maar dragen zeker bij tot de beleving van deze ruimte.

Ter hoogte van de koerdeur duidde het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 een '*cage escallier*' aan als scheiding tussen de '*cuisine*' en het '*salle à manger*'. Bij de verbouwing in 1897, waarbij de koerdeur werd gedicht en vervangen door een venster, werden deze trap en de keuken wellicht ook gesupprimeerd en omgevormd tot het bestaande tweede salon. Op de plaats van de vroegere keukenhaard is er heden een zeer fraaie monumentale grijs marmeren schouwmantel, met gestucte boezem met spiegel gevat in lijstwerk met rocailles. Qua vormgeving en omvang hoort dergelijk type schouw eerder thuis in een residentiële ruimte dan in een dienstgebouw. De eigenaar vermoedt dat de schouwmantel afkomstig is van het oorspronkelijke '*fumoir*' in het kasteel dat bij de aanpassing van het interieur onder leiding van Octave Flanneau en Henri Duchêne omgevormd werd tot een tweede salon ('*petit salon*'). Dit is zeer plausibel aangezien de marmeren schouwmantel en het (wat aangepaste) lijstwerk van de ingekorte spiegel stilistisch aansluit bij de schouwmantel en boezem tegen de westmuur in het grote salon. Mogelijk werden de corresponderende venstertabletten dan ook verplaatst. De laatste ruimte bestond in 1893 uit twee dienstvertrekken waaronder een '*lavoir*' of washok. Thans is het een ruimte met een modernere aankleding.

De bovenverdieping is een spiegeling van hetzelfde niveau in de westelijke zijvleugel en ook bereikbaar via een wenteltrap. Volgens het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 waren er van noord naar zuid twee achterelkaar gelegen grotere (slaap)kamers met elk een haard en tot slot twee gekoppelde kleinere kamertjes. Deze indeling en structuur is nog steeds herkenbaar. De twee grootste kamers hebben voorts een grijs marmeren schouwmantel met gestucte boezem en spiegel in neoclassicistische en (neo)-Lodewijk XV-stijl. Het versierende (neo)-Lodewijk XV lijstwerk (krulwerk en rocailles) lijkt sterk op dat van de onderliggende salon op de begane grond.

Evenals de westelijke tweede halve verdieping werd de oudere zolderverdieping tussen 1893 en 1897 opengewerkt met respectievelijk '*oeils-de-boeuf*' en vierkante venstertjes en verhoogd met een attiek. De actuele structuur en indeling klimt op tot de 19de eeuw en herbergt nog een aantal oudere elementen (deuren) die mogelijk herplaatst werden aangezien deze vleugel in 1906 door brand schade opliep en hersteld diende te worden. Ook de brede (olmen?) plankenvloeren zijn nog aanwezig.

1.3.1.3. *Aanhorigheden*

Aanhorigheden kasteel

De aanhorigheden van het kasteel zijn ondergebracht in twee parallelle quasi identieke vleugels opgetrokken in het verlengde van de zijvleugels en aan weerszijden van het voorplein of '*cour d'honneur*'. Elke vleugel bestaat uit een lager okerkleurig gekalkt geheel van tien traveeën onder afgewolfd zadeldak en was destijds ingericht als koetshuizen en paardenstallen. De stoepen voor deze aanhorigheden zijn, net als de goten, geplaveid met originele gres-platines en afgezet met originele kalkzandstenen boordstenen.

⁹³ Dit tafereel is volgens de huidige eigenaars waarschijnlijk een kopie uit de 20ste eeuw van een supraporta in het grote salon, mogelijk geschilderd door jonkheer Philippe Piers de Raveschoot.

De kasteelaanhorigheden worden voorgesteld op het primitief plan van 1835. De remises, stallingen en schuren worden ook vermeld in een notariële akte van 1829, maar gaan in kern wellicht terug tot de tweede helft van de 18de eeuw. Hun huidig voorkomen dateert grotendeels van voor 1893, met aanpassingen tussen 1893 en 1897 in neoclassicistische stijl als onderdeel van het grote verbouwproject toegeschreven aan Octave Flanneau en Henri Duchêne. Zij stonden ook in voor de verlenging van de oostelijke vleugel met twee staltraveeën. Initialen (S A, graaf Louis-Rodolphe de Marchant et d'Ansembourg en gravin Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse) van de bouwheren binnenin, herinneren nog aan deze verbouwings- en herinrichtingsfase.

De aanleunende okerkleurig beschilderde bakstenen vleugels van anderhalve bouwlaag, zijn afgedekt door half afgewolfde zadeldaken bedekt met gesmoorde Boomse pannen. De koergevels zijn geleed door bakstenen pilasters waartussen rondboogpoorten en begroeide rondboognissen met oculi gevat zijn. De thans blauw geschilderde muurhoge rondboogvormige poorten, hebben in hun vast bovendeel telkens een venstertje met kleinhouten. Ogenschijnlijk zijn het tweevleugelige poorten met paneelversiering en/of centraal deurvenster, maar een aantal zijn imitatiepoorten geplaatst in functie van de symmetrie. De oculi, deels verscholen achter de klimopbegroeiing, zijn gevat in een natuurstenen omlijsting en voorzien van kleinhouten.

De blinde gemetste zuidelijke kopgevels tellen slechts één travee die door twee maal twee pilasters gemarkeerd is met enkel in de middenas een wellicht tussen 1893 en 1897 toegevoegde dakkapel met spiegelboogvormige dakvorm met bekronend sierelement.

De traditioneel veel soberdere achtergevels worden geleed door middel van eenvoudige lisenen in plaats van de decoratievere pilasters. De achtergevel van de westvleugel (links) vertoont daarbij een aantal oudere deuren en een markante zware drieledige houten dakoverstek op halfkegelvormige sokkels overgroeid door een oude Japanse blauwregen (mogelijk nog van voor 1893). Een aantal getoogde vensters en deuren in de middelste traveeën zijn te linken aan de vroegere dienstwoning (zie verder).

De achtergevel van de oostvleugel (rechts) is quasi volledig blind met uitzondering van twee rechthoekige vensters in de eerste en derde travee en een in de loop van de 20ste eeuw geplaatste vergrote poort in de vijfde travee. Vijf kleine dakvenstertjes werden bij de recente restauratie vervangen door dakvlakvensters. Er zijn echter uitsparingen aan de binnenkant van de dakconstructie voorzien om deze verdwenen dakkapellen op een later tijdstip te kunnen reconstrueren. Deze waren kopieën van dakkapellen aan de kant van het dienstterf (conciërgevleugel).

- Interieur

De vormgeving van de aanhorigheden aan de koerzijde wekt de illusie dat beide vleugels enkel als stal of koetshuis/remise bestemd zijn. Sinds de eind 19de-eeuwse verbouwing klopt dit niet meer helemaal.

Volgens het plan toegevoegd aan het schattingsrapport van 1893 was de westelijke vleugel (links) aanvankelijk wel volledig in functie van het houden van paarden ingericht. Achtereenvolgens was er een '*remise*', een '*infirmerie pour chev(aux)*' of ziekenboeg voor paarden, nog een '*remise*', een '*sellerie*' of zadelkamer, een gedeelde ruimte met een '*étable*' of veestal, een '*écurie n*' en '*écurie m*' of paardenstallen, een '*passage*' en een '*hangar*' of loods.

Bij het grote verbouwproject (of iets later) werden de middelste traveeën samengevoegd en heringericht tot dienstwoning. Bij de restauratie in 2014-2019 werd de dienstwoning binnenin gemoderniseerd en verbonden met het tot bureaus en leefruimtes ingerichte zolderniveau.

De laatste drie traveeën (de '*hangar*' in 1893) werden op het einde van de 19de eeuw ingericht als extra paardenstal met per twee gekoppelde paardenboxen op een gemetste onderbouw, geplaatst aan weerskanten van een doorgangetje dat uitgeeft op het voorplein. De kleurafwerking (grijs en rode geschilderde plint), de gesjabloneerde initialen ('S A' onder een kroon) van de bouwheren, de sierlijsten in (geschilderd) imitatiehout, de troggewelfde zoldering en de bakstenen vloer zijn eveneens blijvende getuigen van de eind 19de-eeuwse inrichtingsfase.

De oostvleugel (rechts) telde in 1893 slechts acht traveeën, die toegankelijk waren vanaf het voorplein of '*cour d'honneur*'. De eerste drie meest noordelijk gelegen traveeën waren op dat moment ingericht als drie inwendig gescheiden '*remises*', telkens toegankelijk via een hoge rondbogige poort. Op een later tijdstip werden de *remises* samengevoegd tot één ruimte. Omwille van de stabiliteit werd recent een ijzeren ligger aan de dragende structuur toegevoegd.

De volgende vijf traveeën omvatten anno 1893 één grote '*grange*' of schuur met binnenin een haakse trap (naar kelder of zolder?). Tussen 1893 en 1897 kreeg deze schuur eveneens een make-over. Ze werd ingericht met de nu nog aanwezige zes open paardenboxen met hardstenen voederbak, ijzeren hooiruiven en vooraan versierende paal met bolornament. De contouren van deze boxen zijn versierd met de doorlopende geschilderde grijze plint met rood boordje. Gesjabloneerde initialen ('S A' onder een kroon) verwijzen ook hier naar de bouwheren. De ruimte is voorts voorzien van de kenmerkende zwart gesinterde bakstenen vloer en overkluisd met troggewelven.

De laatste twee traveeën werden bij het verbouwproject voor de symmetrie toegevoegd en herbergen nog steeds de dan geplaatste houten paardenbox met ijzeren tralies. Een sierlijke ijzeren haak in de noordwesthoek diende mogelijk voor de ophanging van paardentuig. De geschilderde wandafwerking is gelijkend aan deze van de aanpalende stal.

Aanhorigheden diensterv

Het afgesloten, grotendeels gekasseid diensterv situeert zich ten westen van het kasteel binnen de omwalling en bevat diverse nutsgebouwen. Door de zijwaartse inplanting is het aan het gezichtsveld onttrokken en doet het geen afbreuk aan de symmetrische en U-vormige opbouw van het kasteel die vanuit de kasteeldreef waar te nemen is.

Het huidige voorkomen van het diensterv is het resultaat van verschillende bouwfases die slechts fragmentair gedocumenteerd zijn. Volgens het primitief kadasterplan (1830-1833) was er zeker in het begin van de 19de eeuw, en mogelijk nog vroeger, ten noordwesten een L-vormig bouwvolume (ter hoogte van de huidige poort aan de koerzijde, garage en duiventoren) dat naar alle waarschijnlijkheid aansloot op een afsluitmuur met extra toegang ter hoogte van de huidige afsluitpoort aan de tuinzijde. Een opstelling die overeenstemt met de traditionele principes van diensterven bij een kasteeldomein.

Omstreeks 1882 en 1893 waren deze gebouwen volgens een bewaard kadaster- en opmetingsplan - met uitzondering van de duiventoren, bakhuis, afsluitmuur met steunberen en '*grille*' ter hoogte van de latere tuinpoort - verdwenen. Na 1893 of in het begin van de 20ste eeuw werd het diensterv met poorttoegangen en extra nutsvoorzieningen en met incorporatie van de oudere gebouwen, bebouwd. De exacte datum van deze laatste verbouwingsfase is niet gekend. De voltooide fase is opgetekend op een militaire topografische kaart van 1937, maar volgens stijkenmerken zijn de bouwwerken eerder rond de eeuwwisseling te situeren.

Het rechthoekige deels gekasseide diensterv is zowel via een afsluitpoort aan de koer- als via een afsluitpoort aan de tuinzijde toegankelijk.

De eind 19de- of begin 20ste-eeuwse toegang aan de koerzijde is concaaf en wat terugwijkend ingeplant tegen de westelijke kasteelaanhorigheid. De accoladevormige houten afsluitpoort is gevat tussen twee bakstenen hekpijlers verfraaid met een

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

bekronende deksteen en tuinvaas, die overgaan in de omlopende bakstenen afsluitmuur die aan de buitenzijde met lisenen en steunberen verstevigd is.

In een merkwaardig laag en vierkant uitbouwje onder lessenaarsdak afgedekt met gesmoorde Boomse pannen en met rondbogig deurtje en venstertje (in de zijgevel) in de oksel tussen kasteelaanhorigheid en afsluitpoort is er nu een gemakhuisje ingericht, maar wellicht deed het oorspronkelijk dienst als (poort)wachtershuisje.

De tegenoverliggende hoek wordt ingenomen door de vroegere getraliede hondenhokken en ommuurde kippenren.

Daarnaast en parallel aan de zijvleugel bevindt zich een oostelijk georiënteerd langgerekt bakstenen volume dat is samengesteld uit een garage (eind 19de of begin 20ste eeuw), duiventoren (minstens 1882, maar zeer waarschijnlijk ouder) en een halfopen bergplaats (eind 19de of begin 20ste eeuw). De ingebouwde garage betreft een verankerd laag bakstenen gebouw onder half schilddak bedekt met gesmoorde Boomse pannen, dat aan de erfzijde voorzien is van twee rechthoekige poorten onder I-latei, en aan de achterzijde via twee smalle rechthoekige vensters uitkijkt op de omwalling.

De hogeropgaande verankerde duiventoren met leien tentdak, telt één travee en twee bouwlagen en heeft de typerende vierkante plattegrond. Aan erfzijde, op de begane grond, wordt de gedrukte korfbogige poort geflankeerd door twee lisenen en overkraagd door een doorlopende geprofileerde baksteenlijst, een afwerking die sterk lijkt op deze van de tegenoverliggende aanhorigheid (die eveneens van voor 1882 dateert). Nu is er slechts één houten tweevleugelige poort met twee kleine luikjes die toegang verschaft tot een sobere gelijkvloerse ruimte met eenvoudig troggewelf, maar voortgaande op de bouwsporen was er aanvankelijk een tweede gelijkaardige korfboogvormige poort aanwezig.

De bovenverdieping wordt centraal gemarkeerd door een rechthoekig venster met bakstenen omlijsting en sierhek dat quasi identiek is aan het aan architect Octave Flanneau toegeschreven geplaatste siersmeedwerk aan het kasteel. Naar alle waarschijnlijkheid werd het vroegere laadluik als toegang voor de voederopslagplaats of de duivenkamer rond de eeuwwisseling of het begin van de 20ste eeuw omgevormd tot venster. Net onder de daklijst situeren zich stelling- of uitvlieggaten.

De duiventoren is thans okerkleurig gekalkt en stemt zo overeen met de kleurstelling van de tegenoverliggende zijvleugel.

De lage ondiepe en halfopen gemetste bergplaats is tegen de afsluitmuur aangebouwd. Het lessenaarsdak bedekt met rode Boomse pannen wordt geschraagd door zeven gemetste sokkels.

Ten westen wordt het dienstterf afgesloten door een gerenoveerde rechthoekige muurserre met pomp en aansluitende groentekelder geplaatst tegen de afbuigende afsluitmuur. Deze afsluitmuur loopt op zijn beurt door tot aan de tweede poort die uitgeeft op de tuin. De aanwezigheid van een afsluitpoort of -hek klimt minstens op tot het begin van de 19de eeuw, en wordt expliciet vermeld als '*grille*' in 1893. Het ijzeren hekwerk is gevat tussen dezelfde hekpijlers met deksteen en bekronende tuinvaas als aan de koerzijde. Al is het hier afgewerkt met een witte bepleistering met blauw geschilderde plint (hardsteenimitatie) waardoor het stilistisch aansluit bij de gevelafwerking van het kasteel.

1.3.1.4. Toegangsbrug

Voor het voorplein van het kasteel is een brug met dubbele boogstructuur geplaatst over de omwalling. De brug heeft een lage borstwering en asymmetrische, halfronde en hoekige aanzetten. De brug is opgetrokken in baksteenmetselwerk en aan de buitenzijdes bekleed

met kleine, ruw bekapte natuursteenformaten of zogenaamde '*maillons*'-stenen (cf. Franse '*moellons*'), gelijkend aan deze van de oeverversterking van de omwalling. De bogen zijn geaccentueerd met grotere, ruwe en deels geprofileerde natuursteenformaten. De bakstenen borstwering is afgedekt met uitkragende natuurstenen afdekplaten. Aan beide zijden van de brug is ter hoogte van de middenpijler een natuurstenen waterspuwer ingepast. Het brugdek is geplaveid met kalkzandsteen-platines. Centraal onder beide bogen is in de langsrichting een vaste stuw ingebouwd met telkens een overloop waarin momenteel een niet-originele betonnen schotbalk is geplaatst. De toegangsbrug behoort tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en is bewaard in goede toestand.

Aan de dreefzijde van de brug is recent een smeedijzeren poorthek met zwart geverfde spijlen geplaatst. De poort is gerecupereerd uit een andere locatie en behoort niet tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en is bewaard in goede toestand. Voor het voorplein van het kasteel zijn twee, eveneens gerecupereerde, niet-originele kunststenen tuinvazen (draperieën) geplaatst.

1.3.1.5. *Omwalling*

De nagenoeg volledig gesloten omwalling rond het kasteel met zijvleugels en aanhorigheden draagt een gestapelde en hellende oeverversterking met kleine, ruw bekapte natuursteenformaten of zogenaamde '*maillons*'-stenen (cf. Franse '*moellons*'), gelijkend aan deze van de beklede buitenzijdes van de toegangsbrug en identiek aan deze van de regelbare stuw van de serpentinevijver. Nabij de zijgevels van het kasteel is de omwalling afgedicht met loodrechte bakstenen keermuren afgezet met natuur- en kunststenen balustrades met gebolde balusters. In de meest oostelijke hoek van de omwalling is een watertrap met natuurstenen treden ingepast. De randen zijn gekenmerkt door een oevervegetatie met onder meer grote kattenstaart, wolfspoot en grote waterweegbree, deels overgaand in een verlandingsvegetatie met grote lisdodde. De omwalling vormt een geschikt broed- en foerageergebied voor grote gele kwikstaart en ijsvogel.

De heraanleg en herprofilering van de omwalling en de aanleg van de keermuren met balustrade en de watertrap behoren tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en is bewaard in vrij goede toestand. Enkele zones zijn onderspoeld of vertonen lekken.

Aansluitend bij de westelijke omwalling en net ten noorden van de muurserre en aansluitende groentekelder zijn de vermoedelijke restanten van een vroegere rechthoekige ijskelder gesitueerd. Deze constructie, oorspronkelijk baksteenmetselwerk, is momenteel volledig overgroeid en behoort waarschijnlijk ook tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en is bewaard in slechte toestand.

Binnen de omwalling zijn nog twee gerecupereerde tuinbeelden, waarvan één origineel en een tweede gerecupereerd en niet-origineel, opgesteld op identieke natuurstenen voetstukken met Ionisch kapiteel, in de rug telkens afgeschermd door een geschoren haagbeukenhaag. Het gaat om een zittende putto met dood haasje (origineel) bij de meest westelijke hoek en een staande gelauwerde mannenfiguur, een zogenaamde '*vredesbode*' (niet origineel) bij de meest zuidelijke hoek van de omwalling. De twee tuinbeelden zijn bewaard in goede toestand maar tonen verweringsporen.

1.3.1.6. *Poorten*

De hoofdtoegang aan de Kerkstraat met dubbele bakstenen hekpijlers op natuurstenen sokkels met smeedijzeren afsluitpoort met zwart geverfde spijlen en met aansluitende lage bakstenen afsluitmuren en twee aanvullende bakstenen hoekpijlers is recent geplaatst. De

beide met bol bekroonde sierstukken op de hekpijlers zijn oorspronkelijke maar verplaatste tuinornamenten die aanvankelijk langs de paden van de 'tapis-vert' waren opgesteld. De hoekpijlers zijn gedecoreerd door niet-originele tuinvazen. De afsluitpoort en aansluitende groenaanleg met afsluithagen van gewone taxus en laurierkers en de bestrating in porfierkasseien behoren niet tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en zijn bewaard in goede toestand.

Het zijpoortje aan de zijde van het Kerkplein is een laag, enkelvoudig poortje in zwart geverfd spijlenhekwerk, gevat tussen twee, eveneens in zwart geverfde gietijzeren hekstijlen met sierbekroning. Het zijpoortje behoort tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en is bewaard in vrij slechte toestand. Eén sierbekroning is afgebroken.

De zijpoort aan de Gemeentehuisstraat bestaat uit een eenvoudige smeedijzeren ligger en strekker met sluitwerk en verbindingsstuk, opgehangen aan een hardstenen pijler die zowel in open als in gesloten toestand op een tweede en derde hardstenen pijler kan gelegd worden. De bestrating in kleine granietskasseien is niet origineel. Het is onduidelijk van wanneer deze poort dateert, maar wellicht is ze ouder dan de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897. De poort is bewaard in matige toestand.

Nabij de zijpoort aan de Gemeentehuisstraat zijn de restanten van een voormalige natuurstenen inrijpoort van de hoofddreef gelegd. Deze gedemonteerde onderdelen behoren hoogstwaarschijnlijk tot de fase van de bouwwerken voor het 18de-eeuwse kasteel en zijn bewaard in vrij goede toestand.

1.3.1.7. Bronnen

De bron ten noorden van het kasteel, nabij het tennisveld, is een afgeleide bron, opgemetseld in een bakstenen bronhuisje met troggewelf en vrije opening afgedekt met een natuurstenen linteel. Het is onduidelijk van wanneer dit bronhuisje dateert, maar wellicht is het ouder dan de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897. De bron is nog steeds watervoerend en bevindt zich in goede toestand.

De bron ten noordoosten van het kasteel, langsheen de Kasteelstraat, is een afgeleide bron in een betonnen put afgedekt met metalen deksel. De omhulling van de bron heeft geen erfgoedwaarde en is recenter afgeleid van de overzijde van de Kasteelstraat. De bron is nog steeds watervoerend en bevindt zich in goede toestand.

1.3.1.8. Grondduikers

De grondduiker ten noorden van het kasteel is een vermoedelijk 50 tot 60 m lange, min of meer horizontale constructie met tongewelf in baksteenmetselwerk waarlangs bronwater wordt afgeleid naar het bovenste pand van de omwalling.⁹⁴ De grondduiker mondt uit in de meest noordelijke hoek van de omwalling.

De grondduiker ten zuiden van het kasteel is een circa 20 m lange, onder helling gebouwde constructie met tongewelf in baksteenmetselwerk waarlangs water vanaf de meest zuidelijke hoek van de omwalling overloopt en afgeleid wordt naar de serpentinevijver.

De beide aangelegde grondduikers behoren tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en bevinden zich vermoedelijk in vrij

⁹⁴ De volledig overgroeide openingen van deze grondduiker lieten voorlopig geen nauwkeurige inventarisatie toe.

goede toestand. In de noordelijke grondduiker werd een kleinere afvoerbuï in kunststof geschoven.

1.3.1.9. *Serpentinevijver met regelbare constructies*

De serpentinevijver ten zuidoosten van het kasteel is een eerder ondiepe eutrofe plas met overwegend open water en, aan de noordelijke zijde, een verlande zone met vochtminnende vegetaties uit het zeggen-verbond. De vijverranden zijn onbeschoeid en hebben een oevervegetatie met onder meer groot hoefblad, moerasspirea en knopig helmkruid. Bij het noordelijke beginpunt van de vijver zijn een kleine regelbare inlaat, en daarnaast - op de Dikvijversbeek - een kleine regelbare stuw gebouwd. Beide constructies zijn gebouwd met verticale en hellende oeverversterkingen van kleine, ruw bekapte natuursteenformaten of zogenaamde '*maillons*'-stenen (cf. Franse '*moellons*'), identiek aan deze van de omwalling rond het kasteel. De kleine inlaat heeft een natuurstenen drempel en de kleine stuw een natuurstenen schuifopening waarin momenteel geen schotbalken zijn geplaatst.

Bij het zuidelijke eindpunt van de vijver is een grote regelbare stuw gebouwd met verticale en hellende oeverversterkingen van kleine, ruw bekapte natuursteenformaten of zogenaamde '*maillons*'-stenen (cf. Franse '*moellons*'), identiek aan deze van de omwalling rond het kasteel. De grote regelbare stuw heeft een natuurstenen schuifopening waarin momenteel een niet-originele betonnen schotbalk is geplaatst. Deze stuw is afgedekt met een niet-originele betonplaat waarin ter hoogte van de schuifopeningen een metalen rooster met twee sleuven is geplaatst. Een afvoergracht verzekert een afwatering op de Boeversbeek. Op de westelijke oever van de serpentinevijver is een houten aanlegsteiger zonder erfgoedwaarde geplaatst.

De regelbare constructies van de inlaat van de serpentinevijver en de kleine stuw op de Dikvijversbeek zijn bewaard in vrij slechte toestand en zijn deels overgroeid. De grote stuw van de serpentinevijver, laatst gerenoveerd in 2018, verkeert in goede toestand. Zowel bij de kleine stuw op de Dikvijversbeek als bij de grote stuw zijn bressen gedicht. De aanleg van de serpentinevijver en de regelbare constructies behoren tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897.

De serpentinevijver is een foerageergebied voor vleermuissoorten met onder meer gewone dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootoortvleermuis, ijsvogel en grote gele kwikstaart. In de oeverzones van de vijver treden reuzenbalsemien en Chinese wolhandkrab op als invasieve soorten.

1.3.1.10. *Parkbruggen*

Over de Dikvijversbeek en aansluitend op een voormalig wandelpad is een parkbrug geplaatst, opgetrokken in baksteenmetselwerk en aan de buitenzijdes deels bekleed met grote, ruw bekapte natuursteenformaten of zogenaamde '*maillons*'-stenen (cf. Franse '*moellons*'), gelijkend aan deze van de oeverversterking van de omwalling. Het brugdek en de eventuele brugleuningen zijn niet bewaard.

Over de Boeversbeek en aansluitend op een voormalig wandelpad is nog een parkbrug geplaatst. De originele bouwmaterialen zijn verdwenen. Enkel een betonnen landhoofd en een deel van een betonnen brugdek, wellicht vervangingen van een oorspronkelijke constructie in bak- en natuursteenmetselwerk, zijn bewaard. Eventuele brugleuningen zijn niet bewaard.

De beide parkbruggen behoren tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en zijn bewaard in slechte toestand.

1.3.1.11. *Conciërgewoning (Kasteelstraat 6)*

De vrijstaande conciërgewoning is een onderkelderde dienstwoning in traditionele stijl met vierkant grondplan van één bouwlaag en drie traveeën, afgedekt door een steil, overstekend schilddak van glanzende zwarte dakpannen met twee dakvensters en een dakruiter met klokje. Het schilddak wordt ter hoogte van de zijgevels voorts doorbroken door twee lange smalle gemetste schoorstenen met sieranker. Geblokte hoeklisenen en dagstrepen verlevendigen het warm donkerrode metselwerk dat contrasteert met de witgeschilderde deur- en vensteromlijstingen, houtwerk en sierlijke dakklosjes of hondjes. De symmetrische opbouw is duidelijk herkenbaar in de zuidoostelijk georiënteerde voorgevel: met de voordeur in het midden aan weerszijden door één venster geflankeerd. Een hardstenen bordestrap van drie naar boven toe versmallende afgeronde treden gaat de centrale voordeur vooraf. De voordeur zelf is – zoals de vensters – gevat in een vlakke rechthoekige omlijsting met oren en imitatiesluitsteen, onderaan doorlopend tot aan de lage plint en het bordes. De houten deur met klein getralied bovenlicht heeft een breed spiegelboogvormig lijstwerk boven en onder een centraal medaillon. Deze vormgeving wijkt af van de gangbare traditionele stijl. Samen met de kwaliteitsvolle afwerking doet dit vermoeden dat de voordeur van elders of van een ouder prestigieus gebouw afkomstig is en bij de bouw in 1909 hergebruikt werd. De rechthoekige vensters zijn gevat in een gelijkaardige omlijsting met onderaan bijkomend een paneelversiering.

De opbouw van de achter- en zijgevels is gelijkend, maar de afwerking is soberder, zonder stucwerk rond de muuropeningen. Aansluitend aan de linkerzijde van de conciërgewoning is er een korte muur met venster geplaatst die een gedeelte van de achtertuin aan het zicht onttrekt. Deze muur zonder erfgoedwaarde vervangt een andere, wellicht midden 20ste-eeuwse constructie met lage poort, namelijk een latere garage met ijzeren kantelpoort (thans verwijderd).

De conciërgewoning heeft een kenmerkende sobere, compacte en vooral functionele indeling. De begane grond wordt door de centrale hal in twee zones opgedeeld: links het woongedeelte bestaande uit twee samengevoegde vertrekken, rechts de voormalige eetkamer (aan de straatzijde) en de keuken (aan de tuinzijde). De ruime bovenverdieping, ingericht onder het dak, is bereikbaar via een traditionele bordestrap, welke qua decoratie een kopie is van de linker trappartij in het kasteel (thans witgeschilderd) en heeft vier volwaardige kamers, en een kleine ruimte met statige dubbele deuren regelmatig geschikt rond een kort gangetje. De aankleding en binneninrichting werd deels gemoderniseerd. De afwerking van de muren van de traphal en inkom was gelijkaardig aan die van de rechtertrappartij in het kasteel, namelijk een geschilderde zandsteenimitatie waarvan een deel teruggevonden werd tijdens de renovatiewerken van 2014-2019.

Een aantal oorspronkelijke vaste erfgoedelementen bleven behouden, onder meer de originele, maar mogelijk gerecupereerde voordeur, de verzorgde tegelvloer met geometrisch patroon samengesteld uit achthoekige zwarte en witte ruitvormige tegels (wellicht marmer en/of gepolijste blauwe hardsteen) in de hal en keuken, de bordestrap, een mogelijk een eveneens gerecupereerd laag deurtje met spiegelboogmotief in de keuken dat toegang verschaft tot een lage uitbouw tegen de rechterzijgevel (wellicht berging).

Het tuintje voor de conciërgewoning is recent heraangelegd, met verwijzing naar enkele vroegere elementen, maar heeft geen erfgoedwaarde.

De conciërgewoning, gebouwd in opdracht van het grafelijke echtpaar Louis-Rodolphe de Marchant et d'Ansembourg en Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse, dateert van 1909 en behoort tot de fase net na de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en is bewaard in goede toestand.

1.3.1.12. *Bakhuis*

Het oorspronkelijk vrijstaande bakhuis is een bakstenen bijgebouw in traditionele stijl met aanvankelijk tweeledig grondplan van één bouwlaag, afgedekt door steile zadeldaken van rode Boomse dakpannen. Het lagere noordelijke deel met de eigenlijke bakoven is verdwenen maar de bakstenen schoorsteen is behouden. Tegen het hogere zuidelijke deel is een afdak geplaatst. De mogelijk verplaatste toegang in de oostelijke gevel is voorzien van een houten deur. Het bakhuis is door een recentere bakstenen muur verbonden met de berging van het boerenhuis.

Het bakhuis dateert van 1909 en behoort tot de fase net na de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en is bewaard in slechte toestand.

1.3.1.13. *Boerenhuis (Kasteelstraat 8)*

Het vrijstaande boerenhuis is verschillende malen verbouwd in de loop van de 20ste eeuw, maar vertoont uitwendig wel de typische kenmerken en volumewerking van een kleinschalig boerenhuis met strekkenmerken. Het betreft een éénlaags verankerd bakstenen volume van vijf traveeën. Het vernieuwde pannen zadeldak, oorspronkelijk met rode Boomse pannen, wordt doorbroken door twee dakvensters op schouderstukken en een brede schoorsteen tussen de vierde en vijfde travee verwijst naar de vroegere dubbele haard.

De eenvoudige wit-beige gekalkte voorgevel op een zwarte plint, duidelijk refererend naar de traditionele gewitte gevels met gepikte plint, is bovenaan afgelijnd door een geprofileerde daklijst. Typerend voor de regionale hoevebouw is de voordeur aan een lage hardstenen trede in de vroegere erfgevel gevat in een gesinterde bakstenen omlijsting, afgewerkt met boogvormige druiplijst met gestrekte uiteinden, oren en neuten en voorzien van een bekronende beeldnis.

Drie beluikte, licht getoogde vensters aan een tegeldrempel zorgen voor de nodige lichtinval. Een vierde venster in de vierde travee werd vroeger gedicht. De rechter- of noordelijke zijpuntgevel is heropgemetseld met herneming van de typische muurvlechtingen. Tegen de noordelijke zijgevel is voorts een jonger en dieper gelegen laag volume aangebouwd dat verbonden is met een oudere muur met brede steunberen.

Binnenin werd het boerenhuis verbouwd en gemoderniseerd. Kleinere vertrekken werden op de begane grond opengewerkt tot één grote ruimte, waarbij wel de dragende structuur met balkenroostering, thans gestut op houten staanders, behouden bleef. Ook de brede Vlaamse haard bleef bewaard. Een hergebruikte balk met inscriptie '1782' boven een binnendeur zou naar verluidt afkomstig zijn van het kasteel.

Het meermaals verbouwde boerenhuis maakt deel uit van een kleine pachthoeve met losse bestanddelen, die minstens opklom tot het begin van de 19de eeuw (voor 1835 cf. primitief kadasterplan), maar mogelijk nog een oudere kern had (cf. Ferrariskaart van 1771-1778). De bijgebouwen, waaronder een stal, schuur en bakhuis werden omstreeks 1896, bij de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken aan het kasteel en van het park, gesloopt. Enkel het boerenhuis bleef behouden en is bewaard in goede toestand.

1.3.1.14. *Moestuin met fruitmuren*

De min of meer rechthoekige moestuin met een oppervlakte van circa 0,6 hectare, is nagenoeg volledig ommuurd met fruitmuren. Enkel ter hoogte van de conciërgewoning en het boerenhuis, ontbreekt de ommuring of is ze vervangen door een niet-originele afsluiting. De bakstenen muren met onregelmatige hoogte, variërend tussen 0,75 m en 2,50 m en afgedekt met betonnen platen of uitzonderlijk door een bakstenen ezelsrug, zijn plaatselijk verstevigd door bakstenen steunberen of door bakstenen pilasters. De

moestuinmuur telt zeven openingen. De grootste opening aan de noordzijde, langs de Kasteelstraat, is voorzien van een afsluitpoort met een origineel smeedijzeren hek met twee vleugels in zwart geverfd smeedijzeren spijlenhekwerk, gevat tussen bakstenen hekpijlers met natuurstenen afdekstenen en gedecoreerd door niet-originele tuinvazen. Deze poortopening heeft een geautomatiseerd openingsmechanisme. De opening centraal in de oostelijke tuinmuur is voorzien van een origineel zijpoortje met twee vleugels in zwart geverfd smeedijzeren spijlenhekwerk, gevat tussen bakstenen pijlers met betonnen afdekplaat. In de openingen van de zuidelijke en westelijke tuinmuur staan geen deuren of hekken. De openingen van de noordelijke tuinmuur, uitgevend op de Kasteelstraat, zijn afgezet met niet-originele poorten zonder erfgoedwaarde. Het voegwerk en de afdekking van de fruitmuren en het smeedijzeren zijpoortje in de oostelijke moestuinmuur zijn recent gerenoveerd en bewaard in goede toestand.

De ommuurde moestuin met fruitmuren en zijpoortje aan de oostelijke zijde dateren van 1896, na de gedeeltelijke sloop van de nabijgelegen pachthoeve en behoren tot de fase van de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en zijn bewaard in goede toestand.

De recent heringerichte moestuin, met verwijzing naar enkele vroegere elementen, heeft een aanleg zonder erfgoedwaarde. De centrale bakstenen waterput is geherwaardeerd en er zijn nieuwe groentekweekbakken in betonsteen en twee nieuwe vrijstaande serres gebouwd. In de moestuin zijn nieuwe paden aangelegd en is een stalen berceau en prieel geplaatst, begroeid met klimplanten. De moestuin is aangevuld halfstamfruitbomen, leifruitbomen, snoeivormen en sierheesters.

1.3.1.15. *Muurserre (verbouwd tot oranjerie)*

De verbouwde muurserre betreft een ondiep rechthoekig volume, zuidelijke georiënteerd naar de moestuin. De blinde noordelijke achtergevel is gebouwd tegen de plaatselijk verhoogde moestuinmuur. De muurserre werd recent verbouwd en omgevormd tot oranjerie. Het gebouw behield enigszins zijn kenmerkend voorkomen, thans als éénlaagse baksteenbouw van vijf traveeën onder plat dak, aan moestuinzijde opengewerkt en geritmeerd door vijf rechthoekige deurvensters onder ontlastingsboog. De lichte kleurafwerking op gepikte plint, het schrijnwerk en de niet-originele tuinvazen op de gevellijn zijn recente aanpassingen en toevoegingen.

De verbouwde muurserre dateert van 1896, na de gedeeltelijke sloop van de nabijgelegen pachthoeve en behoort tot de fase van de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 en is bewaard in goede toestand. Een tweede vrijstaande serre in de moestuin, gebouwd in 1900, bleef niet bewaard.

1.3.2. Landschappelijk erfgoed

1.3.2.1. *Parterres*

In het midden van het met kalksteengrind verharde voorplein ligt een rechthoekige grasparterre met afgeronde hoeken met voor de bordestrap of '*perron*' een holle boog. De parterre telt aan de langszijden twee rechthoekige bloemenperken met recent aangeplante cultuurvariëteiten van oude struikrozen. Vier ter plaatse gerecupereerde schampijzers staan niet gefundeerd bovengronds opgesteld op de vier hoeken van de parterre. De parterre is, net als de aansluitende tuinpaden, afgeboord met plaatstalen banden en wordt beheerd als gazon.

Deze grasparterre, heruitgevoerd in 2016, vertoont sterke overeenkomsten met de voorgaande aanleg uit de periode van het interbellum. De originele aanleg van de grasparterre uit de fase van de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd

tussen 1893 en 1897 was nog opgesplitst door een centrale toegangsweg. De grasparterre en schampijzers zijn bewaard in goede toestand.

Aan de tuinzijde ligt in perfect evenwicht met de tuingevel van het kasteel een grasparterre samengesteld uit een centraal vierkant met, aan de laterale zijden, twee aansluitende, verlengde halve cirkels. Alle grassegmenten zijn omgeven door paden in kalksteengrind. Een breed pad op de centrale aslijn verdeelt het vierkant in twee gazons. In elk gazon liggen langs het middenpad twee rechthoekige bloemenperken met recent aangeplante cultuurvariëteiten van oude struikrozen. Langs de tegenovergestelde zijde van de vierkanten staan op de gazons telkens vijf rozenbogen van getrokken stalen profielen met geleide cultuurvariëteiten van wit-, roze- en roodbloeiende klimrozen. In het middelpunt van de twee verlengde halve cirkels staat telkens een originele kunststenen tuinvaas (geoorde urnen met deksel) op vierkantig natuurstenen voetstuk. Acht oorspronkelijke, monumentaal uitgegroeide geschoren taxuskegels met afgeronde top staan gelijkmatig rond elke halve grascirkel opgesteld. Twee identieke originele tuinvazen op dito voetstukken staan opgesteld op de raakpunten van de middellijn van het pad tussen de grasparterre en het achterliggende grasveld met de cirkelbogen waarop de taxuskegels aangeplant staan.

Deze grasparterre is een licht vereenvoudigde herwerking van de originele aanleg uit de fase van de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897 waarbij deze verder, voor de plaatsing van de rozenbogen, nog bestond uit buxusbollen en een bloemenbroderie in lievalm. De grasparterre, de snoeivormen en de tuinornamenten zijn bewaard in goede toestand.

1.3.2.2. *Tapis-vert*

Aansluitend bij de grasparterre aan de tuinzijde van het kasteel ligt eveneens in perfect evenwicht met de grasparterre een '*tapis-vert*' van 200 meter bij 35 meter waarvan de breedte overeen komt met deze van het vierkant in de grasparterre. De paden die het vierkant van de verlengde halve cirkels scheiden, lopen door als flankerende paden bij de '*tapis-vert*' om achterin samen te komen in een halve volle cirkelboog. De cirkelboog is afgezet met een niet-originele geschoren haag van laurierkers. Langs de paden staan twee keer twee gerecupereerde, niet-originele kunststenen tuinvazen (mascarons en guirlandes) op originele natuurstenen voetstukken. De '*tapis-vert*' is begeleid door individuele bomen, bomengroepen en struikenmassieven. De meeste solitaire bomen en bomengroepen zijn op een verhef aangeplant. Dwars op de '*tapis-vert*' is een smal en ondiep afwateringskanaaltje gegraven waarlangs bronwater wordt afgeleid. De '*tapis-vert*' heeft een relatief soortenrijke graslandvegetatie met onder meer gewone brunel, pinksterbloem, beekpunge, moerasspirea, geknikte vossenstaart, grote vossenstaart, timoteegras, gewoon reukgras, kamgras en wordt beheerd als hooiland. De '*tapis-vert*' is een geschikt vlinderbiotop voor onder meer oranjetip. Aansluitend is aan de westzijde een dwarsgelegen, met groene maasdraad omheind tennisveld gelegen. De verharding van het tennisveld is in rood gepigmenteerd beton.

De '*tapis-vert*' behoort tot de originele aanleg uit de fase van de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897. De flankerende tuinpaden zijn deels vervaagd. De vier kunststenen tuinvazen zijn ingeplant op de plaats waar voorheen met bol bekroonde sierstukken waren opgesteld. De '*tapis-vert*' en de tuinornamenten zijn bewaard in goede toestand. Meerdere individuele bomen en bomengroepen zijn kwijnend door ouderdom of ziekte of zijn instabiel geworden ingevolge recent stormweer. Enkele individuele exemplaren werden na velling vervangen. Van het tennisterrein is de ondergrond, het net en de omheining hersteld of vervangen, maar de positie behoort tot de originele aanleg uit de fase van de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897. Het tennisterrein is bewaard in vrij goede toestand.

1.3.2.3. *Collectie individuele bomen, bomenrijen, bomengroepen en struikenmassieven*

Verspreid over het kasteeldomein en in (delen van) tuinpercelen langs de Graaf L. de Lichterveldestraat komt een collectie individuele bomen, bomenrijen en bomengroepen voor. De diversiteit aan opmerkelijke individuele bomen(groepen), hoofdzakelijk loofhoutsoorten (Hollandse linden, gewone platanen, zilveresdoorns, vederesdoorns, Noorse esdoorns, bruine beuken, gewone haagbeuken, witte paardenkastanjes,...) en enkele naaldhoutsoorten (moerascipressen, gewone taxussen, Libanonceders en zeedennen) is vrij groot en eerder geconcentreerd langs de hoofdas met 'tapis-vert', nabij de serpentinevijver en in de randzones van de bosbestanden. Ook in de graslanden komen enkele geïsoleerde groepen voor (linden, zomereiken). Enkele dreven zijn aangeplant met opgaande bomen (zomereiken, linden, gewone beuken) of uitzonderlijk gekandelaarde bomen (linden). Op het noordelijke eindpunt van een dreef, aansluitend bij de Kasteelstraat, is een halfcirkelvormig prieel bewaard met geschoren bomen (gewone haagbeuken). Plaatselijk komen ook struikenmassieven (rode kornoeljes) voor in de randzones of in de struiklaag (boerenjasmijnen en sneeuwbesen) van de bosbestanden. De bomenrijen zijn een foerageerplaats voor vleermuissoorten met onder meer gewone dwergvleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis.

De collectie individuele bomen, bomenrijen, bomengroepen en struikenmassieven gaat overwegend terug tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897. Meerdere individuele bomen en bomengroepen zijn kwijnend door ouderdom of ziekte of zijn instabiel geworden ingevolge recent stormweer. Enkele individuele exemplaren en rijbeplantingen werden na velling vervangen. Sommige bomengroepen, zoals het prieel met haagbeuken, hebben een achterstallig beheer gekend.

Nabij de serpentinevijver is in een dreefboom (zomereik) een houten, geel en blauw geschilderde boomkapel opgehangen. De kapel heeft een beglaasde nis waarin een Mariabeeld is opgesteld. Boven de nis is een houten kruis gemonteerd en onder de nis is een bloementafereel geschilderd. Het is onduidelijk van wanneer deze boomkapel dateert, maar ze is beduidend jonger dan de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897. De boomkapel is recent gerestaureerd en bewaard in goede toestand.

1.3.2.4. *Bosbestanden*

De bosbestanden langs de Dikvijversbeek en Boeversbeek, ten dele ook in tuinpercelen langs de Graaf L. de Lichterveldestraat, en twee bosbestanden langs de Gemeentehuisstraat, in hoofdzaak met een matig tot goed ontwikkeld hooghout, bewaren een bijzondere oud-bosvegetatie met kenmerken van het Atlantisch neutrofiel beukenbos (Endymio-Fagetum) en de rijkere variant van Subatlantisch/continentaal eiken-haagbeukenbos (Primulo-Carpinetum) met overgangen naar het zomereiken-beukenbos op zure zandleembodem (Violo-Quercetum roboris). In de valleien van de Dikvijversbeek en Boeversbeek in hoofdzaak met een matig tot goed ontwikkeld middelhout zijn er permanent natte bron- en kwelzones met kenmerken van het goudveil-essenbos of essenbronbos (Carici-Remotae fraxinetum) met overgangen naar beekbegeleidend vogelkers-essenbos (Pruno-Fraxinetum) en essen-olmenbos (Fraxino-Ulmetum). De bosbestanden langs de Bossemstraat, in hoofdzaak met een matig tot zwak ontwikkeld middelhout, dateren uit de late 19de eeuw en dragen geen oud-bosvegetatie. De kruidlaag is er nog niet uitgerijpt. Doorheen de meeste bosbestanden zijn sinds de 18de en 19de eeuw dreven en wandelpaden aangelegd. Enkele bestanden zijn ook begreppeld door de aanleg van rabatten of tonen andere sporen van historisch grondverzet door aanleg van omwallingen, dijken, dreefzaten, molenlopen en dergelijke. In de randzones van de bosbestanden alsook van enkele zichtlijnen of 'vista's' zijn solitaire bomen, bomengroepen en struikenmassieven aangeplant, in essentie op het einde van de 19de eeuw.

Het Atlantisch neutrofiel beukenbos correspondeert met het habitatype 9130_end met wilde hyacint. De rijkere variant van het Subatlantisch/continentaal eiken-haagbeukenbos (Primulo-Carpinetum) correspondeert met het habitatype 9160 met onder meer bosanemoon, gele dovenetel, gevlekte aronskelk, witte klaverzuring, gewone salomonszegel, wijfjesvaren, groot heksenkruid, boszegge, donker- en bleeksporig bosviooltje, slanke sleutelbloem, muskuskruid, bosbingelkruid en hier plaatselijk ook lelietje-van-dalen en tongvaren, met overgangen naar het zomereiken-beukenbos op zure zandleembodem (Violo-Quercetum roboris) met naast de reeds vernoemde soorten ook nog grote muur en witte klaverzuring, hier ook aangevuld met valse salie en wilde kamperfoelie. De kruidlaag is variabel naargelang de basenverzadiging en vochtlevering van de bodem. Door stikstofaanrijking is er plaatselijk veel bramenopslag.

Nabij permanent natte bron- en kwelzones komt het goudveil-essenbos of essenbronbos (Carici-Remotae fraxinetum) voor met als typerende soorten verspreid- en paarbladig goudveil, dotterbloem, bittere veldkers, reuzenpaardenstaart, hangende en slanke zegge. met overgangen naar beekbegeleidend vogelkers-essenbos (Pruno-Fraxinetum). Deze bostypes gaan op zones met minder bewegend grondwater over in het essen-olmenbos (Fraxino-Ulmetum) met onder meer ruwe smele, speenkruid, pinksterbloem, bloedzuring, echte valeriaan, fluitenkruid, hop, koninginnenkruid, kale jonker, aalbes, Maarts viooltje, muskuskruid, bosanemoon, gevlekte aronskelk, gele dovenetel, boszegge, slanke sleutelbloemen en plaatselijk ook paarse schubwortel. Dit gevarieerde bostype correspondeert met het habitatype 91E0_va/vc.⁹⁵ Voorlopig ontbrekende of over het hoofd geziene soorten zijn kleine maagdenpalm, aardbeiganzerik, bosereprijs, éénbes, grote keverorchis, gulden boterbloem en boswederik.

Van de recentere bosbestanden langs de Gemeentehuisstraat aansluitend bij de kerk en het voormalige kerkhof, langs de Kasteelstraat bij de kruising met de Bossemstraat en bij deze van de Graaf Louis de Lichterveldestraat is de kruidlaag nog niet uitgerijpt, maar kunnen deze worden gezien als habitatwaardig bos op rijkere bodem. In één recent gekapte populierenaanplant, op een voormalig boomgaard- en tuinperceel in de noordelijke hoek van het park en nabij de conciërgewoning, is spontane houtige opslag ontwikkeld. De kruidlaag onder deze vroegere populierenaanplant is zeer beperkt.

De bosbestanden vormen een geschikte groeiplaats voor onder meer diverse soorten mossen en zwammen, met onder meer heksenschermpje en grote knoflooktaaling. Bij gebrek aan systematische inventarisatie- en waarnemingsgegevens zijn evenwel geen recente soortenlijsten beschikbaar.⁹⁶

De bosbestanden vormen een geschikt leef- en foerageergebied voor onder meer diverse soorten zoogdieren, vogels, amfibieën en insecten, met onder meer rosse vleermuis, buizerd, wespandief, sperwer, grote bonte specht, roodborst, fitis, zwartkop, goudhaan, winterkoning, merel, zanglijster, grote lijster, heggemus, vink, koolmees, pimpelmees, gewone pad, drievlekspanner, taxusspikkelspanner, teunisbloempijlstaart en zwart weeskind.⁹⁷ De Dikvijversbeek en de Boeversbeek, gelegen in en langs de oudere bosbestanden, kent een beperkt visbestand, waaronder driedoornige stekelbaars.⁹⁸ Bij gebrek aan systematische inventarisatie- en waarnemingsgegevens zijn evenwel geen recente soortenlijsten beschikbaar. Vroegere waarnemingen van onder meer gele

⁹⁵ Indelingen naar Vandekerckhove K., e.a. (2016).

⁹⁶ Gegevens mede op basis van overzicht in Waarnemingen.be/Dikkelvenne – kasteelpark door Callens J., Cauwenbergh K., Deduytsche B., De Vos L., Eecló P., Galens D., Lenaert H., e.a. (1972-2022), met 23 vogelsoorten, 3 zoogdiersoorten, 1 amfibiesoort, 1 dag- en 4 nachtvlindersoorten, 19 paddenstoelsoorten en 176 plantensoorten.

⁹⁷ ibidem.

⁹⁸ Van Thuyne G. & Breine J. (2009), p. 123 en 129. De visstand op de Dikvijversbeek was eerder, in de periode 1996-2004, beperkt met enkele driedoornige stekelbaarzen, karper en paling. De visindex scoorde ontoereikend met een matige kwaliteit. In 1996 werd hier nog een 'matige kwaliteit' behaald.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

helmbloem, bosbies, bosereprijs, hoge cyperzegge en zeegroene rus werden niet meer genoteerd.

De oudere bosbestanden zijn tijdens de fase van de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897, geïntegreerd in het domein. Slechts enkele zones werden toen vrijgekapt in functie van het uitbouwen van zichtlijnen of 'vista's'. De jongere bosbestanden behoren tot deze fase en zijn nadien soms ingeplant met andere soorten (fijnsparren, lorken, cultuurpopulieren) en in enkele gevallen opnieuw verwijderd. Enkele bewaarde bosbomen (eiken en gewone beuken) kunnen ouder zijn dan de laat 19de-eeuwse heraanlegfase van het kasteeldomein.

In de meeste bosbestanden vormen bramen een storingsindicator. Populierenroestziekte en essentaksterfte is vastgesteld. Amerikaanse vogelkers, Spaanse hyacint en reuzenbalsemien treden lokaal op als invasieve soorten. Zowel op de Dikvijversbeek als op de Boeversbeek komen vismigratieknelpunten voor. Het gaat om enkele vaste stuwen en overwelvingen.⁹⁹

1.3.2.5. *Graslanden*

De verspreide graslanden in het kasteeldomein en in (delen van) tuinpercelen langs de Graaf L. de Lichterveldestraat zijn relatief soortenarme graasweiden of hooilanden op eerder matig natte tot droge leembodems. De meeste graslanden zijn reeds meerdere malen doorgezaaid of na scheuren heringezaaid met cultuurgrassen. In enkele randzones werden ook bloemen- of kruidenmengsels ingezaaid.

In de minst verstoorde of minst verruigde graslanden komen onder meer knoopkruid, gewone brunel, grote vossenstaart, timoteegras, gestreepte witbol, gewoon reukgras en kamgras voor. In één grasland werd een zandpiste aangelegd en werden enkele natuurlijke hindernissen geplaatst voor paardendressuur, jumping en samengestelde wedstrijd.

De graslanden gaan overwegend terug tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897.

1.3.2.6. *Afsluitingshaag*

De afsluitingshaag langsheen delen van de Gemeentehuisstraat, langs de Bossemstraat, langsheen delen van de Kasteelstraat en de Graaf Louis de Lichterveldestraat is een geschoren haag van overwegend éénstijlige meidoorn, in beperkte mate ook afgewisseld met haagbeuk. Langsheen de Gemeentehuisstraat en de Kasteelstraat zijn delen van deze haag nog met het originele plantgoed, elders gaat het om een recente vervanging met nieuwe soorten.

De originele afsluitingshaag en de vervanging ervan op dezelfde positie gaat terug tot de fase met de intensieve verbouwings- en uitbreidingswerken uitgevoerd tussen 1893 en 1897. De afsluitingshaag wordt regelmatig geschoren.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 13 april, 7 mei 2021, 24 juni en 9 augustus 2021. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

⁹⁹ De kleine stuw op de Dikvijversbeek heeft geen schotbalken meer, wordt voorlopig niet meer bediend en vormt geen vismigratieknelpunt. De inlaat en de grote stuw van de serpentinevijver bevinden zich niet op een openbare waterloop.

Behoudens verborgen gebreken, bevinden het kasteel Baudries, de zijvleugels, de aanhorigheden, de conciërgewoning, het bakhuis, het boerenhuis, de fruitmuren en de tot oranjerie verbouwde muurserre zich in een goede bouwfysische toestand, gegeven ook de algemene restauratiewerken uitgevoerd tussen 2014 en 2019.

De gebouwde parkelementen met toegangsbrug, omwalling, tennisveld, poorten, bronnen, grondduikers, serpentinevijver met regelbare constructies en parkbruggen bevinden zich in een vrij goede tot matige bouwfysische toestand. Enkele waterbouwkundige constructies vertonen sporen van onderspoeling of bresvorming.

De grasparterres, de hoofdas met '*tapis vert*', de collectie individuele bomen, bomenrijen en bomengroepen, de bosbestanden, de graslanden en de afsluitingshaag bevinden zich in een vrij goede tot matige fysische toestand. Enkele tuinornamenten vertonen verwerkingssporen. Sommige paden zijn niet herkenbaar meer.

Meerdere volwassen bomen, zowel individuele bomen als bomen in bosverband, hebben schade opgelopen tijdens de voorjaarsstormen van 2022. Enkele exemplaren verkeren in bedenkelijke conditie, soms zijn zware uitgescheurde gesteltakken.

Bij de beschrijving onder 1.3. wordt waar mogelijk meer in detail ingegaan op de bouwfysische toestand van bepaalde onderdelen

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Het ensemble van het kasteeldomein Baudries met gebouwenpatrimonium (kasteel, zijvleugels en aanhorigheden, conciërgewoning, bakhuis, boerenhuis), diverse parkelementen (toegangsbrug, omwalling, grasparterres, '*tapis-vert*', tennisveld, poorten, bronnen, grondduikers, serpentinevijver met regelbare constructies, parkbruggen, moestuin met fruitmuren en vroegere muurserre verbouwd tot oranjerie), collectie individuele bomen, bomenrijen en bomengroepen, parkbosbestanden, graslanden en afsluitingshaag wordt voorgesteld als cultuurhistorisch landschap.

Het kasteel Baudries met zijvleugels en aanhorigheden (dienstwoningen, koetshuizen, paardenstallen, muurserre met groentekelder, halfopen bergplaats, duiventoren, garage, kippenren, hondenhokken en gemakhuisje) en de conciërgewoning worden ook afzonderlijk voorgesteld als monument.

2.1.1. Erfgoedwaarden voor het kasteeldomein Baudries als cultuurhistorisch landschap

2.1.1.1. *Historische waarde*

Het kasteeldomein Baudries bezit historische waarde omdat het getuigt van een langdurig gebruik als adellijke residentie. Het toponiem Baudries, minstens teruggaand tot de 13de eeuw, is nog niet geheel opgehelderd maar verwijst meer dan waarschijnlijk naar een thans vervaagde nederzettingsstructuur die aanvankelijk niet tot dorpskern is uitgegroeid. Het domein is altijd in handen gebleven van gegoede burgerij of adel, meestal als buitenverblijf. Achtereenvolgens waren dit de families Sloeve, Tollinckx, van Spangen/de Spangen d'Uyternesse, de Marchant et d'Ansembourg, de Lichtervelde en Piers de Raveschoot.

Het kasteeldomein is gegroeid vanuit een bestuurlijke heerlijkheid met een laat-middeleeuwse omwalde site en een watermolen op de Boeversbeek. De site is in de tweede helft van de 18de eeuw is omgebouwd tot een '*maison de campagne*' of landhuis met

kasteelallures, vermoedelijk in opdracht van het grafelijke echtpaar Charles-François de Spangen d'Uyternesse en Marie-Anne-Françoise de Croix, kort na of enige tijd na 1758. Het 18de-eeuwse landgoed vertoont kenmerken die mogelijk teruggaan op het aloude model van de Romeinse '*villa suburbana*' waar het gezonde buitenleven beleefd en verheerlijkt werd en waar agrarische activiteiten als een type van '*ferme ornée*' in de dienstgebouwen zijn ondergebracht. De typologie sluit ook naadloos aan bij het klassieke 17de- en 18de-eeuwse principe van '*vivre entre cour et jardin*'.

Een scharnierpunt in de geschiedenis van deze site is de onverwachte eigendomsruil - in 1819 - op initiatief van Marie-Justine de Spangen. Zij laat nadien, op een afgestaan perceel uit het oorspronkelijke domein, een nieuwe dorpskerk optrekken en een kerkhof aanleggen waardoor het plattelandsdorp Dikkelvenne, in de schaduw van het kasteel, een nieuw elan krijgt.

Het huidige kasteeldomein Baudries is vervolgens vormgegeven rond het tussen 1893 en 1897 vrij ingrijpend verbouwde 18de-eeuwse kasteel, in opdracht van het grafelijke echtpaar Louis-Rodolphe de Marchant et d'Ansembourg en Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse. De kasteelomwalling, het voorplein, het dienstterf, de tuinen en de aansluitende landbouwgronden met kleine pachthoeven en landarbeiderswoningen zijn toen aangepast naar de plannen van de bekende Franse ingenieur-landschapsarchitect Henri Duchêne, ook met inbreng van zijn zoon Achille Duchêne. De parkaanleg, afgerond omstreeks 1897, is tot stand gekomen na het omleiden of afschaffen van een buurtweg en diverse voetwegen om de privacy te kunnen waarborgen. Oudere dreef- en bosstructuren en specifiek ook twee oorspronkelijke bronlocaties zijn geïntegreerd in het ontwerp.

De realisatie van de parkaanleg is representatief voor het internationaal gereputeerde oeuvre van de equipe Duchêne, waarvan het cliënteel bijna uitsluitend tot de hoge adellijke kringen heeft behoord. Het resultaat ervan, met een zuidwest-noordoost gerichte hoofdas met onder meer een centrale toegangsdreef met dubbele bomenrijen, grasparterres voor en achter het huis, een '*tapis-vert*', een tennisveld, een serpentinevijver met regelbare constructies, parkbruggen, een moestuin met fruitmuren, een muuserre en een klein verbindingspad naar de koorzijde van de Sint-Petruskerk, is typisch voor de evolutie van de tuin- en landschapsarchitectuur en de horticulatuur in de late 19de en vroege 20ste eeuw.

2.1.1.2. *Architecturale waarde*

Het kasteeldomein Baudries heeft een opmerkelijke architecturale waarde omdat het een gaaf bewaard voorbeeld is van de laat 19de-eeuwse gemengde stijl of '*style composite*' (een mengvorm van de geometrische en landschappelijke stijl), hier naar ontwerp van de Franse equipe Duchêne, die in die periode toonaangevend was in Europa en daarom ook bekend stond als de '*style Duchêne*'. Meer bepaald kan de realisatie in Dikkelvenne geplaatst worden bij het oeuvre van de equipe Duchêne onder leiding van vader Henri, kort voor zijn voortijdig overlijden in 1902. De ontwerpstyl sluit aan op aanpassingen in beaux-artsstijl van het bijna gelijktijdig verbouwde 18de-eeuwse landhuis, toegeschreven aan de Belgische architect Octave Flanneau. Een verbouwingsplan van het kasteel, bewaard in het huisarchief, en bouwfysische aanwijzingen duiden op bijstellingen van de Franse ingenieur-landschapsarchitect Henri Duchêne. Het landgoed getuigt van een hernieuwd model van buitenleven voor de hoge aristocratie, maar respecteert de klassieke 17de- en 18de-eeuwse principes van '*vivre entre cour et jardin*'.

In het kasteeldomein zijn er duidelijke relaties tussen de bouwkundige en landschappelijke aanleg in beaux-artsstijl, waarbij de aswerking vanaf de centrale toegangsdreef over het voorplein en de tuinzijde van het kasteel zeer bepalend is. Deze aswerking, ondersteund door tuinornamenten zoals balustrades en tuinvazen en door snoeivormen, bomenrijen, individuele bomen, bomengroepen en struikenmassieven, wordt verder afgewisseld met verrassende diagonale zichtlijnen of '*vista's*'. Het hele kasteeldomein, met geometrische

parterretertuinen, geïntegreerde bestaande bosbestanden en nieuw aangeplante smalle bosgordels, verspreide graslanden met bomengroepen, een serpentinevijver en een afwisselend geometrisch en landschappelijk padenpatroon, is opgevat als een architecturaal totaalconcept.

Door de perspectiefwerking in de hoofdas en in de zichtlijnen of '*vista's*' met behulp van fotografie te bestuderen, geldt ook deze realisatie van de equipe Duchêne als een bijzonder en destijds vernieuwend voorbeeld om zichtkwaliteiten in kasteeldomeinen te optimaliseren. De fotografie werd hier gebruikt als toepassingsbron om de esthetische beleving op het terrein te kunnen versterken. Samen met het uitvoeren van subtiel grondverzet blijkt dat ook terreinmodellering is ingezet om het perspectief beter te geleiden.

2.1.1.3. *Artistieke waarde*

De parkarchitectuur van het kasteeldomein Baudries in gemengde stijl of '*style composite*' getuigt van een bijzondere artistieke waarde, gekenmerkt door een neoklassieke stilistische grammatica, verwijzend naar de grote Franse stijlen uit de 17de en 18de eeuw, en eigen aan de ontwerpkenmerken van de Franse equipe Duchêne. Deze eclectische vormtaal, gebaseerd op de kennis van de vroegere klassieke bouw- en tuinkunst, was gangbaar in de late 19de en vroege 20ste eeuw en zocht naar een evenwicht tussen de geometrische tuin en de landschappelijke tuin.

De gestileerde parkaanleg, opgebouwd rond een geaccentueerde zuidwest-noordoost gerichte hoofdas en afgewisseld met verrassende diagonale zichtlijnen of '*vista's*', voorheen ook doorkijk biedend op het omgevende platteland, vormt een overtreffende trap van de klassieke en eerder statische, dominant Franse tuinarchitectuur uit de 17de en 18de eeuw. Toch worden de principes van de klassieke vormtaal hier naadloos gecombineerd met een vrije en vloeiende aanleg, waardoor geometrische en landschappelijke elementen, die traditioneel als tegengesteld beschouwd worden, met elkaar versmelten.

Deze artistieke waarde is ook weerspiegeld in de architectuur van het in de late 19de eeuw verbouwde kasteel Baudries in beaux-artsstijl waarin klassieke begrippen als rede, orde, grootsheid, helderheid en evenwicht, ook bij de verruiming van het bouwvolume werden gerespecteerd en toegepast. Dit schoonheidsideaal, opflakkerend in de late 19de tot vroege 20ste eeuw, berust op een permanente zoektocht van ontwerpers naar artistieke evenwichten in een periode waarin eens te meer kunst, vakmanschap en wetenschap tot ontplooiing komen.

2.1.1.4. *Ruimtelijk-structurende waarde*

De ruimtelijk-structurende waarde van het kasteeldomein Baudries wordt in essentie bepaald door de gaaf bewaarde zuidwest-noordoost gerichte hoofdas, waarvan de basis is gelegd in de tweede helft van de 18de eeuw, maar die in het laatste decennium van de 19de eeuw nog wordt versterkt door de parkaanleg naar de plannen van de Franse equipe Duchêne. Deze aswerking strekt zich uit vanaf de Kerkstraat, over de centrale toegangsreef, de toegangsbrug, de grasparterre op het voorplein, tot aan de bordestrap of '*perron*' voor het kasteel, door de vestibule en het salon van het kasteel en vervolgens vanaf het terras, de grasparterre aan de tuinzijde en de '*tapis-vert*' achter het kasteel, tot en met het open perspectief over de Kasteelstraat

De aswerking wordt ondersteund door vier rijen opgaande bomen in de centrale toegangsreef, twee diagonale dreven met twee rijen opgaande bomen die samen met de hoofdreef als een ganzenvoet samenkomen voor de toegangsbrug, zestien taxuskegels op de parterre aan de tuinzijde en flankerende solitaire bomen en bomengroepen langs de '*tapis-vert*'.

2.1.1.5. *Esthetische waarde*

Het kasteeldomein Baudries bezit een esthetische waarde door de gaafheid van de parkaanleg met een veelheid aan zorgvuldig gepositioneerde componenten zoals bomenrijen van opgaande of gekandelaarde bomen, individuele bomen, bomengroepen en struikenmassieven en snoeivormen, aangevuld met tuinornamenten zoals balustrades en tuinvazen. Deze componenten ondersteunen een hoofdas met 'tapis vert' en indrukwekkend perspectief dat verrassend wordt afgewisseld met diagonale zichtlijnen of 'vista's', onder meer over een serpentinevijver of gericht op een verder afgelegen bomengroep. Hiermee wordt doorheen het kasteeldomein en vanuit meerdere standpunten een sterke scenografische benadering opgezet.

De vormgeving van het park, zoals uitgewerkt door de Franse equipe Duchêne op het einde van de 19de eeuw en tot op vandaag nog grotendeels bewaard, stimuleert de zintuiglijke waarneming en bijgevolg ook de beleving van het kasteeldomein, en dit zowel voor bewoners als bezoekers.

2.1.1.6. *Technische waarde*

Het kasteeldomein Baudries bevat enkele ingenieuze constructies, bedacht door de Franse equipe Duchêne, die duiden op een technische waarde. Vanuit de specifieke hydrografische terreinomstandigheden met sterke bronactiviteit is bij de vormgeving van het park, tussen 1893 en 1897, bewust ingegrepen in de waterhuishouding. Door het inpassen van een netwerk van grondduikers, vaste en regelbare stuwen en inlaten en ingegraven buisleidingen wordt enerzijds het gewenste waterpeil in de omwalling van het kasteel geregeld en wordt anderzijds water afgeleid naar de Dikvijversbeek voor de bevoorrading van een serpentinevijver. Deze eerder ondiepe waterpartij met bijhorende waterbouwkundige constructies in bak- en natuursteenmetselwerk is ingeplant nabij de voormalige watermolen en functioneert deels via de natuurlijke waterloop van de Boeversbeek en deels via de vroegere molenloop.

2.1.1.7. *Wetenschappelijke waarde*

Het kasteeldomein Baudries getuigt van een wetenschappelijke waarde door de aanwezigheid van landschappelijke overgangsvormen in een door grond- en oppervlaktewater beïnvloed beekdalsysteem. Het domein is gelegen in de smal ingesneden valleien van de Dikvijversbeek en Boeversbeek, nabij de markante steilrand van de Schelde. Deze specifieke terreinmorfologie zorgt voor een actieve bronactiviteit op de oostelijk georiënteerde valleiflank. Deze fysische gesteldheid is bepalend geweest en gebleven voor het bodemgebruik en de landschappelijke inrichting van het kasteeldomein.

De parkaanleg uit de late 19de eeuw, naar de plannen van de Franse equipe Duchêne, wordt gekenmerkt door een bijzondere diversiteit aan opmerkelijke individuele bomen(groepen) waaronder Hollandse linden, gewone platanen, zilveresdoorns, vederesdoorns, Noorse esdoorns, bruine beuken, gewone haagbeuken, witte paardenkastanjes, moerascipressen, gewone taxussen, Libanonceders en zeedennen en struikenmassieven waaronder rode kornoeljes, boerenjasmijnen en sneeuwbesen. Deze collectie is representatief voor het gebruik van deels inheemse en deels uitheemse soorten om specifieke, seizoensgebonden vorm- en kleureffecten te bekomen.

Het centrale deel van het kasteeldomein Baudries is een geëvolueerd restant van een historisch bos en bezit voor Vlaanderen vrij zeldzame vegetaties die verwijzen naar een langdurige bebossing. De bosbestanden bewaren dan ook een bijzondere oudbosvegetatie, kenmerkend voor beukenbos, eiken-haagbeukenbos, essenbronbos en beekbegeleitend vogelkers-essenbos en essen-olmenbos. Aan dit rijk geschakeerde landschap rond de valleien van de Dikvijversbeek en Boeversbeek is ook een gevarieerde fauna gebonden, waaronder enkele zeldzame vogelsoorten als wespendif, kenmerkend

voor oudere bostypes. Bepaalde vleermuizen onder Europees beschermde populaties, waaronder gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger, vormen een kwetsbare diengroep in het kasteeldomein.

2.1.2. Erfgoedwaarden voor het kasteel Baudries met zijvleugels en aanhorigheden

2.1.2.1. *Historische waarde*

Het kasteel Baudries is een getuige van een oude occupatiegeschiedenis gelinkt aan de heerlijkheid Baudries. Een eerste vermelding van het 'Goed te Baudries' gaat terug tot de eerste helft van de 15de eeuw. Vanaf dan komt het goed in bezit van adellijke families die nauwe banden onderhielden met vorstelijke kringen in de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden en na 1815 tot de entourage van koning Willem I behoorden. Achtereenvolgens waren dit de families Sloeve, Tollinckx, van Spangen/de Spangen d'Uyternesse, de Marchant et d'Ansembourg, de Lichtervelde en Piers de Raveschoot. De verschillende invloedrijke families die het landgoed opeenvolgend beheerden, drukten hun stempel op de site en in mindere mate later ook op het leven in Dikkelvenne wat zich onder meer uitte in de financiering van de bouw van een nieuwe dorpskerk net buiten het domein in de jaren 1820. In de tweede helft van 18de eeuw evolueerde het 'Goed te Baudries' tot een deels omgracht U-vormig complex met centraal een '*maison de campagne*' of landhuis met classicistische allures omringd door tuin en landerijen.

Kenmerkend voor de aristocratische wooncultuur in het '*fin-de-siècle*' wordt in het laatste kwart van de 19de eeuw het tot dan toe veelal als zomerresidentie gebruikte 'Goed te Baudries' ingericht als permanente verblijfplaats. Daartoe wordt na het huwelijk van het grafelijke echtpaar Louis-Rodolphe de Marchant et d'Ansembourg en Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse en de bijhorende erfverdeling vanaf 1893 een groot transformatieproject van zowel kasteel als park opgestart. Passend binnen het laat 19de-eeuwse tijds kader en vooruitgangdenken, werd het meer rurale verleden definitief afgeschud. In navolging van internationale stijlvisies en tendensen werd het kasteel herdacht, vergroot en verbouwd tot een residentie in beaux-artsstijl, een stijl die geliefd was binnen aristocratische kringen. Het verbouwproject, gerealiseerd tussen 1893 en 1897 en geïnspireerd op de Franse kastelenbouw, wordt toegeschreven aan de Brusselse architect Octave Flanneau met inbreng van de Franse ingenieur-landschapsarchitect Henri Duchêne, respectievelijk een beginnende binnenlandse en een gereputeerde buitenlandse ontwerper die de adellijke eigenaars wellicht dankzij het milieu waarin zij vertoefden, leerden kennen.

Het kasteel Baudries, met minstens 18de-eeuwse kern, evolueerde in die periode tot een representatief voorbeeld van een laat 19de-eeuws kasteel gelegen in landelijke context. Het waardevolle interieur is het resultaat van een bijzondere combinatie van oudere interieurelementen met een eind 19de-eeuwse interieurafwerking in (neo)-Lodewijk-stijl. Bij dit kasteel horen de typische aanhorigheden. De aan de koerzijde gelegen U-vormige en symmetrisch geschikte zijvleugels en stalgebouwen klimmen in kern eveneens minstens op tot de 18de eeuw en zijn illustratief voor de klassieke principes van '*vivre entre cour et jardin*'. Als onderdeel van het historisch kasteelensemble werden ze tijdens het verbouwproject ook aangepast waardoor de visuele band met het kasteel en het symmetrisch voorkomen werd versterkt en de stijleenheid vergroot. Tot op heden zijn ze een wezenlijk onderdeel van de kasteelsite, beantwoorden ze typologisch en stilistisch aan de kenmerkende gebouwentypes en vormen ze een historisch ensemble met kasteel en omgevend park.

2.1.2.2. *Architecturale waarde*

Kasteel Baudries is architecturaal representatief voor de bouwevolutie die dit type van landgoed onderging. Aanvankelijk een omwald 'heerlijk' buitengoed dat in de tweede helft van de 18de eeuw evolueerde naar een landhuis met U-vormige aanleg ontworpen volgens

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

de klassieke principes van '*vivre entre cour et jardin*' met een duidelijke symmetrische aanleg, aswerking en sterke relatie met het omgevende domein.

Op het einde van de 19de eeuw werd het landhuis in opdracht van het grafelijke echtpaar de Marchant et d'Ansembourg – de Spangen d'Uyternesse in beaux-artsstijl vergroot, gemoderniseerd en gelijktijdig ingepast in de nieuwe parkaanleg, maar zonder afbreuk te doen aan het oorspronkelijke voorkomen, de bestaande principes en symmetrie. De werken aan het kasteel worden toegeschreven aan architect Octave Flanneau met inbreng van de Franse ingenieur-landschapsarchitect Henri Duchêne.

Binnen het oeuvre van de Brusselse Octave Flanneau, een in de kringen van de hogere aristocratie tot zelfs de koninklijke familie gevraagde architect, neemt het verbouwproject van het kasteel Baudries, afgerond omstreeks 1897, een betekenisvolle plaats in. Het behoort tot zijn vroege realisaties en geldt als illustratie van de navolging van de door de aristocratie geliefde stijlvizies van het Parijse *École des Beaux-Arts* waar onder meer Flanneau's leermeester Charles Girault, boegbeeld van de Franse beaux-arts, zijn vorming genoot.

De verbouwing van het classicistische landhuis tot het actuele kasteel in beaux-artsstijl, paste binnen het smaakpatroon van de adellijke opdrachtgevers en de passende stijlkeuze zorgde voor een stilistische continuïteit op een historische locatie.

Het hoofdgebouw evolueerde tot een zeer herkenbaar strak vormgegeven kasteel van twee bouwlagen en dertien traveeën met een volwaardige mansardeverdieping dat vooral aan de tuinzijde visueel aansluit bij de Franse kastelenbouw. Kenmerkend is het witgepleisterde parament afgewerkt met geblokte lisenen, verdiepte spaarvelden, geprononceerde vensteromlijstingen en een aflijnende attiek met balusters die de horizontaliteit benadrukken. Dit effect wordt bijkomend versterkt door de ritmerende plaatsing van de rechthoekige en licht getoogde beluikte vensters en de afwisselend grotere en kleinere dakvensters met booglijstjes met uitstekende oren die zowel de lijnvoering versterken als voor een speels element zorgen. Conform de (neo)-Lodewijk en beaux-arts kastelenbouw wordt de naar het voorplein of '*cour d'honneur*' gerichte voorgevel gedomineerd door de centrale inkomtravee waarin naar oude gewoonte de initialen van de bouwheren architecturaal werden verwerkt.

Inwendig wordt meer nadruk op de interne circulatie en afwerking in neo-Lodewijk-stijl gelegd. De oudere classicistische plattegrond, binnenindeling en principe van geschakelde tuinkamers met voorliggende traphal bleef daarbij behouden. Dankzij de hoogwaardige afwerking met incorporatie van eigentijdse en oudere interieurelementen, zoals de fraaie supraporta's en paneelschilderingen met maritieme taferelen en de wandhoge chinoiserieën, verkreeg het interieur de actuele grandeur van een buitenplaats in beaux-artsstijl met hoge ensemblewaarde. Het gecreëerde interieuresemble uit zich onder meer in de bewaarde en op elkaar afgestemde lambriseringen, parketten, marmeren schouwmantels met bijhorende spiegels, plafond- en vloerafwerking, deuren met supraporta's, hang- en sluitwerk, binnenschrijnwerk, siersmeedwerk en zo meer. De artistiek waardevolle interieurafwerking getuigt van een zeer groot vakmanschap van de ontwerpers en uitvoerders.

Ook de typologisch bijhorende zij- en stalvleugels op het voorplein en de aan het zicht onttrokken aanhorigheden (zoals duiventoren, halfopen bergplaats, muurserre met groentekelder, ...) aan het ommuurde westelijke diensterv worden op het einde van de 19de eeuw in dit totaalproject ingepast.

De hogere gewitte zijvleugels met aflijnende balusterattiek en de lagere stalvleugels met typische rondboogpoorten en oculi zijn zowel uit- als inwendig nog steeds architecturaal herkenbaar als onmisbare dienstvleugels die tevens een stilistische eenheid met het hoofdgebouw vormen. De tal van bewaarde interieurelementen versterken de architecturale betekenis van deze aanhorigheden in relatie tot het kasteel.

Het voorkomen van het kasteel Baudries is in al zijn facetten het resultaat van een intense samen- en wisselwerking tussen bouwmeester en landschapsontwerper op het einde van de 19de eeuw. Henri Duchêne stond niet alleen in voor de inpassing van het gebouw in de gestileerde aanleg van het domein, maar had ook invloed op de architecturale aanpassingen ervan. Het verbouwproject heeft de allure van een totaalontwerp, waarbij het kasteel het middelpunt werd van het bijna gelijktijdig heraangelegde en uitgebreide domein.

2.1.2.3. *Artistieke waarde*

Met hetzelfde gevoel voor stilistische eenheid dat de aanpak voor het exterieur kenmerkt is ook het interieur van het kasteel bij het eind 19de-eeuwse verbouwproject aangepast en getuigt het van een grote artistieke waarde. Vertrekkend van de bestaande oudere structuur en ruimte-indeling creëerde men een nieuw eenvormig geheel geconcipeerd volgens de principes van symmetrie en axialiteit die vanuit het door de Franse equipe Duchêne heraangelegde park doorheen het kasteel lijkt te lopen. De binnenafwerking van de residentiële vertrekken, die uitkijken op en georiënteerd zijn naar het park, is volledig afgestemd op dit gebruik van as- en zichtlijnen.

Het interieur in neo-Lodewijk-stijl is het resultaat van een harmonieuze samenvoeging van eigentijdse met oudere interieurelementen. In de voormalige eetkamer vormden onder meer eind 18de-eeuwse wandhoge lambriseringen met chinoiserieën de basis voor een fraai ensemble. De aanpalende salons worden bepaald door de bijzondere ingewerkte supraporta's en paneelschilderingen met havenzichten gelinkt aan voorstellingen van de Noord-Nederlandse Verenigde Oost-Indische Compagnie en mogelijk ook 18de-eeuws. De verhoudingen en de afwerking van de op elkaar afgestemde lambriseringen, parketten, marmeren schouwmantels, spiegels, plafond- en vloerafwerking, binnenschrijnwerk, hang- en sluitwerk, siersmeedwerk en dergelijke in het kasteel zijn harmonieus en kunstzinnig. De verfijnde detaillering getuigt van een groot vakmanschap van de ontwerpers en uitvoerders en versterkt de ensemblewaarde.

2.1.3. Erfgoedwaarden voor de conciërgewoning kasteel Baudries

2.1.3.1. *Historische waarde*

De conciërgewoning, voltooid in 1909, in opdracht van het grafelijke echtpaar Louis-Rodolphe de Marchant et d'Ansembourg en Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse, is historisch waardevol als representatief voorbeeld van het fenomeen van een dienstwoning horende bij een kasteel uit de scharnierperiode van de late 19de en het begin van de 20ste eeuw. De woning is gesitueerd in een landelijke context en is rechtstreeks gelinkt aan de kort voorheen gerealiseerde ommuurde moestuin met oranjerie, die thans in gewijzigde vorm nog bestaat. Het optrekken van de woning vormde het sluitstuk van een intensieve herinrichting van het kasteeldomein Baudries, met ingrijpende verbouwing van het kasteel met aanhorigheden en uitbreiding van de parkaanleg. Door zijn inplanting aan de noordelijke grens van het domein nabij de kleinere nutsgebouwen fungeerde het visueel als een soort poortgebouw als referentie naar de grandeur van de grote kasteeldomeinen. De bouw ervan paste binnen de transformatie van de site tot kasteelpark met verlies van de agrarische component.

De conciërgewoning is gelegen in een gaaf kasteeldomein en vormt een historisch ensemble met de heropgerichte ommuurde moestuin en gemoderniseerde oranjerie en met het verbouwde boerenhuis dat nog verwijst naar een voorgaande pachthoeve op deze plaats.

2.1.3.2. *Architecturale waarde*

De charmante conciërgewoning van 1909 heeft als kasteelaanhorigheid architecturale waarde vanwege zijn herkenbaar traditioneel voorkomen.

Het is een representatief dienstgebouw met vierkant grondplan van slechts één bouwlaag en drie traveeën onder een zeer steil glanzend zwartpannen schilddak doorbroken door twee lange smalle gemetste schoorstenen met sieranker. Opgetrokken in markant donkerrood metselwerk verlevendigd met witgeschilderde deur- en vensteromlijstingen, houtwerk en sierlijke dakklosjes of hondjes. Kenmerkend voor dit type woning correspondeert de uitwendige ritmering van de centrale voordeur met flankerend venster met de interne dubbelhuisindeling waarvan de typische sobere, compacte en vooral functionele indeling tot op heden bewaard bleef.

2.2. Motivering van het type bescherming

Het kasteeldomein Baudries wordt beschermd als cultuurhistorisch landschap. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een cultuurhistorisch landschap als volgt: "een begrensde grondoppervlakte met een geringe dichtheid aan bebouwing en een onderlinge samenhang waarvan de verschijningsvorm en de samenhang het resultaat zijn van natuurlijke processen en van maatschappelijke ontwikkelingen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)." Gezien binnen de beschermingsperimeter zowel zones zijn met een nadrukkelijke parkaanleg als zones met een natuurlijke en uitgerijpte oud-bosvegetatie, met de valleicontext van Dikvijversbeek en Boeversbeek als dominante landschappelijke component, wordt geopteerd voor een bescherming als cultuurhistorisch landschap.

Uit het gekende en bewaarde oeuvre van de equipe Duchêne in Vlaanderen zijn voorlopig enkel het kasteeldomein Gruuthuyse in Oostkamp (ID: [11878](#)) en het kasteeldomein Herzele (ID: [9470](#)) beschermd. Het kasteeldomein de Grunne in Oppem (Wezenbeek-Oppem) (ID: [162](#)) is destijds beschermd zonder dat het bekend was als onderdeel van dit oeuvre. De selectie van het kasteeldomein Baudries in Dikkelvenne (Gavere) en van het kasteeldomein de Liedekerke in Leefdaal (Bertem) is afzonderlijk verantwoord (zie bijlage 5.7. Criteriana p. 41).

Het Kasteel Baudries met zijvleugels en aanhorigheden en de conciërgewoning worden beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Zoals beschreven is het kasteel een gaaf bewaard en representatief voorbeeld van een laat 19de-eeuwse beaux-artsstijl, met een zeer kwaliteitsvol exterieur en interieur. Zowel kasteel als U-vormig geplaatste zijvleugels en aanhorigheden vormen een historisch en architecturaal ensemble en zijn qua voorkomen onlosmakelijk verbonden aan de herinrichtingswerken van het park onder leiding van de Franse equipe Duchêne. De conciërgewoning van 1909 maakt ook deel uit van dit grote project.

Vermits een bescherming als cultuurhistorisch landschap behoudenswaardige interieurkenmerken niet vat, is een bijkomende bescherming als monument aangewezen.

Uit het gekende en bewaarde oeuvre van architect Octave Flanneau in Vlaanderen zijn voorlopig geen kastelen van zijn hand als monument beschermd.¹⁰⁰ Het kasteeldomein d'Overschie in Grimbergen van 1904 ligt binnen het beschermd dorpsgezicht

¹⁰⁰ Jansen J.E. (1941) p.183 haalt, zonder verdere bronvermelding, architect Octave Flanneau aan voor een verbouwing aan het kasteel de Renesse in Oostmalle (ID: [7277](#)) omstreeks 1920, dat wel als monument is beschermd.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

Maalbeekvallei (ID: [1183](#)). Van de omgeving van het kasteel van Zwijnaarde (ID: [10426](#)), dat door architect Flanneau heropgebouwd werd in 1922, zijn enkel de koetshuizen, omgrachting en buitenwal beschermd als monument maar het eigenlijke kasteel niet. Enkel zijn verbouwing van de Spiegelzaal en van de nieuwe doorgang in het 18de-eeuwse Koninklijk Paleis (ID: [6297](#)) in Antwerpen maakt wel deel uit van de totaalbescherming als monument. De bescherming van het kasteel Baudries is binnen het oeuvre van Octave Flanneau dus een primeur.

De bescherming als monument omvat een cultuurgoed.

Het behoud van de ensemble- en contextwaarde van de bouwkundige elementen met omringend park met waardevolle bomen wordt gegarandeerd door de combinatie van een bescherming als monument in het cultuurhistorisch landschap.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

2.3.1. Afbakening beschermd "cultuurhistorisch landschap"

De afbakening omvat de resterende eigendomsstructuur van het kasteeldomein Baudries, uitgebreid met zes percelen en drie delen van percelen aan de oorspronkelijke linkeroever van de Boeversbeek, die alle eertijds tot de parkaanleg behoorden. Deze reeds vervreemde percelen aan de westelijke helft van het domein worden bewust betrokken binnen de afbakening. Spijts de eerdere verkaveling langs de Graaf Louis de Lichterveldestraat, in de loop van de jaren 1960, bewaren deze percelen immers nog waardevolle erfgoedkenmerken in het terrein. De afbakening omvat overwegend de bestemming als parkgebied. Eén perceel ter hoogte van de Gemeentehuisstraat, aansluitend bij het kerkplein en enkele achtertuinstroken van het woonlint van de Graaf Louis de Lichterveldestraat zijn gesitueerd binnen woongebied.

De gesloten hoeve langs de Gemeentehuisstraat (ID: [36115](#)) met 17de-eeuwse kern, residentieel verbouwd omstreeks 1973, is te weinig representatief om een aanvullende bescherming te kunnen motiveren. Ook de contextwaarde van dit mogelijk voormalig neerhof is te sterk aangetast.

2.3.2. Afbakening beschermd "monument"

De afbakening van het monument omvat het volledige Kasteel Baudries met aansluitende zijvleugels en aanhorigheden (dienstwoningen, koetshuizen, paardenstallen, muurserre met groentekelder, halfopen bergplaats, duiventoren en garage zoals kadastraal gekend). De kippenren, de hondenhokken en het gemakhuisje, die niet kadastraal gekend zijn, worden samen met het onbebouwde deel van het dienstterf met de afsluitmuren en -poorten gevat door de afbakening van het cultuurhistorisch landschap. Voor de conciërgewoning wordt de kadastraal gekende intekening gehanteerd als afbakening van het monument.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

Binnen de voorgestelde afbakening is het kasteel Baudries samen met de toegangsdreef en een beperkt deel van de aansluitende parkaanleg opgenomen als vastgesteld bouwkundig erfgoed (ID: [93265](#)). De verbouwde hoeve en de conciërgewoning, beide gelegen binnen de afbakening, zijn niet vastgesteld als bouwkundig erfgoed. In het kader van de geplande nieuwe vaststelling, voorzien voor 2022, is samen met het kasteeldomein een geïntegreerde beschrijving van het erfgoedobject voorbereid (ID: [36122](#)), met een ruimere afbakening.

Nabij de hier voorgestelde afbakening is enkel het orgel in de Sint-Petruskerk van Dikkelvenne (ID: [8970](#)) als monument beschermd (KB 25 maart 1980).

De verbouwde gesloten hoeve, Gemeentehuisstraat 8, is opgenomen als vastgesteld bouwkundig erfgoed (ID: [49715](#)). Een voormalige herberg in de Bossemstraat 29 is eveneens vastgesteld, maar het erfgoedobject heeft actueel, na recente sloop, geen erfgoedwaarde meer (ID: [63999](#)).

Het kasteeldomein Baudries is samen met een deel van de bovenstroomse valleien van de Dikvijversbeek en Boeversbeek opgenomen binnen het Landschapsatlasrelict 'Kasteeldomein Baudries omgeving' (ID: [135239](#)) dat evenwel nog niet is vastgesteld.

Binnen de voorgestelde afbakening zijn geen locaties opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris. Nabij de dorpskerk van Dikkelvenne zijn wel een vondst van aardewerk uit de Romeinse tijd en enkele bouwsporen uit de late middeleeuwen geregistreerd (ID: [500384](#)).

2.4.2. Omgeving:

Volgens het Gewestplan Oudenaarde (KB 24 februari 1977) zijn het kasteeldomein Baudries en het kasteel met zijvleugels en aanhorigheden (Kerkstraat 5), de conciërgewoning (Kasteelstraat 6) en het boerenhuis (Kasteelstraat 8) nagenoeg volledig gelegen in parkgebied. Eén perceel langsheen de Gemeentehuisstraat, aansluitend bij het kerkplein, is gelegen in woongebied. Het afgewerkte woonlint langsheen de Graaf Louis de Lichterveldestraat is eveneens bestemd als woongebied, met een breedte van circa 45 meter, gemeten vanaf de weg. De meeste bouwpercelen, met uitzondering van een viertal met grote tuin, hebben een diepte van 30 tot 40 meter. Binnen de voorgestelde afbakening zijn een beperkt aantal achtertuintroken van dit woonlint mee opgenomen.

Er zijn verder geen plannen van aanleg of gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen van kracht. Het kasteeldomein is niet gelegen in herbevestigd agrarisch gebied (HAG).

2.4.3. Natuur en Bos:

Het kasteeldomein Baudries ligt niet in VEN of IVON, of vogelrichtlijngebied. De percelen behoren niet tot een Vlaams natuurreservaat of een erkend natuurreservaat.

Het kasteeldomein behoort niet tot een Habitatrichtlijngebied.

Het domein wordt op de Biologische Waarderingskaart (BWK), opname april 2003 deels gekarteerd als een biologisch waardevol tot zeer waardevol kasteelpark (kpk) met biologisch zeer waardevolle bomenrijen (dreven) gedomineerd door beuk (kbf*) en zomereik (kbq).¹⁰¹ In het centrale en oostelijke deel van het domein worden overgangen gekarteerd van biologisch zeer waardevol eiken-haagbeukenbos (qa) over zuur eikenbos (qs) naar alluviaal elzen-essenbos (va), afgewisseld met bronbos (vc), hier en daar ingeplant met populier (pop), met gewone beuk (fag) of met gewone es (frax) of overgaand in kleine naaldhoutbestanden zonder duidelijke ondergroei (pa). De serpentinevijver wordt

¹⁰¹ BWK versie 2, (2003), www.geopunt.be.

als biologisch zeer waardevol eutroof water (ae) ingetekend. De corresponderende Natura 2000 boshabitattypes zijn het Atlantische zuurminnende beukenbos met ilex en soms ook taxus in de ondergroei (9120), het Atlantisch neutrofiel beukenbos gekenmerkt door een uitgesproken Atlantische invloed (9130_end) en het beekbegeleidend vogelkers-essenbos en essen-olmenbos (91E0_va) met overgangen naar het goudveil-essenbos (91E0_vc).

Het noordelijke en westelijke buitenranden van het domein worden gekarteerd als een biologisch waardevolle tot zeer waardevolle gemengde bosgordel (lhb+qa°+khgmn) met aansluitende biologisch waardevolle populierenaanplant met ondergroei van bomen en struiken (lhb). De ommuurde moestuin wordt deels gekarteerd als biologisch waardevol naaldhoutbestand met ondergroei van bomen en struiken (pmb) en deels als biologisch minder waardevolle ruigte of pioniersvegetatie (ku°). De muurvegetatie (km) wordt afzonderlijk als biologisch zeer waardevol gekarteerd. De over het domein verspreide graslanden worden ofwel als biologisch minder waardevolle soortenarme cultuurgraslanden (hp) of als biologisch waardevolle soortenrijke cultuurgraslanden (hp*) of verruigde graslanden (hr) gekarteerd, waarbij zone aansluitend bij het woonlint langs de Louis de Lichterveldstraat afzonderlijk wordt gekarteerd als een complex van biologisch minder waardevolle, waardevolle en zeer waardevolle elementen, bestaande uit soortenarme cultuurgraslanden, bomengroepen gedomineerd door populier of zomereik en veedrinkpoelen (hp+kbp+kbq+kn). Fragmenten van de afsluitingshaag rond het kasteeldomein worden gekarteerd als houtkant gedomineerd door meidoorn (khcr) of als holle weg (kw). Eén soortenrijk graslandcompartiment is aangewezen als historisch permanent grasland.

In de gebouwen en in de bomen op het domein komen vleermuissoorten en in de Dikvijversbeek en Boeversbeek eventueel ook vissoorten voor met een Europese beschermingsstatus. De Sint-Petruskerk is in elk geval bekend als kolonieplaats voor de gewone grootoorvleermuis, terwijl in deze omgeving ook laatvlieger en gewone dwergvleermuis zijn gesignaleerd.¹⁰² Deze soorten gebruiken het kasteeldomein als foerageergebied.

Voor het kasteeldomein is een natuurbeheersplan type 2 in opmaak.¹⁰³ Een onderdeel daarvan is een verzoek tot ontbossing waarbij een soortenarme populierenaanplant (lhb) ten noordwesten van de verbouwde hoeve terug wordt omgevormd tot hoogstamboomgaard. Voor deze ingreep is een ontheffing op het verbod op ontbossing vereist en moet een omgevingsvergunning met bijgaand boscompensatievoorstel worden voorgelegd. Deze compensatie kan voorzien worden aansluitend aan de bosrand langs de Bossemstraat, zodat daar een bredere bosrand kan ontstaan.

2.4.4. Landbouw en Visserij:

In het zuidoostelijke deel van het kasteeldomein is de klassieke ruilverkaveling Dikkelvenne, nuttig verklaard op 8 juli 1983, uitgevoerd in de periode 1983-1988. Momenteel is nog een fase nazorg ingesteld. Er werden in het kader van deze ruilverkaveling geen kavelwerken uitgevoerd binnen het kasteeldomein.

In het noordwestelijke deel van het kasteeldomein zijn voedergewassen (grasklaver), in combinatie met bloemenmengsels, geregistreerd als landbouwgebruik.

2.4.5. Water:

De waterloopsegmenten van de Dikvijversbeek (VHA 5194) en de Boeversbeek (VHA 5152) zijn ter hoogte van het kasteeldomein Baudries beiden ingeschreven als openbare waterlopen, geklasseerd onder de tweede categorie. De waterlopen worden beheerd door

¹⁰² Galens D. (2012)

¹⁰³ De Blaere R. (in prep.)

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

de Provincie Oost-Vlaanderen. De smalle valleien behoren tot de van nature overstroombare gebieden. Hoewel niet aangeduid als bevestigde risicozones voor overstromingen, komen wel occasionele overstromingen voor.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen die terug te vinden zijn in artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de instandhouding en versterking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen bij de uitvoering van werken aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

Om de erfgoedwaarden van het onroerend goed dat met dit besluit wordt beschermd in stand te houden legt het besluit een aantal bijkomende bijzondere voorschriften op. Deze zijn opgenomen in artikel 4 van het besluit. Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Als voor de handelingen aan of in beschermde goederen een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden, een omgevingsvergunning voor de exploitatie van een gedeelte inrichting of activiteit, een vergunning, toelating, machtiging, ontheffing of afwijking overeenkomstig de bepalingen van het Bosdecreet van 13 juni 1990, het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu of het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning vereist is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

ANONIEM s.d.: *Inventaris van het archief van de heer, het leenhof en de schepenbank van Baudries te Dikkelvenne, 1624-1796*, Rijksarchief Gent, inventarissen AR14, Brussel, 22.

ANONIEM s.d.: *Inventaris van het archief van de kerkfabriek en parochie Sint-Petrus te Dikkelvenne, 1462-1804 (1822)*, Rijksarchief Gent, inventarissen PAR56, Brussel, 28.

ANONIEM s.d.: *Inventaris van het archief van de kerkfabriek en parochie Sint-Petrus te Dikkelvenne, 1665-2010*, Rijksarchief Gent, inventarissen PAR467, Brussel, 43.

ANONIEM 2022: *Madonna bij de fontein, Jan van Eyck*, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten [online], <https://kmska.be/nl/meesterwerk/madonna-bij-de-fontein>, (geraadpleegd op 1 augustus 2022).

D'ANTAN J. (FLEURY G.) 1909: *La rénovation des jardins et parcs à la Française par les Duchêne, La vie à la Campagne – architecture des jardins*, 4-5, 60-61.

ARYS J. s.d.: *Getuigenis van de gebeurtenissen*, Parochiearchief Dikkelvenne, 8 (kopie van eerdere transcriptie, bewaard in privaat archief Kasteel Baudries).

AUBERT R. & HAAG H. 1975: *Notice sur le Comte Louis de Lichtervelde, Annuaire de l'Académie*, 71-93, [online], https://www.academieroyale.be/academie/documents/DELICHTERVELDELouisARB_1975_8721.pdf (geraadpleegd op 5 juli 2022).

BAERT S., DEMULDER J., DENDOOVEN K., HIMPE K. & VANDE GINSTE S. 2019: *Gruuthuyse, kasteel d'Ursel in Oostkamp, adellijke residentie aan de Rivierbeek*, Heemkundige Kring Oostkamp, 288.

BEYTS P., BOTTE P., COURET DE VILLENEUVE L.P. & WITMANN F. 1803: *Rapport sur la nature des eaux d'une fontaine auxquelles on a attribué une vertu minérale dans la commune de Dikkelvenne*, arrondissement de Gand, Statistique du Département de l'Escaut, Histoire Naturelle, 26.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

BIJLEVELD W.J.J.C. 1938: Leidsche antiquiteiten, *Leidsch jaarboekje, jaarboekje voor geschiedenis en oudheidkunde van Leiden en Rijnland*, 30, 120-127.

BOGAERT C. & VERBEECK M. 1989: *Kasteeldomein Baudries* [online], <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/36122> (geraadpleegd op 22 december 2022).

BURGGRAEVE A. 1866: *Notice sur les sources ferrugineuses acidules de Dickelvenne, ou Le spa flamand*, 40, [online], <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k97599491/f22.item.texteImage> (geraadpleegd op 3 november 2021).

CALLEBAUT D. e.a. 1986: Dikkelvenne (Gavere, O.-VI.): Sint-Pietersabdij, *Archeologie* 1986/2, 139.

CALLEBAUT D., LANGOHR R., PIETERS M. & VAN DURME L. 1987: De Sint-Pietersabdij te Dikkelvenne (gem. Gavere), *Archeologica Belgica / Nieuwe reeks*, 1987, 265-268.

CALLEBAUT D. e.a. 1987: De Sint-Pietersabdij te Dikkelvenne (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis*, 10, 40-41.

CALLENS J., CAUWENBERGH K., DEDUYTSCHÉ B., DE VOS L., EECLO P., GALENS D., LENAERT H. e.a. 1972-2022: *Dikkelvenne – kasteelpark* [online], <https://waarningen.be/locations/133836> (geraadpleegd op 3 augustus 2022).

CARTON DE WIART E. 1937: *Nécrologie Octave Flanneau*, Bulletin des Commissions royales d'Art et d'Archéologie, Brussel, 76, 370-371.

DE BLAERE R. in prep.: *Domein Baudries, natuurbeheerplan type 2*, in opdracht van private eigenaar.

DE GHELLINCK VAERNEWYCK E.-A. 1930: Famille de Marchant et d'Ansembourg, *Annuaire de la noblesse belge*, 1927-1928, Brussel, 31-69.

DE GHELLINCK VAERNEWYCK X. 1983: Une famille de maître de forges au duché de Luxembourg : Les comtes d'Ansembourg et leurs châteaux, *Le Parchemin*, 225, 195-256.

DE HARLEZ N. & HIMPE K. 2015: *L'œuvre des Duchêne en Belgique, aux Pays-Bas et au Grand-Duché de Luxembourg*, abstract van lezing colloquium 'Jardiniers des Princes, Princes des jardiniers', 12 november, Parijs.

DENEFF R. 2011: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen - Noordwestelijk Vlaams-Brabant: Affligem, Asse, Grimbergen, Kapelle-op-den-Bos, Londerzeel, Meise, Merchtem, Opwijk, Wemmel*, Brussel: Vlaamse Overheid. Onroerend Erfgoed.

DENEWET L. 2008, Zwingelen met water- en windmolens in Vlaanderen, *Molenecho's*, 36, 130-153.

DE MAEGD C. 2007: *Hex, een prinselijk landgoed ontsluit*, Urselia en Mercatorfonds, Brussel, 223.

DE PESSEMIER 'S GRAVENDRIES P. 2021: De negen gedenkwaardige jaren van barones Marie-Justine de Spangen d'Uyternesse op het domein Baudries in Dikkelvenne, *Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België*, 307, 69-83.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

DE PESSEMIER 'S GRAVENDRIES P. 2021: *Voorouders en verwanten van gravin Marie-Thérèse de Spangen d'Uyternesse*, Gavere, 402 (bibliotheek uitgave, genummerd van 1 tot 32).

DE POTTER F. & BROECKAERT J. 1864-1870: *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, 2*, Annoot-Braeckman, Gent, 16-19.

DEPREZ P. 2022: *Jan van Eyck in Dikkelvenne, het verhaal van de Madonna van Dikkelvenne*, lezing 15 april, Kerk van Dikkelvenne.

DE SMET A. 1983: *Dikkelvenne vroeger en nu*, Parochievrienden Dikkelvenne, 191.

DE SMET A. 1995: Het kasteel Baudries te Gavere, *De woonstede door de eeuwen heen*, 107, 14-21.

DE SMET A. 2003: Het kasteel Baudries te Gavere, *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 11, 255-257.

DE SMET A. 1997: Bronnen te Dikkelvenne, *Handelingen van het Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, 8, 155-158.

DE SOLÀ-MORALES I. 1991: Le jardin Beaux-Arts, in MOSSER M. & TEYSSOT G., *Histoire des jardins de la Renaissance à nos jours*, Flammarion, Paris, 542.

DE TYBERCHAMPS C. 1821: *Notice descriptive et historiques des principaux châteaux, grottes et mausolées de la Belgique, et des batailles qui y ont eu lieu*, Brussel.

D'HOORE M. 1998 : *Louis de Lichtervelde, Archieven van particulieren*, Algemeen Rijksarchief Brussel, [online], https://search.arch.be/eac/eac-BE-A0500_007648_FRE (geraadpleegd op 5 juli 2022).

DUCHENE H. 1897: *Note manuscrite d'Henri Duchêne, préparatoire à une lettre pour l'attribution de sa Légion d'honneur*, 14 décembre, Paris, private collectie.

FARCY P. 2012: *Baudries tout en grâce*, editie Libre Immo 21-27 juni, La Libre Belgique.

FRANGE C. 1998: *Le style Duchêne, Henri & Achille Duchêne, Architectes Paysagistes 1841-1947*, Editions du Labyrinthe, Fonds Henri et Achille Duchêne, Cachan, 192.

GALENS D. 2012: *Reuzenkolonie Grootoren ontdekt in Dikkelvenne*, Vleermuizenwerkgroep Natuur.Boven-Schelde, [online], <https://www.natuurpunt.be/nieuws/reuzenkolonie-grootoren-ontdekt-dikkelvenne-20121001> (geraadpleegd op 12 april 2022).

GEPTS G. 1964: Jan van Eyck (ca. 1390-1441), De Madonna bij de fontein, *Openbaar Kunstbezit*, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten van België – Antwerpen, 12ab.

HIMPE K. 2023: *Oeuvre-onderzoek van tuinen en parken ontworpen door de Franse equipe Duchêne in Vlaanderen*, criterianota, agentschap Onroerend Erfgoed, 46.

JANSEN J.E. 1941: Geschiedkundige Gids voor het heerlijk dorp Oostmalle, *Taxandria*, 9-1-2-3-4, 169-194.

LE DANTEC J.-P. & LE DANTEC T. 2019: *Histoire contemporaine des paysages, parcs et jardins, le sauvage et le régulier*, Antony, Mayenne, 324.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

LEDEGANCK K. & MOREL J. 1866: Analyse des eaux minérales ferrugineuses de Dickelvenne, *Bulletin de la Société de Médecine de Gand*, 33, 7-18.

LEYS R. 1965 : *Verklarende tekst bij het kaartblad Gavere 70 W*, Centrum voor Bodemkartering, Gent, 116.

MIHAIL B. 2003: "Flanneau, Octave" in VAN LOO A. e.a., *Repertorium van de architectuur in België van 1830 tot heden*, Antwerpen, Mercatorfonds, 308-309.

NOTTEGHEM P., CLEMENT B., DUCHENE M. & FRANGE C. 2000: *Les jardins des Duchêne en Europe*, tentoonstellingscatalogus, Editions Spiralithe, Fonds Duchêne et Ecomusée du Creusot-Montceau, Paris, 111.

PIRON P. 2003: *Dictionnaire des artistes plasticiens de Belgique des XIXe et XXe siècles*, Ohain-Lasne, 2, 290.

SIMONS G. 1975 : De Heilige Christiana van Vlaanderen: haar verering te Dendermonde en Dikkelvenne voorheen en thans, in VAN NESPEN W., *Miscellanea Prof. Dr. K. C. Peeters*, Antwerpen, 768.

STOCKMANS J. B. 1910: *Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nuyen, Emblehem en Gestel*, Taymans, Lier, 457.

TOLSTOÏ T. 1995: Henri et Achille Duchêne, *Arbre actuel*, 17, 42-47.

VANDENDRIESSCHE J. 2018: *Medical societies and scientific culture in nineteenth-century Belgium*, Social Histories of Medicine, 22, Manchester University Press, 336.

VAN DURME L. 1988: De Sint-Pietersabdij van Dikkelvenne (ca. 734(?)-1096), *Naamkunde*, 20, 66-113.

VANDEKERKHOVE K., DE SAEGER S., THOMAES A., DE KEERSMAEKER L., OOSTERLYNCK P., VAN OOST F. & JACOBS I. 2016: *BWK en Habitatkartering, een praktische handleiding. Deel 4: de bossleutel*, Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (11613777). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel, 41.

VAN DEN ABEELE M. 2013: Oorlogsmonument Dikkelvenne, Erfgoedbank Leie Schelde, inventarisnummer G_POLS_MVDA_2013_003, collectie CLS Wereldoorlog 1 [online], https://www.erfgoedbankleieschelde.be/Detail/objects/G_POLS_MVDA_2013_003 (geraadpleegd op 24 juni 2022).

VAN DEN ABEELE R. 1993: *Albijn Van den Abeele, de stamvader van de Latemse kunstenaars, met geïllustreerde oevrecatalogus*, Gemeentekrediet monografieën over Vlaamse Kunst, Snoeck-Ducaju & zoon, Gent, 243.

VAN ELSLANDE R. 1996: Jan van Eyck's "Madonna bij de Fontein" uit Dikkelvenne, *Het Land van Aalst*, 48-2, 136-144.

VAN LOO A. 2003: *Repertorium van de architectuur in België: van 1830 tot heden*, Mercatorfonds, Antwerpen, 308-309.

VAN THUYNE G. & BREINE J. 2009: *Visbestandopnames in Vlaamse beken en rivieren in het kader van het 'Meetnet Zoetwatervis' 2008*, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel, 32.

Beschermingsdossier: Kasteeldomein Baudries cultuurhistorisch landschap met monumenten

VERFAILLIE J. 2013: *Inventaris van het archief van de heerlijkheid, het leenhof en de schepenbanken van het Land van Gavere (1535-1810)*, Rijksarchief Gent, inventarissen 111, AR50, Brussel, 17-18.

VERHOOSELE F. 2020: De kroniek van de familie Rodriguez d'Evora y Vega, eerst baronnen, later markiezen van Rode, *Land van Rode*, 207.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier.

5.3. Cultuurgoederen

Het voor bescherming voorgedragen cultuurgoed is in een afzonderlijke bijlage bij het ministerieel besluit opgenomen (bijlage 3). Deze bijlage bevat zowel een oplijsting van het cultuurgoed, een beschrijving als een motivatie.

5.4. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, en dergelijke dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.5. Situeringsplan bouwkundige en tuinarchitecturale erfgoedelementen

5.6. Situeringsplan opmerkelijke houtige erfgoedelementen met grootste stamontrekken

5.7. Criterionota

Het inhoudelijk beschermingsdossier bevat een criterionota over het oeuvre-onderzoek van tuinen en parken ontworpen door de Franse equipe Duchêne in Vlaanderen.